Elena Moldovan

POVESTIRI DE DEMULT

Editura Ion Creangă

Scanned with OKEN Scanner

Elena Moldovan

Povestiri de demult

Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1989

Scanned with OKEN Scanner

Lumea munților

Eram învingători în toate probele de schiuri și săniuțe de la Muntele Băișorii, unde s-a ținut un concurs interjudețean. A nins peste noi numai cu premii. Omul și premiul I, echipa și premiul I. Celor de la școală le-am trimis o telegramă, așa cum ne-a fost înțelesul, folosind cuvintele rămase celebre de la împăratul roman Iuliu Cezar: *Veni, vidi, vici!* (Am venit, am văzut, am învins), însă bucuria cea mai mare urma să fie revederea cu colegii și colegele, mîna caldă ce ne-o întindea tovarășa dirigintă; nouă ne creștea mai înalt părul în cap la acel „Bravo, băieți!" al tovarășului director, ce ne umfla de mîndrie piepturile.

Și cum mergeam așa grăbiți spre gară, ca din senin, s-a iscat o furtună, cu șuiere lungi, cu nori grei și negri, care se lăsau din ce în ce mai jos peste capetele noastre. Deodată, am auzit fluierul tovarășului instructor și repede ne-am adunat ca niște puișori speriați în jurul cloștii.

— Învingători sîntem, fericiți sîntem, dar acum trebuie să cîștigăm o nouă bătălie; de data aceasta o să ne luptăm cu furtuna care se apropie și este foarte periculoasă aici, în zonă de munte. Zăpada ne poate acoperi, ușor ne putem pierde unul de altul. Scoateți frînghia și lanterna ce o aveți în rucsac și vă legați săniile și pe voi.

Într-adevăr, vîntul a început să răscolească zăpada cu o furie și iuțeală nebunească, fulgii, mai bine zis măzărichea ne lovea ca niște alice, nu vedeam nici la doi pași. Era o mare de ceață rece, prin care orbecăiam cu toții, iar pe la urechile noastre trecea un urlet sinistru, care a cuprins, la un moment dat, întreaga pădure, cerul, pămîntul.

În iadul ăsta l-am auzit pe Vasilică strigînd:

— Se vede!... Se vede... o lumină!... O lumină!...

Cu toții ne-am îndreptat spre ea. Nici un drum în viața noastră nu a fost așa de lung pînă la lumina aceea, care s-a dovedit a nu fi fata morgana, ci casa unui pădurar. Ușa ne-a fost larg deschisă, ca și zîmbetul lui. Tovarășul instructor a făcut apelul. Eram toți prezenți. În casă era cald. Noi, obosiți de luptă și victorii, am și adormit. N-am auzit nici urletul lupilor, care au fost prin apropiere, și nici furtuna ce continua și acum, în zori zilei, cu aceeași furie.

*

Cu nasurile lipite de geamurile cît palma, ne uitam cu teamă și groază la ceea ce se petrecea afară. Vîntul modelase zăpada în fel de fel de forme: căpițe, dune, căciuli țurcănești. Așa au trecut cîteva ceasuri bune, ascultînd melodiile diverse ale vîntului ce se plimba nepoftit în podul casei și în soba

Scanned with OKEN Scanner

mică, unde ardeau buștenii de brad. Vasilică, bufonul clasei, cum îi spuneam noi, a început să facă glume de-ale lui; am rîs așa... mai cu voie bună, mai cu silă... și a trecut și asta. „Ce să facem?“ ne întrebam fiecare. Să jucăm cărți cu figuri? Nu aveam. De-a prinsa, de-a baba-oarba... nu era spațiu; camera era mică pentru noi toți — cei doisprezece cîți eram. Nenea pădurarul a simțit și el acest lucru, ne-a strîns pe toți roată în jurul lui, întrebîndu-ne dacă ne plac poveștile? Întreabă-l pe urs dacă-i place mierea!

— Da!... am răspuns noi cu entuziasm.

— Atunci am să vă spun niște legende ce le-am auzit și eu de la bunicul și străbunicul meu, care au fost ciobani și au colindat cu turma toți munții noștri. Dacă trecea cineva și-l întreba pe bunicul: „Moșule, nu ți-e urît singur?“ îndată-i răspundea: „Nu sînt singur, bădie, sînt cu oile și munții mei!“. Așa și era: acești munți înalți, voinici, acoperiți cu păduri nesfîrșite de brad, stejar, fag, cu poieni, cu ierburi bogate, unde trăiesc liber și în bună voie toate animalele sălbatice, porci mistreți, căprioare, vulpi, lupi, capre, urși, și unde șerpuiesc pîraiele cu ape limpezi, dar zbuciumate, în albia lor strîmtă, făcută cu multă trudă, îi simțea pe toți prietenii lui.

Nici n-a sfîrșit bine nenea pădurarul vorba despre lumea aceea vrăjită a muntelui, că ușa s-a deschis cu zgomot și a intrat tovarășul instructor spunîndu-ne să ne pregătim rucsacurile pentru plecare. „Vremea s-a îndreptat, furtuna a încetat, iar lumina soarelui se vede ca o geană deasupra munților!“

Bucuroși, am început a ne căuta rucsacurile, ce ni se cam încurcaseră. Nenea pădurarul a ridicat din sprîncene și-a stins pipa ce-o aprinsese cu gîndul de-a ne spune povești; a ieșit afară, a făcut ochii roată peste tot cerul, peste toți munții; și-a muiat degetul cel mare în gură, și-a întins mîna sus, deasupra capului și a ascultat atent. Într-un tîrziu s-a întors în casă și, în gălăgia mare ce-o făceam, abia l-am auzit cînd a spus tovarășului instructor:

— Nu puteți pleca!

— De ce? l-a întrebat acesta. Vîntul s-a potolit, cerul s-a luminat a vreme bună...

Tocmai astea-s semne rele; le cunosc prea bine, i-a zis nenea pădurarul. Nu degeaba am crescut la munte. La vîrsta cînd copiii se încurcă în poalele mamelor, eu cutreieram toți munții din Apuseni pînă la Ceahlău. Așteptam zile întregi prin peșteri să se potolească vremea, așa că le știu pe toate... și pe cele bune, și pe cele rele. De data asta sînt foarte rele... Vîntul, ce l-ați auzit toată noaptea, s-a oprit dintr-o dată. Marea liniște înainte de furtună. Pata aceea luminoasă deasupra munților, de care v-ați legat speranțele, anunță vîntul negru, Nemira, care vine tocmai de pe Muntele Retezat și-și caută fiul, răscolind toate văile, vînzolind în lințolii lungi zăpada, urlînd a moarte și a spaimă printre steiuri.

— Cine e Nemira? am întrebat noi.

— A fost o ciobăniță tare frumoasă, bună, liniștită, care trăia pe Muntele

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Retezat. O legendă veche, aproape uitată, dar vorba moşului meu, cu cît este mai veche, cu atît e mai adevărată. Nemira, ciobăniţa asta, avea multe oi şi păşuni întinse, cu iarbă bună şi grasă. Trăia retrasă de lume, printre poienile şi steiurile muntelui. Toată bucuria în această pustietate era un fecior frumos şi voinic. El singur păzea turma de oi, el pregătea caşul şi brînza. Seara, stăteau în jurul focului, iar el cînta din fluier. Prietenii lui erau oile, mioarele, cîinii, pădurea cu izvoarele şi florile ei. Legătura cu lumea o făcea mama lui, cunoscută în toate satele pentru cinstea şi omenia ei. Mai mult, în vremuri de restrişte, Nemira era aceea care aprindea focuri pe vîrf de munte, anunţînd primejdia. Oamenii o preţuiau şi o iubeau.

Într-o zi, Nemira fiind bolnavă şi trebuind să coboare în vale, la întîlnirea cu ciobanii, ce avea loc tot din cinci în cinci ani, pentru împărţirea păşunilor şi pentru alte neînţelegeri, şi-a trimis băiatul. Acesta, deşi tînăr — abia îi mijea mustaţa — nu s-a temut să parcurgă singur drumul. El nu cunoştea lumea şi nici lumea pe el. Nu ştia ce este frica, ce e minciuna; nu cunoştea nici răutatea, nici invidia oamenilor. Cunoştea o singură lege: „Legea munţilor".

Aşadar şi-a luat cu el răbojul încrustat cu semnele turmei şi ale hotarelor, fluierul, bîta ciobănească, din lemn de corn, frumos împodobită, şi pe cîinele Ursache. Cu ochii plini de lacrimi, mama lui l-a urmărit pînă a dispărut în desişul pădurii. Atunci a cuprins-o un fior: «Oare îl mai văd? Repede şi-a scuturat capul şi şi-a zis: Aşa sînt toate mamele cînd le pleacă copiii, pentru prima dată, în lume! Ziua i-a trecut uşor cu treburile din casă.

După apusul soarelui, Nemira s-a aşezat pe treapta prispei şi-şi aştepta fiul. Primele raze ale soarelui tot acolo au găsit-o. Aşa a stat o zi, două... fiecare mişcare pe care o auzea departe, în pădure, o făcea să-i tresară inima. A treia zi, cum stătea ea aşa cu ochii ţintă spre poteca de unde trebuia să apară, l-a zărit pe Ursache şi un strigăt de bucurie a umplut întreaga pădure. „Vine!... Vine!...»

Bucuria însă i-a fost de scurtă durată. Ursache era singur şi a început a urla, cum urlă cîinii ciobăneşti a moarte. Nemira a înţeles. S-a aşezat din nou pe treptele prispei, lacrimi mari îi căzeau în poală, unde Ursache îşi aşezase capul scheunînd mereu. Ea îl mîngîia şi plîngea. A înţeles totul; fiul ei a fost ucis de către lotrii din Munţii Retezat; păşunile ei erau cele mai frumoase, oile şi mioarele ei erau mai grase şi mai mîndre, cît despre caşul şi brînza lor se dusese vestea prin toate satele. A oftat adînc, aşa cum oftează oamenii muntelui cînd se pregătesc pentru calea fără întoarcere. A dat drumul oilor, mioarelor, măgarului ce a slujit-o, să meargă în voia lor, să nu fie pradă lupilor şi urşilor şi a plecat în pădurea neagră, unde ştia că locuieşte Zîna cea rea. După ce i-a povestit cele întîmplate, a cerut Zînei, nici mai mult, nici mai puţin, să o prefacă într-un vînt aspru, cum nu se mai găseşte în munţi, un vînt care să aducă moarte şi prăpăd. Aşa dorea ea să pedepsească pe lotrii ce i-au ucis singurul fiu, nădejdea ei de mîine.

Scanned with OKEN Scanner

După multe rugăminți, ciobănița cea bună și frumoasă a fost prefăcută într-un nor întunecat, despletit în fuioare negre ca pădurea, ce repede a înconjurat Muntele Retezat, încît nu se mai cunoștea unde este cerul, unde e muntele. Apoi a început a sufla un vînt ce purta bezmetic norii cenușii, care luau rînd pe rînd înfățișări de balauri, șerpi, lupi, urși; se tîrau cu vuiet jalnic printre văi, prăvăleau și înghițeau stînci. În locul tunetelor, cu care norii își descarcă năduful, se auzea plînset și jelanie de sfîrșit de lume, zgomote înăbușite ori ascuțite, vocile unor ființe parcă de pe alte tărîmuri.

Așa a rămas și în zilele noastre acest vînt negru: Nemira.

Și vietățile din pădure simt apropierea ei și, care mai de care, fug să se adăpostească. Vai și amar de omul singur și întîrziat pe potecile munților.

Într-adevăr cerul s-a acoperit cu nori negri, ferestrele au început a se mișca din toate încheieturile, casa s-a umplut de fum; noi, îngroziți de spaimă, ne uitam la nenea pădurarul. Oare ce se va întîmpla?

El, liniștit, și-a scos fluierul din buzunarul hainei și ne-a zis:

— Băieții mei, la munte și la pădure nu este îngăduit a te uita, fiindcă tulburi vîlvele și chemi oamenii-lupi! Mai bine să cînți și să spui povești.

A început apoi să cînte, unind glasul fluierului cu al vîntului, cînd melodios, cînd tăios și vijelios.

— Sînt sigur că voi — continuă nenea pădurarul — considerați acum munții ca dușmani ai voștri, mai ales pe această furtună care vă împiedică să mergeți spre casă. Da, așa este în aparență; muntele îți pare un dușman, dar asta nu-i decît o încercare, așa cum încercare sînt și înălțimile lui, ce mereu parcă îți spun: „Sus, mai sus, mereu mai sus!“

A fi pe vîrful munților este o bucurie pe care trebuie să știi să o cucerești, să lupți pentru ea. Muntele este o carte deschisă din care mereu trebuie să înveți ceva. Aici, în munți, s-au născut vîntul, ploaia, zăpada, apele; aici a fost locul de refugiu din calea migratorilor; aici la murmurul izvoarelor și în freamătul codrilor s-a născut doina noastră românească, cîntecul de dor, de jale, de bucurie ce însoțea pe ciobani, de la cîmpie la munte, de la munte la cîmpie. Cîntec țesut din raze de soare, din mirosul florilor, din legănarea frunzelor, din dorul fetelor, din lupta feciorilor, din lacrimile mamelor. E cîntare a cîntărilor noastre moștenite din moși-strămoși:

„Doină, doină, cîntec dulce,
Cînd te-aud, nu n-aș mai duce.
Doină, doină, vers de foc,
Cînd răsuni, eu stau pe loc“.

Munții, codrii, stîncile au fost leagănul doinelor și legendelor — a încheiat nenea pădurarul — apoi, rînd pe rînd, le-a trezit din somn pentru noi.

Scanned with OKEN Scanner

Legenda Retezatului

— Şi aşa, trăind cu bunicul în vecinătatea cerului, a brazilor, a apelor, a vulturilor cu zborul lor înalt, sufletul meu a început să le semene: nu mă mai temeam de întuneric, de şerpi, de guşteri, de şoareci, de viermi. E adevărat că şi bunica mi-a făcut o cămaşă lungă, de cînepă, pe care a fiert-o cu zăr, apoi a bolborosit niscai cuvinte misterioase, pe care numai ea le înţelegea, ca să mă ferească de toate jivinele mărunte, care mişunau printre cetinile de brazi, ce serveau drept saltele. Cămaşa era scorţoasă şi, la început, mă cam zgîria de-mi roşea pielea, însă pentru faptul că şi bunicul, şi străbunicul meu purtaseră o asemenea cămaşă, am îndurat cu bărbăţie toate chinurile.

„Ce, acum eşti şi tu bărbat!“ mi-a spus bunica, cînd m-a îmbrăcat cu ea.

Tot în acel an s-a abătut asupra regiunii noastre din Munţii Apuseni o secetă de cu primăvară, încît iarba, abia încolţită, prinsese a se usca. Oile nu mai aveau ce mînca, în fiecare zi ne mutam cu ele tot mai sus, în speranţa de-a găsi verdeaţă, dar în zadar.

Seara veneau la noi şi alţi ciobani din părţile vecine. Se strîngeau cu toţii în jurul focului, pe care bunicul îl făcea în fiecare seară şi la care fierbeau, în ceaunul cel negru, apă pentru mămăligă. În zadar căuta focul să le înveselească feţele cu pîlpîirile lui jucăuşe, ele rămîneau împietrite în durerea lor mută. Nu vorbeau de altceva decît de prăpădenia ce-a dat peste ei. Mereu se uitau la cer îşi scoteau căciula miţoasă din cap, de care nu se despărţeau niciodată, fie cît de cald, ca să simtă bătaia vîntului, care, dacă bate iute, aduce ploaie. Ei ştiau să citească în semnele vremii. Badea Ionuţ cunoştea vremea şi după stele, care lucesc mai albastru, zicea el, cînd e semn de ploaie.

Cîteodată mă mai întrebau şi pe mine:

„Măi Avrămuţ, ai văzut azi rîndunica? Ai văzut furnicile?“

„Am văzut-o, dar rîndunica era sus de tot, nu voia să coboare...“

„Asta nu-i a bună!“

Ştiam şi eu acest lucru, fiindcă moşul mă învăţase şi pe mine să descifrez vremea după anumite semne. Un adevărat buletin meteorologic: cînd rîndunica zboară jos, iar furnicile roiesc din furnicar e semn de ploaie. Ploaia la munte o mai anunţă şi mireasma puternică a unei plante numită Caprifoi; dacă Coada calului, tot o plantă ce creşte la munte, ruptă aproape de rădăcină are sevă multă, e semn bun, de ploaie. Cînd apa bălţilor îşi trimite mirosul departe, tot semn de ploaie este.

Dar nici unul dintre aceste semne nu se arătau; dimpotrivă, vîntul se domolea în amurg, briza de munte bătea, ziua, spre vale, iar noaptea, spre culmi; însemna secetă.

Scanned with OKEN Scanner

Nopţile erau frumoase, dar răcoroase. Eu aţipeam învelit în cojocul bunicului şi îi auzeam din cînd în cînd vorbind despre fel de fel de munţi şi despre fel de fel de păşuni.

Într-o bună zi, s-au hotărît să plece spre alţi munţi, unde vor găsi păşuni mai bogate. Baciul Ionuţ, cu plete albe, cu barbă şi mustăţi stufoase, era cel mai bătrîn dintre ei. El a cutreierat toţi munţii noştri, îi cunoştea cum îşi cunoştea palma, aşa că vorba lui a fost hotărîtoare. Vor pleca în Munţii Retezat, acolo — zice el — se găsesc multe ochiuri de apă. Aerul e mai umed şi se gîndeau că va fi iarbă suficientă pentru toate turmele.

— Da, sînt peste optzeci şi cinci de lacuri, a completat colegul nostru Gheorghiţă, pasionat geograf şi geolog, şi a început să le înşire: Bucura, Ana, Lia, Florica, Tăul Gemenele, Tăul Porţii...

Sigur, tovarăşul profesor de geografie i-ar fi dat un zece în catalog.

— Două săptămîni s-au tot pregătit de plecare (a continuat nenea pădurarul), nu e lucru uşor să parcurgi sute de kilometri cu mii de oi după tine. Au ales cîinii cei mai bătăioşi şi răi. Pe Jolda cea neagră şi lăţoasă, pe Ursei cu dinţii de oţel a lui Badea Ionuţ, pe Diana cu blana ei albă şi cu capul negru şi alţi doi cîini de la stîna lui Badea Cercel. Pe toţi nu-i puteau duce, trebuia prea multă mîncare. Am început să spălăm putinile, vedrele, şiştarele, iar moşul a făcut cîteva horpace şi caţe noi, au ales ulcioarele de pămînt pe care trebuia să le ducă, lingurile de lemn, ceaunul de mămăligă, sacii de mălai, săpun.

Pe mine şi pe Vilda, cîinele meu, au vrut să ne lase acasă, zicea moşul că drumul e lung şi anevoios, că sînt prea mic. Dar bunica mi-a zis:

„Acum şi tu eşti bărbat!"

„Ştiu! — le strigam eu — ştiu! răspundea pădurea. Ştiu cum se ţine şiştarul, ştiu cum se ţine oaia pentru muls, ştiu cum se apasă degetul pe ugerul oilor, ca să dea lapte." Şi cîte şi cîte n-am zis; că şi eu am chimir lat din piele. Şi aşa mai cu plîns, mai cu rugăminţi, am ţinut-o o săptămînă întreagă. Pînă într-o seară, după asfinţitul soarelui, cînd Badea Ionuţ i-a spus bunicului: „ E de-al nostru, mă! Fecior de brad!"

Atunci mi-a dat în dar o bîtă ciobănească de tisă, cel mai tare lemn de munte. Eu i-am crestat cîteva flori cu custura, ca să fie mai cinaş, cum se zice pe la noi. Acum eram şi eu cioban după toate dichisurile.

Într-o zi de marţi, am plecat, spre Munţii Retezat, cu turmele, petrecuţi de cei dragi ai noştri, cînd ne-am pierdut şi unii, şi alţii din vedere în praful stîrnit de oi. Am apucat apoi pe hăţaşele ciobăneşti, drum cunoscut numai de ei. Turma mergea cuminte, iar alături — caii noştri mici de munte, ce duceau pe spinarea lor poveri grele.

În faţa turmei se afla baciul Ionuţ cu cîinele lui, Ursei, ca o pată neagră între mioare, cîrlani, mînzări şi berbeci. Am trecut Mureşul şi am luat-o pe Valea Streiului, un afluent al lui. Toate locurile erau noi pentru mine şi îmi puneam singur fel de fel de întrebări, că aşa e muntele, ca o carte mare deschisă, dar şi drumul şi potecile mi-au pus şi ele mie fel de fel de

Scanned with OKEN Scanner

capcane; eram şi eu ca şi apele de munte: bătăios cu piatra aceea dîrză, colţuroasă, ce-mi ieşea în cale pe nevăzute şi neştiute. Nu mă lăsam copleşit de aceste greutăţi, deşi mă dureau îngrozitor tălpile picioarelor, care simţeau prin opinci orice colţ de piatră, însă voiam şi eu să dovedesc că sînt bărbat.

Deseori o luam chiar înaintea turmei cu dulăul lui Badea Ionuţ, care adulmeca poteca, iar cînd ajungea pe culme, mişca vesel din coada-i stufoasă şi, cu un lătrat scurt, anunţa drum fără primejdie, iar eu strigam cît mă ţineau puterile: „Drum bun!... Puteţi urca!...“ şi turma venea liniştită în bătaia talăngilor agăţate la gîtul berbecilor. Amestecul acela al tălăngilor cu behăitul oilor, cu lătratul cîinilor, cu nechezatul cailor, cu hui... hui! noa! noa! noa! al ciobanilor, cu ecoul hăurilor... era o adevărată simfonie. Acolo poposeam cu Ursei lîngă mine; el cu limba scoasă, iar eu cu ochii roată spre ceea ce-mi ofereau, din plin, noile privelişti: cerbi cu botul lor umed, iezişori alături de căprioare şi veverițe, care, cu picioarele dinapoi stăteau proptite pe-o crenguţă, iar coada înfoiată şi-o duceau deasupra capului şi, cu lăbuţele de dinainte, ţineau „cucuruzul“ de brad şi-şi tot vîrau botişorul negru cu mustăţi, căutînd şi mîncînd seminţe. În schimb capul şi-l mişcau veşnic cînd la dreapta, cînd la stînga, pentru a nu fi surprinse de duşmanul lor de moarte, jderul.

Mai multe zile de-a rîndul eu am fost în fruntea turmei. Zîna munţilor mă chema să-mi arate florile ei, albăstrelele de in ce atîrnau spînzurate de stînci, tremurîndu-le clopotul petalelor la cea mai mică adiere a vîntului; ori să-mi arate raiul ciupercilor: mănătărci, cu mulţi spori în dosul pălăriei, bureţi cu căciuli albe, garnisite cu negru, gălbinarele ce-i plac bunicului fierte în smîntînă şi cu mămăligă, ciuperca dracului, cu piciorul ei roşcat şi cu picăţele aurii, frumoasă de-ţi fură privirea, dar cu otravă în ea. „Fereşte-te de amăgirea culorilor!“ îmi sună în urechi vorbele bunicului. Sau să-mi arate o potecă atîrnată deasupra unui perete înspăimîntător de înalt — cine a făcut-o? ce mister se ascundea după ea?...

De fiecare dată bunicul îmi atrăgea atenţia să fac paşi socotiţi, să calc uşurel, ca şi caprele, să mă feresc de-a călca în grohotiş, că-i de jale; se pot desprinde sute de bolovani. De altfel toţi ciobanii au umbletul de pisică, încît chiar dacă călcau în pietrişăria cea mai nestatornică, nu se desprindea nici cea mai mică pietricică. În schimb, se mai rostogolea în vale cîte o oaie mai lacomă din fire ce-şi întindea botul spre un smoc de iarbă verde de pe marginea unei tihărăi. Ciobanul care o observa, fiindcă erau cu ochii în patru, strigau: „Oaie în vale!... Oaie în vale!...

Doi ciobani mai tineri, însoţiţi de doi cîini, coborau după ea, o examinau mai de aproape, o luau în spinare, bineînţeles îi aplicau şi cîteva bîte pe spate, drept pedeapsă pentru lăcomia ei. După ce-o urcau, se striga: „Gata!...“ şi turma pornea din nou pînă la locul de popas, care era ales de ciobanii cei mai bătrîni; de obicei la marginea unei păduri se opresc, pentru a fi feriţi de vînturi. De pe Valea Streiului am trecut pe Valea Rîuşorului, orientîndu-ne după semnele vechi de sute de ani, sau poate de mii de ani,

Scanned with OKEN Scanner

pe care le cunoştea numai badea Ionuţ şi cu badea Cercel.

Popas mai îndelungat am făcut la Stîna lui Maxim, unde badea Cercel avea un cumnat, pe badea Toader, şi unde ne-am scos şi noi hainele de dimie albă, căci era sărbătoare mare: o nuntă. Badea Toader îşi însura feciorul cu o băciţă frumoasă ca o zînă. Noi am sosit tocmai cînd ei făceau pregătirile de nuntă.

Stîna mare şi frumoasă mi s-a părut un adevărat castel, după drumul lung pe care l-am făcut prin păduri şi văi, dormind ades sub stele şi lună. Era construită, ca şi pe la noi, din lemn cu trei încăperi: una mai mare, celelalte mai mici, după trebuinţă. Prima era străjuită de un ţarc, aici se strîngeau oile cu lapte, dimineaţa, cînd răsărea soarele şi, după masă, la asfinţit, pentru a fi mulse. Tot aici se găsea şi o sobă, dar am observat că a lor era mult mai meşteşugit construită decît la stîna noastră. Aveau şi ei mai mulţi prepeleci plini cu vase tuciurii.

În a doua încăpere, podită cu scîndură, ţineau ca şi noi „fruptul oii", ca să nu prindă mucegai. În camera cea mare, a treia, se ţinea caşul, putinele cu brînză şi lăzile cu haine de sărbătoare.

Oaspeţi la nuntă nu eram numai noi, ci toţi ciobanii de la toate stînele; toţi încărcaţi cu daruri pentru nuntă şi masă. Baciul Cercel i-a dat mirelui doi berbeci şi patru mioare din cele ţigăi.

În faţa stînii, într-o poieniţă cu iarbă grasă, cum era şi pe la noi în vremea bună, cu flori la fel de frumoase, ardeau multe focuri orînduite în formă de cerc, pentru a putea fi supravegheate mai uşor de băciţa Florica, mama soacră. Toată lumea ajuta la pregătirea mîncărilor. Într-un ceaun fierbeau parcă toţi păstrăvii de prin tăuri, cu toate urzicile şi măcrişul din lume. La alt ceaun, cît carul de mare, baciul Alexandru aştepta să fiarbă apa în care a vărsat un sac de mălai. Să vezi ce caznă pe el! Mestecăul era prea mic pentru aşa multă făină. Cu grea trudă a ieşit o mămăligă vîrtoasă şi, cînd a răsturnat-o, credeai că s-a mutat soarele pe masă, atîta era de mare şi de galbenă. Baciul Ieremia, tatăl miresei, a făcut din ea bulzi rotunzi, cam o sută de bucăţi, lăsîndu-i să se prăjească, să prindă culoare, după cum ştia el.

Cel mai plăcut miros însă venea de la focul unde se frigeau oile sacrificate, care erau unse cu fel de fel de mirodenii: cimbrişor, izmă, usturoi, chimen, piper. Pe noi, cei mai mici, ne-a pus să ajutăm la încropitul unor mese că de!... era nuntă. În jurul mesei, am pus bolovani, drept scaune. La masă s-au orînduit, după neamuri şi bătrîneţe. Au fost aşezate: o mămăligă cît roata de car, despicată cu fir de aţă de leliţa Mărie; lîngă ea, ciorbă de păstrăvi, bulzurile de mămăligă cu tot felul de brînzeturi, urdă dulce, friptură, sarmale în foi de lipan, ciuperci prăjite, coşuri cu zmeură, carafe cu vinuri.

Masa a început cu binecuvîntarea bucatelor şi cu un cuvînt de bună primire a tuturor oaspeţilor şi îndeosebi a noastră, cei veniţi de departe, din alţi munţi, dar tot fraţi. S-a mîncat aşa ca la ciobani. Blidele din lemn

Scanned with OKEN Scanner

erau mereu golite, la fel cu paharele și căncelele, cu care se închina în cinstea mirelui, miresei, socrului mare, socrului mic, soacrei mari, soacrei mici și a tuturor ciobanilor și a ciobăniţelor.

N-au fost uitate nici animalele — cîinii — ce s-au înfruptat din belșug, sub masă, de la stăpînii lor. În jurul unui foc mare, unde surcelele înmiresmate de ienupăr uscat trosneau și răspîndeau un miros plăcut, din cînd în cînd aruncau scîntei pînă departe. Aici am făcut eu botezul focului, după un anumit ritual: trebuia să sar peste flăcări; apoi, în mînă cu vreascuri aprinse, toţi tinerii ciobani am început să ne fugărim umplînd văzduhul de scîntei și chiuind.

Baciul Alexandru, mare maestru al doinelor, împreună cu alţi ciobani și-au scos fluierele și au început să cînte doina ciobanului muntean, doina ciobanului din Moldova, apoi de pe Tisa, de pe Dunăre.

Moșul, Badea Ionuţ, și cei mai bătrîni și-au scos din chimir tutunul, amnarul și luleaua din lemn de zîmbru sau de tisă, ori de corn de cerb. Prin fumul albastru au început să-și depene amintirile.

— Atunci, de mult, erau multe turme de oi, cîte fire de păr în cap. Și ciobanii... ce oameni!

Baciul Grigorie, cel mai bătrîn dintre ei, povestea cum un strămoș de-al lui a ajuns cu turma dincolo de Silezia, în Moravia, și cinci ani încheiaţi a stat în comuna Leșna și s-a înţeles bine cu ciobanii de-acolo. Aveau și ei fluier, la care-i ziceau „fuera", iar la opinci „opanchi".

Și așa în povești, în cîntece de fluier, în zvon de jocuri cu băciţele frumoase, am căzut într-un somn adînc și greu, încît, dimineaţa, a trebuit să arunce o oală de apă rece pe mine de m-au pus pe picioare. De altfel, toţi, cu turmă cu tot, eram moleșiţi. Am luat-o încet pe Valea Șteviei. Noroc cu badea Ionuţ, care cunoștea bine drumul și găsea întotdeauna cărarea cea mai ușoară de urcat și de coborît. Drumul era plin de lespezi răsturnate de puhoaie.

— Păi, e și natural să fie așa, îl aud vorbind din nou pe Gheorghiţă. Sînt morenele, pietrișuri rupte, lăsate în cale după topirea vechilor gheţari. Prin văile de azi ale Munţilor Retezat a curs cel mai important gheţar din Carpaţii noștri. E vorba de gheţarul Lăpușnic, lung de zece kilometri, iar gheaţa măsura două sute metri grosime. La care noi, cînd am auzit, am scos niște fluierături a mirare.

— Da, da, așa am fluierat și eu a mirare, ba mi-am scos chiar și căciula din cap cînd am văzut masivul Retezat. Avea vîrful teșit, ca și cînd cineva l-ar fi retezat, de unde a primit și numele. Nume dat întregului masiv. Are și el povestea lui.

— Cu uriași?... am întrebat eu imediat.

— Da, chiar cu uriași.

— Vrem s-a auzim! a ieșit un singur glas din gura noastră.

— Ascultaţi: în vremea de demult, cînd purceii erau potcoviţi cu zece ocale de oţel și tot săreau pînă-n tavan, în Ţara Haţegului, cum o numim

Scanned with OKEN Scanner

acum, locuiau niște uriași. Căpetenia lor avea doi copii, o fată și un băiat. Fiind bătrîn, își aștepta sfîrșitul din clipă în clipă; și-a chemat copii, lăsîndu-le drept moștenire cîte un munte.

După moartea uriașului, fiecare s-a dus să-și ia în stăpînire partea lăsată de părintele lor. Feciorul — pe vîrful Retezat, care avea alt nume, iar fata — pe vîrful Tulișa, spre apus de Retezat. Cînd fata și-a aruncat privireaa spre partea de țară moștenită de fratele său, i s-a părut cu mult mai frumoasă ca a ei. Ochiul de femeie a fost de-ajuns să vadă numai căldarea Bucurei — cum îi zicem acum — cu lacurile și tăurile înșiruite pe unele văi, făcînd impresia unei salbe de mărgăritare legate între ele cu o panglică de argint.

Și cînd a mai văzut că tot muntele e îmbrăcat de jos în sus într-o haină deosebit de variată, începînd cu smocuri de iarbă fragedă, flori multicolore pînă la codrul de rășinoase de tot soiul, iar la ea erau numai stînci colțuroase, lipsite de haina verde, s-a înfuriat așa de tare, încît a luat un fier de plug și a aruncat cu el spre fratele ei, care se găsea pe celălalt vîrf, unde începuse să-și construiască un castel. Fierul nu l-a nimerit pe fratele său, dar a retezat vîrful muntelui, care a rămas așa pînă în zilele noastre, de unde și-a luat și numele, cum v-am spus la început.

Legenda aceasta a inspirat și marele nostru poet Coșbuc, în poezia *Muntele Retezatul,* pe care am învățat-o ușor, apoi, de la școală, căci știam legenda și cunoșteam locurile:

Fier de plug ținînd în mînă,
Azvîrli spre turn cu el,
Și-a izbit așa păgînă
Zidul cel de-o săptămînă,
Retezîndu-l așa fel,
Că și culme, și cetate,
Cu flăcău și fata-n zbor
Toate fost-au spulberate.

Luptele de cocoși de pe Retezat

Dacă la stîna lui Moș Maxim am făcut botezul focului, apoi la Tăul Șteviei, de la poalele Muntelui Retezat, am făcut botezul apei. În botezul focului mi-au sfîrîit călcîiele în jarul fierbinte al surcelelor de jnepeniș; aici, în «ochiul acesta de mare», mi-a înghețat și inima, atît era de rece apa; mult mai rece decît din tăurile munților noștri.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Ispitit de niște păstrăvi ce țîșneau în ochiul acela albastru ca niște zvîrlugi argintii deasupra undelor stîrnite de un vînt subțire, am coborît pe grohotiș spre apa lacului. Voiam să-i fac moșului o surpriză, că, buni mai sînt păstrăvii fripți de dimineață, în spuza jăratecului rămas de cu noapte. El m-a învățat, de cînd eram de-o șchioapă, cum se pot înhăța cu mîna prin cotloanele apelor străjuite de pietre. Prinderea lor implică multă agerime și prezență de spirit, iar eu mă consideram expert în materie. Niciodată nu m-am întors cu mîna goală de la pescuitul păstrăvilor. Aici nu cunoșteam locul și, călcînd pe spinarea unor pietre acoperite de verdeață, am alunecat în apa tăului. Noroc cu Ursei, cîinele baciului Ionuț, care s-a luat după mine, mai mult în joacă, în dimineața aceea lăptoasă. Dacă nu eram cu el, acolo îmi puterezeau oasele; cojocul îmbibat cu apă trăgea în jos, cu toate sforțările mele disperate de a rămîne la suprafață. Simțind primejdia în care mă aflam, Ursei a început să urle, așa cum urlă cîinii cînd anunță primejdie sau moarte. După el au început toți cîinii din turma noastră și apoi alți cîini din alte turme. Ciobanii s-au trezit și au început să strige: „Ursul la oi!...“

Dar oile pășteau liniștite, nici urmă de urs. Cel care m-a descoperit a fost Pătru, un moldovean, mic și îndesat. El și cu Ursei m-au tras din tăul Șteviei, m-au întors cu fața în iarbă, pînă a sosit tatăl lui, Badea Jucuț, cel cu păr de urs pe piept, care m-a luat ca pe un sac în spate cu capul în jos și a început să țopăie pînă a ieșit din mine toată apa înghițită. De atunci Pătru a lui Jucuț mi-a fost cel mai bun prieten; de altfel, ciobanii și, în general, oamenii ce se întîlnesc la munte, sînt prieteni din prima clipă.

Avea și el o bîtă mare, tot din lemn de tisă, ca și a mea, șerpar lat, care-i ținea șalele, ca și al meu, cioareci, opinci de piele de porc, rasă. Vorba lui era domoală, ca și a noastră din Ardeal; parcă eram frați de la aceeași mamă. După această întîmplare am devenit prieteni nedespărțiți. Amîndoi ne culcam pe mușchiul gras și moale. Totul era amestecat cu miros de pelin. Ascultam povestea firelor de iarbă, a floricelelor de tot felul, a clopoțeilor albaștri, a garofițelor ce se mișcau grațios, răsfățîndu-ne ochii. De altfel, muntele este o carte cu multe pagini dar și cu multe întrebări.

— Și eu — a continuat nenea pădurarul — l-am întrebat pe Pătru al lui Jucuț, care cunoștea aceste locuri, unde își are cuibul vulturul cu barbă, împăratul păsărilor, pe care, în fiecare dimineață, îl vedeam cum se înalță în văzduh, cu aripile întinse, nemișcate, cu largi rotiri, doar capul și-l sucește cu neastîmpăr în toate direcțiile, ba privind în jos, în fundul văilor, ba în părți, căutînd pradă pentru el și puii săi, ascunși undeva într-o văgăună a unui pisc, unde nici cel mai aprig alpinist nu-i poate ajunge. Acolo, cu gurile căscate, puii așteaptă mîncare. Și deodată vulturul, după largi rotiri nevinovate, cade de la înălțimi amețitoare, cu o iuțeală incredibilă pe o biată ființă ce se întindea leneș la soare, fără să-și dea seama de primejdia ce-o așteaptă. Din ghearele ascuțite și din ciocul lui puternic, nu mai era nici o scăpare pentru bietul animal. După ce și el și puii s-au înfruptat bine,

Scanned with OKEN Scanner

vulturul își începea din nou plimbarea nevinovată prin văzduh.

Tot cu Pătru am plecat să vedem capra neagră, perla Munților Retezat. Știa el un loc pe firul apei Pietrelor, unde puteam zări ciopoare întregi de capre negre. Așa că am urcat pe Vîrful Peleaga care, împreună cu Păpușa, par niște piramide de peste 2500m, clădite de o armată de uriași. Stîncile golașe, cu vîrfurile ascuțite, iau forme și chipuri ciudate de monștri, de zmei, de balauri. Ce sculptor le-a dăltuit? Ploile cerului care i-a spălat, soarele care i-a copt în miez de vară sau luna care-i străjuiește?...

Nici om cu om nu seamănă, tot așa nici munte cu munte. Fiecare trăiește în felul său, fiecare crește și se arată lumii în felul său. Altfel îi sînt arborii, tufele, jnepenișul.

Și așa, trecînd printre numeroși bolovani, am intrat într-o poiană unde ne-a ieșit în cale lacul Pietrelor, aflat la o înălțime de aproape două mii de metri. Pietrele, ce-l înconjurau erau roșii; atunci ne-am minunat de acest fenomen nemaiîntîlnit. Nu știam că această culoare provine de la oxizii de fier ai stîncilor. Era un decor de basm, de poveste, din care așteptai să răsară un Făt-Frumos și o Ileană Cosînzeană, ce își aveau castelul în fundul lacului. Dar, dacă n-a ieșit nici Făt-Frumos și nici Ileana Cosînzeana, aici am văzut o luptă de cocoși cum numai în filme se văd. Însă, acolo, cocoșii sînt dresați, pe cînd aici, cocoșii erau la ei acasă.

Pătru, cu ochii lui iscoditori, a observat un cocoș și, în șoaptă, mi-a ordonat să mă culc repede, în iarbă:

— Ai să vezi o luptă grozavă, nemaipomenită...

Și-a dus mîna la gură, semn de tăcere. Ascunși așa, în iarbă, așteptam desfășurarea luptei. Minutele treceau greu pînă s-a ivit și al doilea cocoș. Îl vedeam foarte bine. Creștetul și barba erau negre, un negru dur și mat. Ciocul era curbat și gros. Capul și grumazul înfoiat. Pieptul ce și-l scotea în evidență îl simțeai moale și pufos. Coada îi era mult mai lungă decît la cocoșii noștri, semăna cu a unui curcan; de altfel acestor cocoși de munte li se mai spune *gotcani, tătari* sau *curcani de munte.*

Pășea maistuos pe picioarele lui brune, cu degetele solzoase, spre rivalul lui ce-l adulmeca, undeva prin apropiere. Ochii, injectați de un sînge aprins, și-i rotea amenințător, căutîndu-l din priviri. Din mersul acesta triumfător spre moarte sau victorie s-a oprit, a început să cîrîie răgușit, apoi dintr-o dată vocea i s-a subțiat ajungînd la un strigăt ascuțit, care sfîșia liniștea ce domnea peste tot. Din nou vocea i-a scăzut în sunete răgușite. Și așa, cu privirea fixă, hipnotizantă, se ducea în fața morții sau a victoriei.

La început, ca și cocoșii dresați, s-au măsurat din priviri, și-au dat tîrcoale, apoi a început lupta, aruncîndu-se cu sălbăticie unul asupra altuia, izbindu-se cu ciocurile groase și puternice în cap. La urmă și-au smuls penele. În final, învinsul se zbătea pe pămînt în spasmele morții, iar învingătorul i-a aruncat o ultimă privire triumfătoare, ca un cavaler din Evul Mediu. Pe urmă, maiestuos, s-a îndreptat spre lumea găinilor care asistaseră la această luptă.

Scanned with OKEN Scanner

— Vezi — am spus eu atunci lui Pătru — trebuia să punem şi noi pariu pe ceva, poate cîştiga cocoşul meu..

— Poate al meu! mi-a zis Pătru.

— Cîte lupte, şi între oameni, n-au văzut aceşti munţi! Cîte n-ar putea ei şi azi să ne vorbească ! a reflectat el.

— Despre unele şi vorbesc, măi Avrămuţ, îmi zise. Despre Sarmizegetusa. Te duc eu să vezi.

Taina unei stele

— Este ora albastră! începe să ne zică nenea pădurarul.

— Ora albastră? Miraţi ne întrebam ce-o fi însemnînd asta? De oră înaintată, oră de masă, oră de culcare, am mai auzit noi, dar de oră albastră n-am auzit.

— Faceţi voi ochii mari, văd eu bine, dar ei, ciobanii, aveau orele lor, numai ale lor, fiindcă aveau un singur ceas mare, după care se orientau: soarele.

Cînd suliţi de foc ameninţă cerul, cînd negura care învăluie munţii se topeşte şi piscurile se întorc cu respect spre soare şi se înroşesc de plăcerea de a-l vedea din nou, după atîtea ore de beznă, e *ora roşie.*

Cînd în mijlocul spărturilor de nori, ascuţit şi sălbatic, se înalţă şi străluceşte soarele, munţii sînt scăldaţi în galben, ciobanii spun, a sosit *ora de aur.*

Cînd stîncile încep să nu-ţi mai străpungă vederea, parcă ar fi trecute prin mii de site, razele soarelui sînt din ce în ce mai oblice şi nu mai ating poalele munţilor, iar umbra creşte, este *ora albastră.*

Cînd valuri de fuioare albastre încep a se lăsa pe stîncile munţilor, învelindu-i într-o pîclă din ce în ce mai deasă şi tot mai neagră, pînă muntele dispare, e *ora tulbure.* Deasupra muntelui apare prima stea. Tot ea este ultima care-l părăseşte la ivirea zorilor. Voi ştiţi de ce? Cunoaşteţi taina acestei stele, care se numeşte Luceafărul?

— Nu! i-am răspuns noi.

— Pe această stea locuiesc două păsărele. Dacă te uiţi vreme îndelungată la ea, poţi să le vezi cum stau amîndouă într-un pom cu totul şi cu totul de aur şi mereu privesc spre pămînt într-un anumit loc, unde ştiu ele că se află o comoară ce le-a fost lăsată în grijă de moşii şi strămoşii lor.

Scanned with OKEN Scanner

— Ce fel de comoară? l-am întrebat pe nenea pădurarul.

— Ei, dacă nu o cunoaşteţi, am să v-o spun eu:

Tare de mult, cînd romanii au cotropit Dacia, regele Decebal şi-a ascuns o parte din comorile ţării în albia rîului Strei, iar altă comoară a încredinţat-o unui taraboste, cel mai iscusit vînător, cu o faţă tăiată în cremene şi cu ochii acoperiţi de sprîncene ca perdeaua de jnepeniş. Tarabostele a jurat regelui Decebal şi lui Zamolxis că această comoară va fi străjuită de tot neamul dacilor şi de urmaşii lor.

Apoi el a luat comoara ce număra douăsprezece lăzi mari, pline cu aur, le-a încărcat în cea mai bună căruţă cu coviltir şi, într-un început de primăvară, a plecat spre ţinuturile Zarandului, unde sălăşuiau triburi de daci nesupuşi împăratului de la Roma. Drumul era greu şi foarte primejdios, trebuia să treacă prin multe poteci controlate de romani, care de mult căutau comorile ascunse ale dacilor. Ce altceva i-a adus în Dacia decît goana după aur?

Primăvara acelui an s-a dovedit a fi foarte capricioasă. O viforniţă cu vînturi şi zăpadă s-a abătut asupra Daciei. Tabarostele, îmbrăcat cu haine ţărăneşti de dac, înainta anevoios pe drumurile de munte, orientîndu-se mai mult după simţuri decît după semne, iar căruţa cu coviltir, bună pentru drumuri lungi şi vremuri nestatornice, s-a dovedit, acum a fi o jucărie în faţa vijeliei ce s-a pornit, chinuindu-l şi pe el, şi pe cai cu sfichiurile de gheaţă şi cu ninsoarea ce le pătrundea în ochi şi în gură, ca nişte ace. Zăpada prinsese pojghiţă pe poteca îngustă ce şerpuia pe brîul unui versant prăpăstios de munte, iar caii mereu lunecau. Din cînd în cînd trebuia să se dea jos din căruţă şi s-o ţină în puterea lui. Cum mergea aşa, caii deodată au început să necheze, ridicîndu-şi capetele acoperite de promoroacă. Din fundul văii răzbi pînă la el un hăuit lung al unor haite de lupi. A văzut cum lupul cel bătrîn, deschizător de drum, s-a oprit o clipă pe potecă. La vremea asta şi în asemenea condiţii moartea lui era sigură. Dar, tarabostele, aprig vînător, a scos în grabă un fluier scurt şi teşit, din tibie de căprioară, l-a dus la gură şi a început a sufla imitînd hămăitul unei haite de lupani tineri. Lupul cel bătrîn imediat a luat-o la fugă pe potecă, ca şi cînd ar fi văzut foc, iar haita şi-a încetat urletul ce prevestea atacul. În acest scurt răgaz tarabostele s-a dat jos şi a dezlegat calul ce era legat în urma căruţei. Lupii s-au luat după el părăsind căruţa şi drumul.

Haita, ospătîndu-se, a rămas în urmă. Vîntul s-a mai potolit, acum puteau înainta mai cu spor. Printre petecele de nori au apărut cîteva stele. După un urcuş destul de greu, a ajuns pe un platou plin de jnepeniş. Cunoştea locul. Aici îşi avea casă un dac harnic şi bun gospodar, Anaxores; cîinii l-au simţit şi au început a hămăi. Din umbra unor tufe de brazi pitici a apărut un bărbat uriaş, care a strigat:

— Grăbeşte-te, călătorule, haita de lupi nu e departe.

Cînd s-a apropiat de el şi a văzut cine este, s-a aplecat la ureche şi, cu teamă, i-a şoptit:

Scanned with OKEN Scanner

— În casă la mine se află o decurie[1] de romani; au cerut adăpost peste noapte.

— Şi tu, dac comat, adăposteşti şarpele la sîn?

— Eu sînt unul şi ei zece; eu sînt supusul şi ei stăpînii. Tu ce-ai fi făcut în locul meu?

— I-aş fi scurtat de viaţă, unul cîte unul. Nu-ţi aminteşti cum am luptat noi: unul contra zece? Le arăt eu lor! Dă-mi o mînă de ajutor şi îngăduinţa de-a călca legea ospitalităţii! i-a mai zis tarabostele.

— Le ai din toată inima şi zeii să-ţi ajute!

Tarabostele şi-a pus căruţa şi calul la adăpost şi apoi, amîndoi, au intrat în colibă. În jurul vetrei, care se afla în mijloc, moţăiau cei zece arcaşi romani, puşi pentru paza trecătorilor din munţi. Aproape toţi dormeau.

— Pace vouă, ostaşilor! i-a salutat tarabostele.

Comandantul, care nu aţipise, l-a întrebat:

— Cine eşti tu de colinzi muntele la vreme rea? Noaptea e dată odihnei, spun zeii.

— Tot zeii au dat şi vreamea asta şi noi trebuie să ne supunem.

— În aceeaşi măsură şi romanilor ce vă stăpînesc.

— Am mai avut ţara cotropită de străini, dar şoimii zboară sus.

— Iar arcurile romane ştiu să ţintească în aripile lor; văd că ştii multe, dacule, dar nu mi-ai spus de unde vii; după îmbrăcăminte se pare că eşti de departe.

— Tocmai din ţinuturile Apullumului şi un necaz mare mă poartă pînă la doftoroaia Rossalina de la Muntele mare.

— Acolo trageţi toţi, la fraţii voştri Costoboci, care mereu se răscoală şi ne pun pe noi pe drumuri. Nu ştiu ce năpîrcă v-a ouat şi ce viperă v-a clocit, de nu aveţi astîmpăr. Vă împotriviţi imperiului nostru, unde soarele nu apune niciodată. Nu ştiu ce fel de neam sînteţi! Uite, nici ţie, comatule, nu-ţi stau bine ochii în cap; cine ştie ce planuri ai. O să vedem noi de tine...

— Cum să-mi steie cînd frigul m-a pătruns pînă la oase şi în faţa ochilor mereu văd haita de lupi care era cît pe-aici să mă sfîrtece de viu; acum, i-a mai zis tarabostele, cu îngăduinţa dumitale şi a cinstitei gazde aş vrea să beau din ploscă o duşcă; să-mi mai încălzesc inima. Am un rachiu de ienupăr ca focul...

— Bine, măi comatule, da mai lasă ceva şi pentru noi, că drum lung vom avea împreună.

Tarabostele trecu în cealaltă încăpere şi strecură în ploscă numai cîteva picături de somnoroasă, îndoită cu iarbă rea, ce o avea într-o sticluţă şi apoi a intrat din nou în încăperea plină de fum, fiindcă vatra nu avea horn şi şi-a dus plosca la gură, prefăcîndu-se că soarbe cu nesaţ, scoţînd chiar şuiere ca şi cînd i-ar fi ieşit foc din gură. Apoi a întins-o comandantului roman sfătuindu-l:

[1] Decurie: zece soldaţi

— Încet şi cu măsură, viteazule roman. E apă de foc şi n-aş vrea să mă lipsesc de plăcuta voastră tovărăşie. Drumul e greu şi primejdii se ivesc la tot·pasul. Aş vrea să mă întorc sănătos la copii mei...

— Pe mine nu mă doboară nici zece ploşte din astea! Şi comandantul a tras o gură bună, zicînd:

— Să ştii că ai dreptate, arde ca focul! Şi cu părere de rău a întins-o vecinului. Trezindu-se şi ceilalţi, plosca a trecut din mînă în mînă şi, cînd a ajuns iarăşi la comandant, tarabostele i-a smuls-o din mînă zicînd:

— Destul, comandante, lasă un strop şi pentru cinstita gazdă, că aşa se cade...

Nici n-a trecut o jumătate de oră şi oştenii romani, împreună cu comandantul lor, au început a moţăi, adormind ca buştenii. Ultimii doi, pe care nu-i cuprinsese încă somnul, şi-au dat seama că au căzut în cursa dacului şi au pus mîna pe arme. Era prea tîrziu. Pe unul l-a trăsnit tarabostele cu ghioaga, celuilalt i-a făcut de petrecanie gazda. Totul a mers mai uşor decît au plănuit.

Încă nu se făcuse bine ziuă şi tarabostele a plecat. Caii erau mai odihniţi, aşa că, în curînd, ochii lui aveau să vadă casa prietenului său Zabal.

Obosit cum era, savura de pe acum plăcerea odihnei cu gîndul la o baie bună de aburi şi la un aşternut cu blănuri moi şi calde, pe care şi le merita din plin, după atîtea săptămîni petrecute în căruţă, căţărîndu-se pe poteci de creastă, cu decuriile romane pe urma lui. De acum drumul îi era liber spre ţara Zarandului. Două zile trabostele a tot măsurat şi cercetat locurile pînă s-a hotărît a îngropa comoara într-o movilă înaltă, în apropierea unei culmi numită Piatra Albă. A săpat o groapă adîncă şi a pus acolo toate lăzile. Apoi şi-a făcut şi el un adăpost ca să le păzească pînă se vor întoarce nepoţii regelui Decebal. Dar speranţa a fost zadarnică; ei i-au pierdut urma. La moarte tarabostele a lăsat moştenire fiului său, buna pază a comorii, iar acela, mai departe, nepoţilor. Ultimul care a devenit voievodul Zarandului, a avut numai o fată, numită Ţucla. Înainte de moarte i-a cerut fetei să jure că, toată viaţa, nu va părăsi locul unde fusese îngropată comoara.

Fata şi-a ţinut jurămîntul, însă, cu trecerea anilor, a îmbătrînit şi deseori se întreba cine va rămîne să vegheze comoara care aparţinea strămoşilor săi daci? Cînd puterile au părăsit-o de-a binelea, Ţucla a implorat pe zeul dacilor, Zamolxis — după datina străbună — aducînd jertfe de lapte, flori şi fructe pe un altar ridicat chiar deasupra movilei, să-i dea putinţa de-a rămîne pentru totdeauna lîngă comoară.

Zeul i-a primit jertfa şi a prefăcut-o într-o pasăre. Penele îi erau de aur şi ciocul de smarald. Îşi cînta numele singură: Ţuc-Ţuc-Ţuc!... Apoi s-a urcat dincolo de nori şi şi-a aşezat cuibul pe creanga unui copac ce crescuse pe o stea. De acolo vedea bine movila unde era ascunsă comoara.

Şi ori de cîte ori încerca cineva să fure, pasărea fermecată se prefăcea în ploaie cu grindină cît oul şi-l alunga pe dată.

Odată, cînd nişte soldaţi, la adăpostul unor scuturi de fier, au încercat

Scanned with OKEN Scanner

să dezgroape comoara, ploaia de grindină nepricinuindu-le nici un rău, atunci pasărea s-a transformat în viscol. Soldaţii, ca să se înclăzească, au dat foc pădurii, însă viscolul a adus o zăpadă mare care a stins focul, urmînd ca şi ei să fie prefăcuţi în gheaţă. Văzînd pericolul, în grabă au încălecat caii, lăsaţi la poalele movilei, şi scăparea le-a fost pe celălalt mal al rîului. De atunci nimeni n-a mai încercat să fure comoara.

— Dar povestea nu se sfîrşeşte aici — ne spune nenea pădurarul. Mai e şi Licsandru, feciorul unui voievod român, Rusalim din Musteşti, căruia i s-a arătat în vis pasărea de aur, preschimbată într-o fată frumoasă cum nu era alta pe pămînt. Din noaptea aceea dorinţa băiatului a fost de-a se duce după fată.

„Dar cum?" era marea întrebare.

„Găseşte în tine putere şi urcă! i-ar fi spus fata tot în vis, dacă tu doreşti într-adevăr să fii cu mine!"

Licsandru s-a gîndit mult la vorbele fetei şi-a luat arcul şi a plecat la vînătoare. S-a urcat pe douăsprezece culmi, unde numai vulturii locuiesc. A stat acolo douăsprezece zile şi nopţi şi, cu preţul vieţii, a reuşit să vîneze doisprezece vulturi. Le-a luat la toţi aripile, apoi l-a rugat pe părintele său să i le lege bine de mîini. Şi aşa a început, puţin cîte puţin cu multă răbdare, să zboare pînă a ajuns la fata ce locuia pe o stea, care l-a preschimbat şi pe el în pasăre.

De acolo, amîndoi veghează asupra comorii ce trebuie să rămînă pe veci în stăpînirea urmaşilor lui Decebal.

— În orice împrejurare, cînd se vorbea despre Decebal, a continuat nenea pădurarul cu vorba, dar şi cu privirea, să vadă dacă mai există interes în ochii noştri, şi cred că l-a văzut, ciobanii noştri bătrîni aveau multe de spus. Chiar şi baciului Pleşa, ce mereu tăcea, i s-a dezlegat limba. Ştia şi el o poveste adevărată din satul lui, aşezat pe Valea Streiului, unde se spune că Decebal şi-ar fi îngropat cealaltă parte din comoară.

— Ajungînd Traian, împăratul romanilor, după îndelungate şi minuţioase pregătiri la Dunăre, a trecut armata pe podul făcut de Apollodor ca să-l pedepsească pe Decebal şi să ia, mai ales, în stăpînire bogata şi frumoasa ţară a dacilor.

Două războaie a purtat cu Decebal, unde s-a vărsat mult sînge şi de-o parte, şi de alta; dacii au luptat vitejeşte, apărînd cu îndîrjire fiecare palmă de pămînt, fiecare pădure, fiecare cetate. Cetatea Sarmizegetusa a rezistat destul de mult faţă de puterea inamicului, ce venise cu elita armatei imperiului roman, înzestrată cu nişte maşini de război numite berbeci şi cu ajutorul cărora au reuşit să străpungă zidurile cetăţii.

Cetatea a fost apărată nu numai de bărbaţi, dar şi de femei şi copii. Ei au aruncat asupra duşmanilor pietre, săgeţi, făclii aprinse, bolovani, apă clocotită.

Văzînd că nu mai poate rezista, Decebal, mîndru şi viteaz cum era, ca să nu cadă prizonier în mîna romanilor, s-a sinucis.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Înainte de moarte a hotărît să-şi ascundă toate comorile, ca să nu cadă în mîna lui Traian. De aceea a pus nişte soldaţi să abată apa Streiului şi să sape în albia rîului o groapă. Aceasta a căptuşit-o cu un zid gros de piatră şi în ea a aşezat o parte din tezaurul ţării. Toate acestea s-au petrecut prin anul 106 e.n., cunoaşteţi şi voi din istorie.

Mai tîrziu, prin anul o mie cinci sute şi ceva, istoria ne spune că nişte pescari au trecut cu luntrile din Mureş în valea Streiului. Legîndu-şi luntrile de un trunchi, un pescar a zărit ceva care sclipea în fundul apei. La început a crezut că este un joc al soarelui pe nişte pietre. Dar acest lucru l-au observat şi ceilalţi. Vrînd să scoată de sub apă ceea ce sclipea, au scos la iveală o grămadă de bani de aur. Curioşi să ştie de unde provin aceşti galbeni, au dat de-o boltă zidită sub apă, pe care o stricase într-o parte rădăcinile unui arbore. Intrînd mai adînc, au găsit o grămadă de bani de aur. Banii aceştia erau toţi de pe timpul lui Lisimach, regele tracilor, şi al regelui Decebal.

Banii găsiţi i-au dus acasă şi i-au împărţit între ei. Dar unul dintre pescari s-a dus la Alba Iulia şi a vrut să-i vîndă unui aurar. Acesta a adus la cunoştinţa lui Gherghe Martirussi, care era locţiitorul voievodului din Ardeal. Acesta imediat a dat ordin să i se confişte toţi banii de aur.

Ceilalţi pescari, auzind acest lucru, au încărcat în căruţe aurul ce-l aveau şi, în grabă mare, au trecut în Ţara Românească comoara străbunului nostru Decebal. Nu se mai ştie unde.

Legenda Detunatei

— Eram mic ca voi, a reînceput nenea pădurarul să povestească, desaga pe care mi-o legase mama la gît, plină cu de-ale mîncării, îmi atîrna pînă la genunchi. Apoi în ea mi-am strîns toate pietrele frumoase, pe care le-am întîlnit în drumul meu cu turma şi cu bunicul. Nu mă despărţeam de ele nici noaptea; înainte de-a mă culca, pe fiecare le mîngîiam în parte şi luna le dădea sclipiri de diamant.

Văzînd bunicul cît îmi sînt de dragi pietrele, mi-a zis într-o bună zi:

— Apoi, fătu-meu Avrămuţ, dacă tot îţi plac aşa de mult chetrili astea, am să te duc eu într-un loc, unde ai să vezi nişte chetri mari şi toate de argint de sus pînă jos, mai ales cînd le încălzeşte soarele.

— Şi, moşule — l-am întrebat eu — atunci le pot lua cu mine în traistă?

— Dacă ai o traistă fermecată, da.

— Unde se găseşte traista aia fermecată?

Scanned with OKEN Scanner

— Ei, dragul moşului, mulţi o caută, dar mai ştii?... poate o găsim noi.

Şi astfel drumul pe Valea Buciumului prin cele treizeci de cătune ale comunei Bucium, mi-a părut mai scurt, fiindcă mă gîndeam la traista fermecată şi la pietrele de argint.

Bunicul mergea în fruntea turmei, iar eu cu Vidola, un cîine mare ciobănesc, prietenul meu nedespărţit, mergeam în urma ei. Deodată turma se opreşte şi-l văd pe bunicul lîngă mine.

— Priveşte, fătu-meu, acolo în zare! îmi zice bunicul.

Mi-am pus mîna streaşină la ochi şi, într-adevăr, am văzut două stînci ce-ţi luau vederea şi înalte de atingeau cerul. Era DETUNATA, sau, mai bine-zis, DETUNATELE, fiindcă sînt două stînci — am aflat asta mai tîrziu: Detunata goală, şi Detunata flocoasă. Coloanele sînt din bazalt vulcanic, au aspect prismatic, înălţate drept în sus, dat fiind caracterul vertical al poziţiei lor. Am rămas fără glas şi am luat-o înaintea bunicului, ca să ajung mai repede la ele.

— Vezi, poate le poţi lua în desagă! mi-a strigat bunicul din urmă.

Ce să le iei în desagă? Din apropiere erau şi mai înalte. L-am aşteptat cu speranţa că o să-mi dea o desagă fermecată.

— Desaga fermecată au dus-o zînele!

— Ce zîne, moşule? l-am întrebat curios.

— Păi stînca asta, Detunata, are şi ea o legendă a ei.

Moşul şi-a umplut pipa, s-a aşezat jos, a tras bine cîteva fumuri şi a început:

— Tare demult, pe aici era împărăţia zînelor. Locurile frumoase, ele frumoase. Duceau un trai liniştit; ziua, în amiaza mare, ieşeau cu toatele şi se jucau în poienile astea acoperite cu flori, iar soarele stătea în loc şi nu se putea dumiri de atîta frumuseţe şi tinereţe. Dar într-o zi s-a auzit un zumzet de arme. Împărăţia lor a fost cotropită de nişte uriaşi. Oastea duşmană şi-a aşezat tabăra pe locurile unde, azi, e satul Lupşa, iar zînele s-au retras în fundul codrilor şi nimeni n-a mai ştiut de ele.

Căpetenia acestor uriaşi avea un fecior frumos, viteaz, cu suflet bun, mărinimos, cum nu erau ceilalţi uriaşi. Adeseori mergea singur la vînătoare.

Odată, obosit de atîta alergătură prin munţi, s-a aşezat sub un arbore, ca să se odihnească. N-a apucat să aţipească bine, că o flacără albastră i s-a arătat înainte. A închis ochii, dar flacăra albastră era chiar sub pleoape. S-a luat după ea. Deodată, auzi un cîntec duios, cum niciodată nu auzise. El cunoştea doar zumzetul armelor de luptă. Cîntecul venea de undeva, de departe. Mergînd tot după cîntec, a ajuns într-o poiană, ca o gură de rai şi, în mijlocul ei, ce i s-a dat să vadă? O fată atît de frumoasă, că la soare te puteai uita , dar la dînsa ba! Mijlocul îi era subţire ca un fir de cînepă, părul, ca mătasea de porumb, îi ajungea pînă la călcîie. Glasul ei minunat se prelingea în pădure ca o rază de lumină, blîndă şi caldă încît şi frunzele stejarilor se înfiorau, iar firele de iarbă opreau şoaptele vîntului ca să-i poată auzi mai bine cîntecul:

Scanned with OKEN Scanner

Aşa-mi vine cînd şi cînd
Să mă iau pe drum plîngînd,
În zadar să mă jelesc,
Vara vine, codrii cresc...
În zadar m-aş bucura,
Iarna iar i-ar scutura...
Şi de-mi vine, de nu-mi vine,
Nici n-am cui să mă jelesc,
Să spun pe cine-l doresc!!!"

Cînd s-a apropiat de ea, fata a luat-o la fugă. El i-a strigat:

— Nu te speria de mine, nu-ţi fac nici un rău, sînt om bun; mi-ai tulburat sufletul cu cîntecul şi făptura ta; eşti mai presus de flori şi stele. Eu vin din ţara uriaşilor, unde nu sînt cîntece, nu sînt flori, ci numai sunet de goarnă şi zumzet de arme. Aici, la voi, e atîta linişte, atîta frumuseţe, atîta pace...

Zîna, auzindu-i glasul cald şi sincer, s-a oprit. El s-a apropiat de ea şi a rugat-o să-l lase să se odihnească şi să-şi pună o mînă pe fruntea lui; altfel crede că totul este numai vis.

— Dacă eşti atît de obosit, voinice, vino să te odihneşti la surorile mele. Somnul îţi va da din nou puteri şi vei putea pleca întărit de la noi... îi mai spuse zîna.

Feciorul uriaşului a plecat cu zîna la surorile ei, unde a mîncat şi s-a odihnit. Fiindu-i zîna foarte dragă, el a cerut-o să-i fie soţie. Sora mai mare s-a învoit şi ei s-au cununat. După cununie tînărul a revenit în tabăra tatălui său, dar acestuia nu i-a spus nimic despre zînă.

Căpetenia uriaşilor a observat o schimbare la fiul său. Privirea îi era mai pierdută, gîndurile parcă-i întunecaseră ochii şi-i legaseră limba. Tăcea şi iar tăcea; el, neîntrecut de nimeni în vorbă şi glume...

— Ce-i cu tine, fiule? De ce ochii îţi sînt împăienjeniţi? Ai întîlnit în drumul tău, cumva, duşmani, pe care nu i-ai putut răpune?

— Nu, tată, un uriaş nu poate fi doborît de nimeni, puterea noastră e mare.

— Aşa te vreau, fiule, un demn urmaş al meu ca să conduci cu bărbăţie pe aceşti uriaşi, ce trebuie să supună cu puterea lor tot ce mişcă pe acest pămînt.

— Vreau să te întreb ceva, tată: de ce la noi nu cîntă păsările, de ce nu sînt flori?

— Ce vorbe sînt acestea, fiul meu? Oare este vreun cîntec pe lumea asta mai frumos decît zumzetul armelor, urletele de victorie ale uriaşilor ce stăpînesc munţii, văile, luncile; flori mai frumoase decît caii ce galopează cu spume la gură?

— Tu, tată, n-ai auzit niciodată păsările cîntînd, zborul albinelor, n-ai mirosit nici o floare?

Scanned with OKEN Scanner

— Nu. Nici nu vreau să aud cîntece! În ţara mea nu voi permite să trăiască nici păsări, nici flori.

Jarul focului îşi trimitea ultimele scîntei în întunericul ce se lăsase din ce în ce mai greu. Uriaşii îşi pregăteau armele şi caii; gîndurile tînărului uriaş erau plecate în ţara zînelor, unde, în fiecare seară, în jurul focului, se cînta, se juca, se numărau stelele. Fără să-şi dea seama, a rupt o frunză şi a început să cînte. Toţi din jurul lui au rămas înmărmuriţi. Ei, uriaşii, nu mai auziseră aşa ceva.

Dintr-o dată s-a auzit glasul căpeteniei:

— Cine îndrăzneşte să cînte aici?

— Eu, tată! i-a răspuns tînărul.

— Tu, fiul meu?... Cine te-a învăţat?

— Păsările, tată.

— Nu cumva ai călcat în împărăţia zînelor?

Întrebarea n-a primit răspuns. În schimb căpetenia uriaşilor a pus iscoade în urma feciorului. Aceştia, ca să nu fie auziţi, au învelit copitele cailor cu pînză şi l-au urmărit pas cu pas.

Nebănuind nimic, tînărul s-a întors la casa zînei.

Iscoadele au transmis totul. Cînd căpetenia a aflat că fiul său s-a căsătorit cu o zînă, duşmana lor de moarte, s-a înfuriat şi a hotărît s-o omoare. De cu noapte a plecat în fruntea unei cete de uriaşi şi s-a ascuns în pădurea ce înconjura casa zînei.

Cînd mugurul dimineţii a crăpat, tivind cu rubin linia frîntă a zării, ca întotdeauna, feciorul uriaşului s-a sculat, şi-a luat calul, arcul şi a plecat în pădure, să aducă de-ale gurii pentru el şi soţia lui.

Văzîndu-l plecat, căpetenia uriaşilor a început să se apropie de casa zînei. Ea nu bănuia nimic. A ieşit afară să spună — ca în fiecare zi — „Bună dimineaţa!“ soarelui, ce se oprea în loc şi se juca în părul ei; să spună „Bună dimineaţa!“ păsărilor, ce mîncau seminţe din mîna ei şi să cînte florilor.

Cînta aşa de frumos încît uriaşii au uitat de ce au venit; ascultau ca vrăjiţi. Căpetenia lor a înţeles că totul e pierdut pentru el, dacă nu va omorî pe zîna care i-a răpit fiul; într-un iureş sălbatic a pornit de unul singur spre casa zînelor şi, cînd a zărit-o, a aruncat lancea ca o săgeată de foc înspre pieptul ei tînăr ca un trandafir. Strigîndu-şi disperată bărbatul, zîna s-a prăbuşit. Acesta tocmai se întorcea cu vînatul şi, văzînd uriaşii ce-i înconjuraseră casa, a lăsat totul, şi a venit ca o furtună, dar a ajuns prea tîrziu. Zîna, soţia lui, trecuse în ţara umbrelor.

Urlînd ca o fiară înjunghiată, fiul uriaşului a ridicat braţele spre soare şi a blestemat: „Soare, fă să rămîn pe veci lîngă soţia mea şi nu-i ierta nici pe ucigaşii ei!“

În clipa aceea s-a dezlănţuit mînia cerului: pămîntul a început să fie brăzdat, de la un capăt la altul, de limbile zimţate ale fulgerelor, ce l-au despicat şi, din adîncurile mute şi oarbe, s-au ridicat cu un zgomot asurzitor,

Scanned with OKEN Scanner

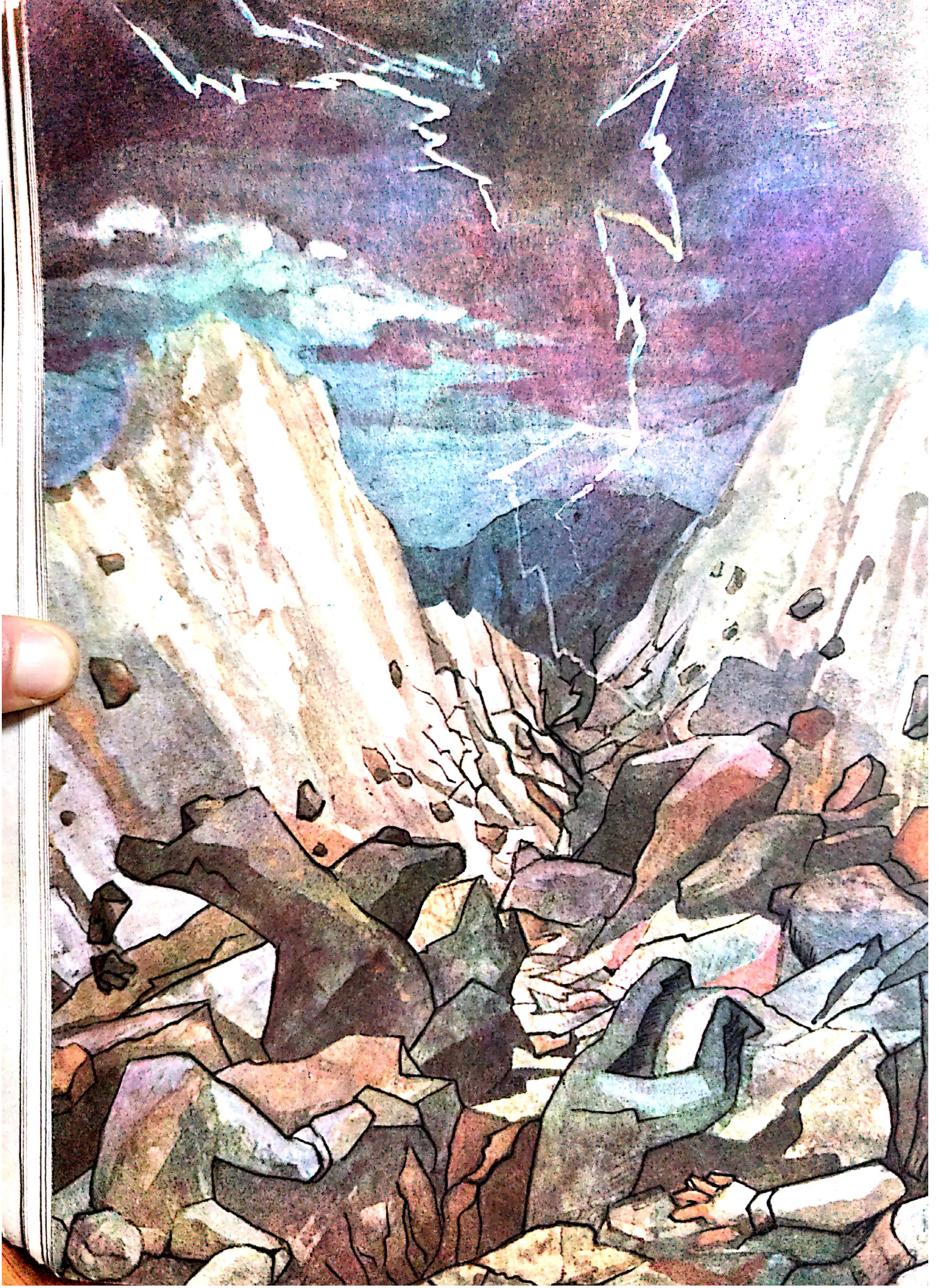

Scanned with OKEN Scanner

două stînci uriaşe, albe, strălucitoare; una a zînei şi cealaltă a soţului ei, fiul uriaşului. Dar şi în jur totul s-a prefăcut în stînci negre şi mici, ale crudului părinte şi ale cetei sale de uriaşi.

Aşa au dispărut uriaşii din părţile noastre şi s-a născut legenda stîncilor DETUNATEI!

O răfuială cu soarele

Cînd bunicul meu a terminat, l-am întrebat:

— Bine, bunicule, dacă aceşti uriaşi au fost aşa de mari şi de puternici, unde sînt acum? Pe ce meleaguri mai trăiesc?

— S-au prăpădit, fătu-meu, nu mai e picior de uriaş pe aici; au fost ei atunci mari şi puternici, dar urmaşii lor, mai mici la statură, au rămas să stăpînească pămîntul, poienile, munţii. Mici aşa cum sîntem noi, fiindcă nu înălţimea, măsurată în metri, şi nu puterea armelor stăpîneşte lumea, ci puterea minţii, iscusinţa, libertatea şi hărnicia. Dovada grăitoare e muntele Jidovina-Trascău, ce se află în apropierea rîului Arieş. Apele lui în fiecare zi vîjîie peste bolovanii ce-i stau în cale şi care sînt rămăşiţele unei cetăţi, pe care strămoşii au vrut să o ridice pînă la soare, dar ştii proverbul: „Trufia se pedepseşte!» Aşa şi cu ei. Împărat, a ajuns unul Taroste, cel mai îngîmfat dintre ei. El se credea stăpînul lumii întregi. Toţi trebuiau să i se închine şi să-l preamărească. În fiecare dimineaţă mergea la plimbare prin pădure.

Într-o zi a văzut pe drumul lui nişte urme mari şi, furios, s-a întors acasă şi a întrebat pe toţi slujitorii:

— Cine a îndrăznit să calce prin pădure înaintea mea?

— Soarele! a răspuns mama lui.

— Deci Soarele a fost acela care a avut această îndrăzneală? Oare el nu ştie că eu sînt singurul stăpîn pe lumea asta, că tot ce se vede, tot ce se aude îmi aparţine mie? Am să mă răfuiesc cu el!

— Cum vei putea face acest lucru, fiul meu? El este atît de sus încît nimeni n-a ajuns pînă la el.

— Voi ridica o cetate pînă la el.

Şi, în aceeaşi zi, a chemat pe toţi supuşii şi le-a spus că duşmanul lor cel mai puternic şi de temut e soarele. Ei trebuie să-şi unească toate forţele pentru a-l zdrobi şi numai atunci, cu adevărat ei vor fi stăpînii lumii, iar soarele nu se va mai numi Soare, ci Taroste. Lumea se va închina acestui Taroste şi supuşii lui vor fi urmaşii soarelui. Toţi l-au aclamat pe Taroste, voiau şi ei să ajungă-n cer, să fie mici sori.

Scanned with OKEN Scanner

Din mulțime s-a desprins un bătrîn, care s-a apropiat de Taroste și i-a zis:

— Ne-ai condus în lupte: ți-am admirat vitejia; te iubim, dar ceea ce vrei să faci e o nebunie. Soarele a fost și va rămîne cel mai puternic, el este acela ce ne dă lumină, căldură. Fără el nu poate exista viață.

— Eu voi fi, în locul lui, Soarele lumii și toată lumea se va închina neamului meu.

— Nu faceți una ca asta! le-a strigat bătrînul. Vom pieri cu toții!

Mulțimea a început a striga și urla:

— Vrem să fim stăpîni pe tot cerul, iar Taroste al nostru să fie Soarele lumii!

Pe bietul bătrîn au început a-l bate cu pietrele. Abia a putut să se strecoare, împreună cu nepoata sa, printre pietrele ce veneau ca o ploaie.

Uriașii au început a lucra la cetate, purtînd stîncile pe umerii lor dintr-o parte în alta; o astfel de stîncă nici cea mai grozavă și modernă macara n-ar putea-o ridica la așa înălțimi. Zi și noapte lucrau, cetatea se înălța vertiginos, pierzîndu-se în nori. Taroste in fiecare zi se urca pe zidurile cetății, își ascuțea paloșul și se uita cît mai este pînă să ajungă soarele.

— Nu mai este mult, în cîteva zile o să ne răfuim noi doi...

Soarele nu-i răspundea și aștepta.

De la un timp uriașii nu mai puteau lucra, le era prea cald, nu mai aveau aer și cădeau jos amețiți. În zadar striga căpetenia lor, în zadar îi bătea, ei nu mai puteau lucra; cădeau ca muștele toropite de căldură. Totul ardea în jurul lor. A adus alți uriași cu forțe noi, dar și aceștia s-au prăpădit. Pe zidurile cetății erau numai mormane de leșuri ale uriașilor ce începuseră să ardă ca niște torțe.

Ultimul care a ars, cocoțat pe leșurile supușilor săi, cu arcul și săgeata în mînă a fost Taroste, căpetenia lor.

Un singur uriaș a mai rămas, bătrînul cu neapoata lui ce fuseseră alungați cu pietre. Ei trăiau singuri într-un vîrf de munte. Era așa de bătrîn acum, încît genele i se lăsaseră pe ochi și lumina soarelui abia o mai întrezărea. Stînd așa pe colina înverzită a muntelui și ascultînd glasul păsărilor și susurul izvoarelor, a întrebat-o pe nepoată:

— Ce vezi tu, fata mea, în vale?

— Văd niște viermuleți scormonind pămîntul.

Bătrînul uriaș a poruncit fetei să-i aducă sus la el pe acești viermuleți, să-i vadă și el cum arată.

Fata împlini porunca: se duse jos, îi luă în poala șorțului pe viermuleții aceia, cu plug cu tot, și s-a suit pe munte la bunicul ei.

— Cine sînteți voi? i-a întrebat bătrînul uriaș.

— Niște oameni, am venit a ne lucra pămîntul, ca să avem ce mînca. În pădure hrana s-a terminat, acum noi singuri trebuie să muncim; să semănăm pămîntul, pentru a ne da roade. Altfel, murim de foame i-au răspuns viermuleții aduși de nepoată.

Scanned with OKEN Scanner

Uriaşul şi-a deschis ploapele, aşa ca să-i vadă mai bine şi a vrut să le strîngă mîna, dar oamenilor le-a fost frică de puterea lui şi i-au întins un fier de la plug. Uriaşul a strîns fierul plugului aşa de tare încît l-a îndoit.

— Făpturi slabe sînt acestea — a zis uriaşul — dar simt privirea lor ce mă arde. O flacără mică dintr-un interior mare. Ei vor stăpîni munţii şi apele din jur.

Apoi porunci fetei să-i ducă din nou în vale, de unde i-a adus. Nepoata i-a îndeplinit porunca. Proorocirea uriaşului s-a înfăptuit. Viermuleţii aceştia au stăpînit şi stăpînesc lumea

Muntele Găina şi Tîrgul de fete

Cu gîndul la uriaşi nu ne-am dat seama că povestea se sfîrşise, iar nenea pădurarul s-a ridicat, a mers la fereastră apoi ne-a zis:

— Încă vremuieşte, băieţi, şi o vorbă din bătrîni spune: cînd vremuieşte afară, iar tăciunii cîntă-n vatră şi mîţa se dă peste cap, e timpul legendelor şi al poveştilor. Aşa că nenea vă mai scoate încă una din traista lui de cioban. De cînd mă ştiu eu pe această lume, de cînd se ştie tata, de cînd se ştie moşul şi strămoşul, toţi cei mari şi mici la sfîrşit de iunie, după calendarul cel vechi, plecau la Tîrgul de fete de pe muntele Găina.

Auzisem eu multe despre acest tîrg şi, în ziua aceea, am fost foarte fericit cînd moşul meu mi-a spus:

— Măi Avrămuţ, să-ţi iei încălţările cele noi, ţundra cea albă de pănură, că, după întîiul muls al oilor, mergi cu mine la tîrg, pe Muntele Găina, că — mai ştii? — oi mai apuca încă alt an, alt tîrg? Acolo — şi a oftat lung moşul cuprins de amintiri — am cunoscut-o pe bună-ta, fie-i ţărîna uşoară! Că mîndră a mai fost zîna mea din Zarand, cînd am luat-o de la Muntele Găina, unde ne-am şi cununat.

Eram deja pe drum cînd se lumina bine de ziuă. Din toate crîngurile ieşeau oamenii cu caii încărcaţi burduf şi coborau, ca nişte furnici, în şir pe potecile poienelor. Casele păreau agăţate unele deasupra altora, de credeai că alunecă tot satul în vale. Erau făcute din bîrne de lemn încheiate în colţuri, cu acoperiş înalt de paie, cu stîlpi subţiri în jurul nelipsitei prispe. Cît ar fi de nevoiaşă casa, are o prispă cu stîlpi încrustaţi de o mînă de artist, semn de noblete al poporului nostru. Are un punct de observaţie şi — de ce nu? — şi de visare. În jurul casei stau îngrămădite stoguri de fîn, pe care din depărtare nu le deosebeşti de case. Dacă omul e mai înstărit, mai are şi alte acareturi pe lîngă casă: o cocină, o cămară, cîte o colnă,

Scanned with OKEN Scanner

unde îşi adăposteşte căruţa, caii. Meri, nuci, cireşi şi mai ales prunii alcătuiesc pometurile tare îndrăgite de copii.

Cînd am intrat în satele Bucium, Poieni, Bucium-Isbita, Bucium-sat, Bucium-Cerbu, casele erau mai arătoase, semn de bunăstare. Moşul spunea că, aici, au fost aşezări omeneşti de pe timpul dacilor şi agatîrşilor, care se ocupau cu băişagul, adică cu mineritul.

Din fiecare casă ieşeau femei şi bărbaţi îmbrăcaţi de sărbătoare în portul lor buciumănesc. Nu ştiai la ce să te uiţi; la cămaşa femeii, lungă, de cînepă, cu opreg negru de lînă, în faţă, zadie roşie vărgată, în spate, cîrpă albă mare pe cap, pieptar înfundat, cusut cu arnici roşu sau negru, acelaşi model ca şi pe cămaşă, în gurghiuri, cu ţundră albă de pănură, brîu tricolor şi-n picioare opinci. Nu mai vorbesc că la gîtul lor atîrnau salbe de argint şi aur de-ţi luau vederea. Bărbaţii, înalţi asemenea brazilor, purtau cămăşi cu altiţă, laibăr şi ţundră albă de pănură, cioareci, şerpar lat, de piele, cu multe cusături pe el, iar cei mai batrini aveau părul facut moţ în ceafă, de credeai că sînt daci coborîţi de pe Columna lui Traian.

Prin păduri de fag, de stejari, de brazi am coborît şi urcat pînă am ajuns pe Valea Abrudului, ce cu greu îşi făcea loc printre cele două coame de munţi, cu coaste iuţi, care o cam strîmtorau de n-au lăsat nici pe oameni să-şi urce casele; au trebuit să şi le înşiruie pe un drum lung. Era Abrudul, centru mare de băişag unde, spunea moşul meu, primarul umbla cu cizme ce aveau pocoave şi talpă de aur. De aici am luat-o la Cîmpeni, ajungînd, pe drumul Hălmagiului, spre Muntele Găina.

Cînd am ajuns sus pe munte, începuse să se lase seara. Platoul era plin de oameni veniţi din toate părţile: focurile plescăiau cu limbi lungi şi roşii în văzduh. De la un capăt la altul era numai muzică şi dansuri: hore, sîrbe, ţarină, căluşari. Feciorii din Vidra jucau fetele oacheşe din Zărand, iar zărăndenii albişoarele din Poieni. Îi auzeai strigînd:

Ţin', măi moţ,
Tu hastă straiţă,
Să mă hăţ cu astă moaţă!

Eu cu moşul ne-am dus la ai noştri din Poieni, care făcuseră şi ei un cort, acoperit cu frunze de ferigă, plin cu ciubere, doniţe, cofe. Nu ştiu cît am dormit după lungul drum făcut, cînd m-au trezit sunetele de bucium. Noaptea se amesteca încet cu ziua; nu mai ardea acum nici un foc, totul plutea într-un albastru umed. Geana cerului s-a deschis, iar muntele a început să fie brodat cu o dungă de purpură ce creştea văzînd cu ochii şi se transforma într-un glob incandescent. Ochii tuturor erau îndreptaţi spre el. Pentru un moment viaţa se oprise în loc. Era clipa cea mai frumoasă: răsărea soarele pe Muntele Găina. Globul lua proporţii din ce în ce mai mari, totul era de un roşu de fragi amestecat cu zmeură. «Bună dimineaţa, soare!» au strigat oamenii; «Bună dimineaţa, soare!» cîntau tulnicele fetelor din

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Zărand, Bihor, Vidra, Bucium Cîmpeni, Haţeg; «Bună dimineaţa, soare!» răspundea ecoul munţilor. O veselie a cuprins pe toată lumea, mic şi mare au început să alerge, să joace. Era dansul dacilor? al romanilor? al celor ce se închinau la soare?...

— Se poate! a intervenit Mihăiţă, colegul nostru ce avea cunoştinţe bogate de istorie. Egiptenii se închinau la Amon Ra, soarele lor, grecii la luminosul Helios, iar teutonii la Bolder, cel cu bucle aurii.

Şi cu această cermonie, moştenită de la strămoşii daci şi romani, care şi ei au jucat şi au cîntat pe acest platou, s-a deschis — ne-a zis nenea pădurarul — tîrgul de pe Muntele Găina.

Eu şi cu moşul am umblat să căutăm pe cei din Mărăşti, ca să-i cumpărăm mamei spată, că numai ei sînt mari meşteri în făcut spete; căutam şi pe cei din Junc, vestiţi pentru fluierele lor. Se spune că şi moşnegii încep să joace cînd aud fluierul din Junc. Nu mai vorbesc cît am umblat pînă i-am găsit pe cei de la Izvorul Crişului, ca să cumpărăm un butoiaş pentru ţuică, făcut din lemn de dud.

Toate erau bune şi frumoase, dar eu aşteptam să văd cum se vînd fetele — dacă e tîrg de fete! Nici pomeneală! Se vindeau de toate: ulcioare, doniţe, ciubere, opinci, năfrămi, cioareci, mărgele, salbe... numai fete nu. Atunci l-am întrebat pe moşul meu:

— De ce spune lumea *tîrg de fete,* iar fete nu se vînd?

Moşul m-a lămurit spunîndu-mi o legendă a acestui munte numit din vechime Găina:

— De mult, tare demult, într-o dimineaţă, oamenii au văzut pe muntele cel mare, dincolo de codri, un palat. Era cu totul şi cu totul de aur; strălucea aşa de tare, că cei care îl priveau au crezut că s-a coborît soarele pe pămînt.

Într-o zi, din cele patru turnuri ale palatului s-a dat zvon de tulnice, ca toate fetele care au nuntit în primăvară să urce la palatul cel de aur, unde le aşteaptă un dar de nuntă, ca temei la casă nouă. Şi aşa, în tot anul, întîia duminică după începutul verii, buciumul le anunţa să meargă la palat pentru a primi în dar cîte un ou de aur.

Zîna care locuia în palatul cel de aur avea o găină năzdrăvană, moştenită de la străbunicii ei, şi care, în fiecare zi, oua trei ouă de aur. Toată puterea şi-o trăgea de la această găină năzdrăvană, pe care o păzea ca pe lumina ochilor; nici un pămîntean nu putea ajunge în preajma coteţului, care era cu totul şi cu totul de aur.

Aşa s-a făcut o tradiţie că, la începutul lunii lui cuptor, logodnicii suiau drumul spre palat. Zîna îi aştepta şi-i poftea în grădina cea mare sub o cetină umbroasă şi deasă, unde erau întinse mese pline cu toate bunătăţile pămîntului. După ce se goleau blidele, zîna însăşi dădea semn de începerea serbării. Cete şi cete de flăcăi se ridicau de la masă şi-şi arătau măiestria în joc şi în chiuituri la horă, brîu şi ţarină. Cînd tarafurile tăceau, ca să se odihnească ceteraşii, fetele se întreceau în cîntece de tulnic, iar feciorii în cîntec de fluier.

Scanned with OKEN Scanner

După petrecere, fetele își întindeau pe iarba verde din grădina palatului zestrea lor de acasă: îmbrăcăminte cu flori, cu mărgele, alesături cu acul pe mînecile și piepții iilor, care străluceau în albeața lor. Aurul cu care erau poleite zidurile palatului se oglindeau în mii și mii de sclipiri în zestrea fetelor, venite din cele trei ținuturi, și în părul lor lăsat pe spate, strîns la ceafă cu o panglică.

Trecînd de la una la alta, zîna zăbovea încîntată în fața zestrei fiecărei fete, lăudînd-o pentru hărnicia ei și dăruind fiecărei logodnice cîte un ou de aur, din cele multe pe care le avea strînse într-un coș.

Cînd soarele trecea spre asfințit, sărbătoarea din castelul de pe munte lua sfîrșit. Zîna își conducea oaspeții pînă la ieșirea din palat, urîndu-le viață lungă și îmbelșugată. Astfel, an de an, zîna i-a înzestrat pe tinerii căsătoriți cu ouă de aur.

Dar, într-o noapte, lăcomia i-a îndemnat pe niște tîlhari să-i fure zînei găina năzdrăvană și coșul cu ouăle de aur. De sus, de pe metereze, straja a auzit cîrîitul de spaimă al găinei și a dat de veste în grabă. Fugărit de străjeri, unul dintre hoți s-a împiedicat într-un colț de stîncă și atît de puternică i-a fost izbitura, încît ouăle din coș au zburat peste steiuri, s-au spart în mii și mii de fărîme, care s-au risipit puzderie prin Arieș și prin alte văi ale munților. Nici celălalt n-a avut mai mult noroc. De sub bunda unde a ascuns-o, găina i-a zgîriat pieptul cu ghearele ei ca oțelul de tari, încît tîlharul s-a văzut silit să o arunce într-o hrubă de piatră.

Atunci, zîna, înspăimîntată de cele petrecute, a distrus palatul și, de supărare a plecat și ea, nu se știe unde.

Timp de mai multe zile și nopți, după această întîmplare, potop de ploaie și neguri groase au cuprins locurile. Cînd cerul s-a limpezit, bihorenii au văzut cu spaimă că muntele a rămas pleșuv.

De atunci muntelui i-a rămas numele de Găina, iar obiceiul înzestrării fetelor a rămas și el în amintirea zînei.

Despre găina cea năzdrăvană, legenda spune că, după un timp, ar fi ieșit la lumină și a pornit să-și caute stăpîna. Cum mergea ea, își alegea cuibar tot în altă și-n altă hrubă, unde făcea cîte o mie de ouă de aur și iarăși pleca.

Ouăle de aur din cuibarele găinii, zdrobite de stîncile peșterilor, huruite de cutremure, s-au prefăcut în vine de aur. Oamenii le-au descoperit în steiurile munților și au devenit băiași.

Scanned with OKEN Scanner

Cîntecul șteampurilor din Roșia Montană

După ce nenea pădurarul a terminat legenda Muntelui Găina, Anteniu, geologul clasei noastre, care se perpelea după orice pietricică, s-a trezit vorbind:

— Acum înțeleg: găina aceea năzdrăvană a poposit în șteampurile de la Brad, Zlatna, Roșia Montană, Bucium și a băut din rîurile Arieș, Mureș, Criș, formînd triunghiul aurifer din Munții Apuseni. Nu?

— Așa o fi! — zise pădurarul — dar găina asta năzdrăvană a adus oamenilor din acest triunghi aurifer zile bune, alungînd pentru un timp sărăcia din casele lor; dar tot ouăle ei de aur au atras ca magnetul mulți dușmani în țara noastră; chiar și romanii au dat năvală în Dacia, cuprinși de frigurile aurului, așa cum tot aurul a fost îndemn pentru spanioli către America. Departe, pe malurile Tibrului, stăpînii imperiului roman cereau aur, cît mai mult aur, ce trebuia scos din încleștarea pietrei cu loviturile ciocanelor. Cu făclii aprinse, localnicii încălzeau piatra și o stropeau cu oțet, pentru a putea săpa galerii. Și astăzi se văd urmele întinse ca niște canale de cîrtițe, întortocheate, dînd unele în altele, ori de la un etaj la altul.

Mărturia cea mai vie a vremurilor trecute de exploatare auriferă este așa numită Cetate, aflată în sudul satului Roșia Montană. Aici se înalță ca un amfiteatru conurile de gresie ale muntelui, fără pic de arbore pe ele. Intrarea în vechile tunele este trapezoidală. Dacă privești atent se observă pe pereți urmele dălților și făcliilor. În vîrful muntelui se află un enorm crater numit de localnici *corodă,* și care, în Valea Verde, are formă de melc.

Alături de hrubele minelor, ce stau mărturie trainică așezărilor romane în ținutul moților de azi, se văd și semnele coșului vulcanic format din straturi de cenușă întărită, așa cum a ieșit inițial din crater, împroșcînd foc și pietre. Pe timpul romanilor exploatările aurifere din Roșia Montană erau vestite; Herodot, marele istoric grec, le amintește în cartea sa ca singurele mine de aur și argint din Europa.

— Știu! (a intervenit iarăși Mihai, expertul clasei în materie de istorie) romanii i-au dat numele de *Alburnus Maior* acestei exploatări aurifere de la Roșia. Ele erau administrate de un *procurior aurarium,* care își avea sediul la Zlatna.

— Dar, a continuat nenea pădurarul, romanii, după năvălirea barbarilor, s-au retras, însă băștinașii au căutat aur în continuare, cum desigur au făcut-o cu mult înaintea romanilor, încă de pe vremea agatîrșilor.

Ei se foloseau de șteampuri, forma cea mai primitivă de-a zdrobi piatra. Și unchesul meu, Dumitru, avea în curtea lui, sus, astfel de șteamp. În tot satul să fi fost vreo trei sute de șteampuri. Mecanismul lor era foarte simplu:

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

vîna de apă adusă pe un jgheab învîrtea o roată, ca și la moară. Axul era un butuc gros de copac, prevăzut cu niște dinți de lemn, bătuți cu multă socoteală. Învîrtindu-se butucul, fiecare dinte ridica pînă la o oarecare înălțime un pilug, zis săgeată, și-l lăsa apoi să cadă apăsat peste piatra ce cuprindea aur în ea. Pentru ca vîrful săgeții să nu se tocească prea repede, iar lovitura să fie mai grea, la un capăt avea fier sau piatră de cremene. Un curent de apă spăla piatra mărunțită. Firul sclipitor de aur, fiind mai greu, rămînea amestecat cu nisipul produs din sfărîmare.

Aceste șteampuri nu se găseau numai jos, în albia rîurilor, printre arini. Apa a fost trasă prin jgheaburi și în sus, pe coastă. În dreptul acestora pîrîul seca, pentru a primi din nou, mai la vale, apa ce i s-a furat și care trecuse din șteamp în șteamp. Apa curgea și șteampurile țăcăneau mereu. Roșia montană — ca și alte sate din Munții Apuseni de departe — te întîmpina cu această muzică neîntîlnită în nici-o parte a lumii. Era muzica șteampurilor, țăcănituri în cadențe regulate, dar și în tonuri deosebite, cu sunet sec, înăbușit, domolit; mai mult, la aceste țăcănituri se mai adăuga și vîjîitul apei, care curgea din șteamp în șteamp, ca prin niște cascade. În trecut, în jurul lor, se concentra munca familiei întregi, care, cu priviri înfrigurate, descoperea fluturașii mărunți sloboziți din încleștarea pietrei. Oh! și cîtă trudă mai era și cu această piatră, adusă de sus de la munte, de la minele părăsite. Piatra era încărcată în corfe de nuiele și transportate pe spatele măgarilor. Cîtă speranță nu duceau aceste animale pe spatele încovoiat de greutatea pietrei, care se dovedea, uneori, a fi numai o amăgire...

Cu timpul, cei, care erau mai în putere au luat drumul spre Comănești, Anina, Petroșani și au devenit mineri harnici ce scoteau aur negru, în locul celui cu sclipiri galbene.

Acasă au rămas doar bătrînii și copiii care mai practicau băieșitul, mai în joacă, mai în serios. Zile și chiar nopți de-a rîndul stateau chirciți în jurul pînzei de apă și pîndeau fluturașii sloboziți din încleștarea pietrei; ciocănitu-rile săgeților cîntau mereu același cîntec, dar glasul lor s-a stins cu trecerea vremii.

Acum, șteampurile sînt piese de muzeu. În locul lor s-au înălțat întreprinderi moderne, care sfarmă mii de tone de minereu cu ajutorul mașinilor electrice.

Muzica șteampurilor s-a transformat azi în marea simfonie a uzinelor.

Scanned with OKEN Scanner

Cumpătarea dacilor

Cînd ne-am întors odată la stînă — continuă nenea pădurarul — oile erau deja mulse, bunicul, supărat foc pe noi, ne-a tas o căftăneală bună după cap şi mie, şi lui Pătru, zicîndu-ne: „Mi-i ruşine de asemenea ciobani ce nu-şi respectă cuvîntul de om!“

Vinovaţi, am plecat capul în pămînt. Totuşi Pătruţ a încercat să-i spună moşului:

„Noi ne-am orientat după ceasul cel mare, adică după soare; umbra era încă mică, aşa că nu ne-am grăbit.“

Poate la voi, în Moldova, mereu întîrzie ceasul cel mare, dar, dacă nu-i cu supărare, pe unde mi-aţi umblat?“

„La cetatea dacilor!“ i-am răspuns eu mîndru.

„Şi pietrele acelea, pe unde paşii voştri au trecut, nu v-au spus nimic despre locuitorii care au trăit acolo? De oamenii aceia vrednici a căror vorbă era grea ca piatra. La ei, dacă era albă era albă, dacă era neagră, era neagră, nu-şi schimbau vorba după vreme. De oamenii aceia, care şi-ar fi respectat cuvîntul dat, chiar dacă toţi munţii s-ar fi mişcat din loc, n-aţi auzit?“

Despre oamenii aceia ce aveau o ţară bogată, frumoasă şi mai ales bogată, datorită cumpătării şi hărniciei lor şi, tocmai pentru că era aşa bogată şi frumoasă, toţi vecinii rîvneau la ea, să o cucerească, am să vă povestesc acum.

Se spune — începu moşul cu vocea lui domoală — că, de la Dunăre spre miazăzi, domnea un rege cu numele Lisimach. Acesta şi-a pus în gînd să cucerească Dacia.

Şi, într-o bună zi, a trecut Dunărea în fruntea unei armate foarte mari.

Dacii viteji şi neînfricaţi, cum erau, i-au bătut crunt, iar pe Lisimach l-au făcut prizonier.

Regele dacilor era pe atunci Dromichete, un om înţelept şi foarte cumpătat. Acesta l-ar fi putut omorî pe Lisimach şi pe toţi generalii săi, dar a cugetat că-i mai bine să-l lase liber şi să-i dea o pildă. Dacii trăiesc o viaţă simplă, iar Dacia e o ţară bogată şi frumoasă pentru că oamenii ei sînt harnici şi mai ales cumpătaţi.

A încheiat pace cu Lisimach, dar înainte de-a pleca, a dat un banchet în cinstea lui. La acest banchet a pus două mese. O masă era împodobită foarte frumos şi pe ea erau puse numai farfurii şi pahare de argint. La această masă au fost aşezaţi Lisimach cu toţi generalii săi. Li s-au servit mîncăruri alese precum şi vinul cel mai bun.

Scanned with OKEN Scanner

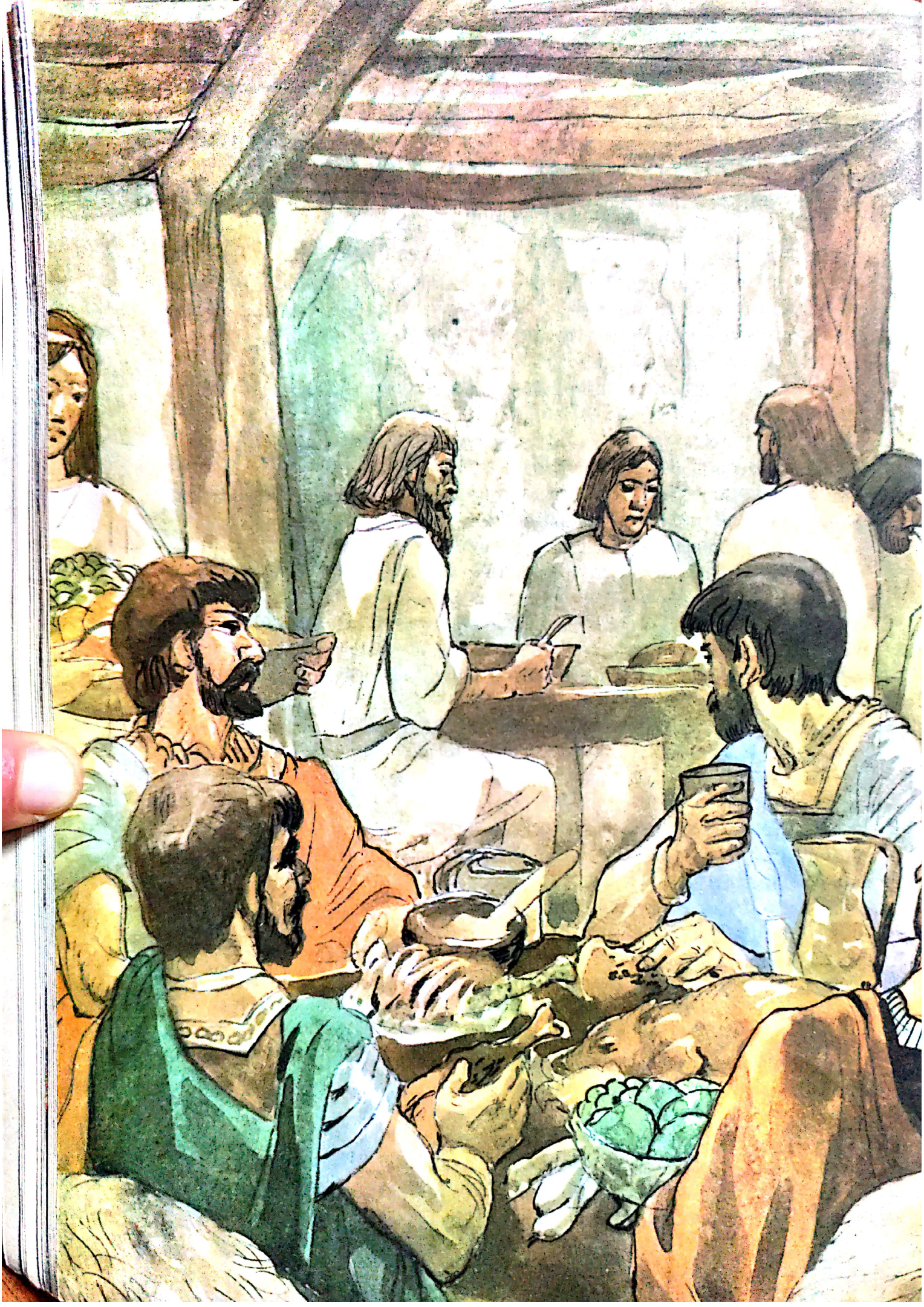

Scanned with OKEN Scanner

Cealaltă masă era simplă. Farfuriile de lemn, iar paharele erau din corn de bou. În loc de mîncăruri alese aveau doar carne friptă şi, ca băutură, apă de izvor.

Aceasta era masa lui Dromichete şi a generalilor săi.

Lisimach s-a mirat mult de cumpătarea şi simplitatea în care trăiau dacii. El a plecat apoi în ţara lui şi niciodată nu s-a mai gîndit să vină cu război împotriva unui astfel de popor.

Şiretenia lui Decebal

Baciul Onofrei mai cunoştea o întîmplare din viaţa marelui rege dac, Decebal. Ciobanii îi ziceau regele nostru. Eu mi-l închipuiam pe Decebal mîndru, puternic, putînd duce o întreagă pădure în spate. Avea braţe vînjoase şi purta pantaloni strîmţi pe picior. Încălţa un fel de opinci ca ale noastre, făcute din piele rasă, de porc mistreţ. Călărea pe un armăsar negru, cu pete albe, şi avea o sabie scurtă şi încovoiată.

— Cîte războaie n-a purtat cu cei ce au vrut să-i cotropească ţara! se minuna baciul Onofrei. Nu s-a temut nici de romanii care cuceriseră o lume întreagă. I-a înfruntat cu bărbăţie şi, în ultima clipă, pentru a-şi salva ţara pe care şi-o iubea mai presus de orice, s-a folosit şi de şiretenia vulpilor pe care le vînase de atîtea ori.

La Roma împărat era Domiţian, ce dorea demult să cucerească Dacia, această ţară bogată şi frumoasă. În acest scop a trimis o armată numeroasă, în frunte cu generalul Iulian. Au trecut Dunărea şi au întîlnit armata dacilor, condusă de generalul Vezina.

Dacii au ţinut piept vitejeşte, dar romanii erau cîtă frunză şi iarbă, aşa că, la un moment dat, după lupte crîncene, dacii au fost nevoiţi să se retragă din faţa duşmanului.

Era cît pe-aici să fie prins chiar generalul Vezina, care, prefăcîndu-se mort, a scăpat cu viaţă.

Armata romană înainta liberă spre Sarmizegetusa.

Decebal a înţeles pericolul în care se găsea ţara sa. Într-una din cetăţile de margine de la Soare-apune erau puţini soldaţi şi aceştia nu puteau face faţă puhoiului de romani.

Primejdia era mare, aşa că trebuia cumva scăpată cetatea. În situaţia aceasta el a recurs la un şiretlic, la o viclenie de vulpe.

Scanned with OKEN Scanner

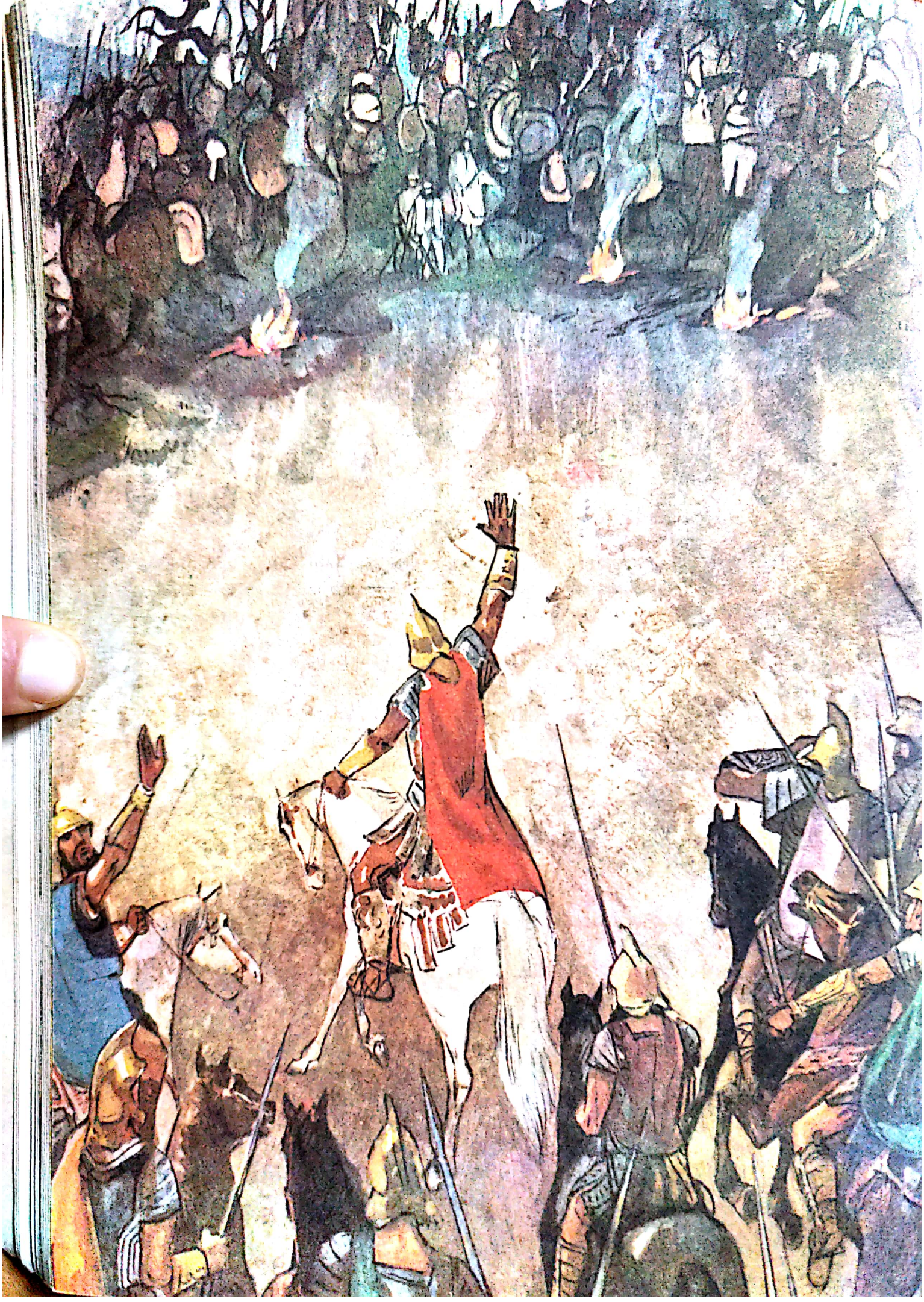

Scanned with OKEN Scanner

A dat ordin să taie de pe colinele dealurilor din jurul cetății toate crengile copacilor, lăsînd numai trunchiurile. Pe acestea le-a îmbrăcat cu haine, arme, steaguri cu cap de lup și trup de balaur. Din depărtare păreau că sînt soldați gata de luptă.

Apropiindu-se Iulian cu armata sa și văzîndu-se înconjurat din toate părțile de soldați daci, s-a înpăimîntat și a făcut cale întoarsă.

Prin acest șiretlic regele Decebal a scăpat o bună vreme țara și cetatea de dușmani.

La casa lui Avram Iancu

— Să vă spun și eu una de pe la noi, ne zise nenea pădurarul. Am urcat odată cu moșul meu pe Valea Arieșului pînă la Vidra de Sus, la casa lui Iancu; cu noi mai erau și alții care aveau același drum. Cu cît ne apropiam de casa aceea veche, moțească, destul de arătoasă, din bîrne puternice, lipite și văruite în alb, simțeam că bunicul mă strînge mai tare de mînă.

— Avram Iancu nu e mort pentru toți. A trecut în legendă. Mult timp după moartea lui, femeile din țara moților îi duceau cîte o strachină cu lapte proaspăt muls și un dărab de pîine Crăișorului, «că o fi rupt de foame pe unde e». Iar bărbații, așa cum s-au pomenit din moși-strămoși, în prima zi de iarnă, urcau în pădure și, într-un anumit loc știut de ei, puneau o legătură de îmbrăcăminte, tutun, cremene, să nu-i fie frig aceluia ce-și zicea că e «nepotul lui Horea».

Încă din țîrnațul construit din scînduri așezate pe stîlpi de piatră și terminat în partea superioară în patru arcade, moșul și-a descoperit capul și am intrat înăuntru.

În prima încăpere, atîrnat de grindă, era leagănul din nuiele împletite a lui Avrămuț, fiul lui Alisandru, și căruia din prima zi cînd și-a deschis ochii lui albaștri, moștenire de la vrednica lui mamă, ursitoarele i-au cîntat:

«Iancule, copil de munte,
Să crești mare, cu stea-n frunte,
Crești, Iancule, și ne scapă
S-avem după ce bea apă!»

Și copilul creștea cu mintea ageră, asemenea tatălui și bunicului, a cules învățătură din tot ce vedea și auzea în nopțile lungi de iarnă, cînd femeile torceau cînepă și lînă la șezători, iar bărbații povesteau întîmplări adevărate din luptele lui Decebal, Doja, Mihai Viteazul și Horea.

Scanned with OKEN Scanner

Citirea și scrierea în limba română le-a învățat în satul lui natal, Vidra de Sus, cu dascălul Mihai Gomboșiu, un țăran ceva mai luminat care, într-o cămăruță modestă, împărțea copiilor, puțini la număr, buchile. Dar mai mult decît buchile, îi învăța pe copiii de moți, care erau numai ochi și urechi, în dorința de a ști, de a cunoaște cine sînt ei — urmașii lui Decebal și Traian — iar din stăpîni ce au fost, au ajuns iobagi pe vechea lor vatră strămoșească. După puțină instruire la Vidra de Sus, istețul copil a lui Alisandru, împreună cu fratele lui, Ioan, au mers la școala primară din Neagra.

Se povestește că la cel dintîi examen ar fi fost răsplătit, de oamenii prezenți, cu cîțiva galbeni, pentru istețimea lui și învățătură aleasă, dar micul elev ar fi dat galbenii învățătorului, că lui i se cuveneau. Un gînd frumos al micului moț, îmbrăcat în cămașă lungă, încins peste mijloc cu un șerpar din piele, cusut cu măiestrie, cu pălăriuță neagră pe cap, împodobită cu ciucuri roșii.

La Cîmpeni a învățat la alt vrednic dascăl, Moise Ioanetti, cititul, socotitul, istoria, geografia, cîntul și desenul.

Pe coastele împădurite și îmbrăcate în tufișuri care se ridicau în fața casei părintești, cu acoperișul acela înalt de parcă o strivea, se întindea lunca de sub Piatra Albă, unde Avrămuț se juca și era căpitanul liotei de copii..Era vioi, vesel și cel mai bun jucător cu mingea. După cum era și temerar la nevoie. într-o zi de vară, jucîndu-se prin apropierea iazului de la moară, a văzut un copil gata, gata să se înece. N-a stat la cumpănă, a sărit în apă după el și l-a salvat.

La stăruințele tatălui său care, deși era iobag, și-a dat seama că școala este aceea care luminează mintea, l-a dat la gimnaziul crăiesc din Zlatna. Acolo, a fost dus cu căruța de bătrînul Ghila din Vidra de Sus. Cînd moșul Ghila a plecat înapoi spre Vidra, pe Valea Dosului se pomenește cu Avrămuț: „Da, ce-i cu tine mă, eu te-am lăsat la Zlatna; de ce-n-ai rămas acolo?“ îl întreabă cu vorbă aspră moșul Ghila. „Fiindcă îmi fu urît!“ „Amu să te duci înapoi. Amîndoi n-avem ce căta acasă. Ne potopește tatăl tău.. Tu trebuie să înveți carte!“

Și moșul Ghila s-a întors cu el la Zlatna. Mai mult, Iancu n-a mai fugit de la școală și s-a numărat printre fruntașii clasei, avînd note „emines“.

În vacanță dădea jos hainele domnești, îmbrăca cioarecii, cămașa lungă și lucra alături de feciorii din sat.

Sîrguincios și talentat a ajuns curînd să se impună atît în fața profesorilor cît și a colegilor. Limba maternă și-a îmbogățit-o la Zlatna, prin cunoașterea limbii latine, care a fost și un ajutor moral pentru tînărul elev și o limpezire asupra originii noastre daco-romane.

Și acum să vă spun o întîmplare din timpul bătăliilor date în anul revoluției conduse de Craiul munților.

Tribunii lui Avram Iancu erau avocați, preoți, profesori, învățători, studenți și ciobani. Țăranii, adunați de prin văi și munte și dealuri, prinseră curaj și încredere în puterile lor și cu mic cu mare au răspuns la chemările

Scanned with OKEN Scanner

lui Iancu. S-au format legiunile: din Ţara Zarandului — a lui Ion Buteanu; cea din Zlatna — a lui Petru Dobra; cea din Ţara Haţegului — a lui Nicolae Solomon; cea din Sibiu şi Blaj — a lui Axente Sever şi cea mai însemnată, *Auraria Gemina,* comandată de Avram Iancu, care-şi avea centrul în Cîmpeni şi aria de acţiune spre Alba Iulia, Aiud.

Armata era alcătuită din lăncieri. La înrolare, lăncierii se legau prin jurămînt de a susţine totdeauna naţia română pe cale dreaptă şi legiuită, de-a apăra cu toate puterile orice atac şi a respinge orice asuprire, de-a păstra legea şi limba română, egalitatea, libertatea şi frăţietatea, de-a respecta toate naţiunile ardelene, pretinzînd, în acelaşi timp respectarea naţiunii române din partea acelora; se legau să nu asuprească pe nimeni, dar nici să fie asupriţi.

Lăncierii erau disciplinaţi şi răspundeau la toate chemările conducătorilor, însă erau slab înarmaţi: cu coase, furci, topoare, dar dorinţa lor de a scăpa de asuprirea în care erau ţinuţi de secole le dădea forţă şi puteri nebănuite. Singuri îşi făceau gloanţe şi cartuşe pentru puţinele puşti care le aveau.

Tunurile erau făcute din lemn de brad, frasin, cireş, legate cu cercuri de fier, însă nu erau rezistente; după nouă-zece trageri crăpau; în schimb făceau un zgomot infernal de înspăimînta pe duşmani. În tot timpul ciocnirilor, luptătorii au dus lipsă de arme, de muniţii. De aceea Avram Iancu a plănuit, împreună cu comandanţii oştilor, să pună mîna pe armele şi muniţiile aflate în cetatea Bălgradului, căci austriecii le promiseseră arme şi muniţii, dar nu le-au dat nimic.

La consfătuirea ţinută la Cîmpeni, s-a hotărît ca însuşi Iancu, însoţit de un lăncier din garda lui personală, să facă o cercetare amănunţita la faţa locului, să se informeze despre armamentul ce se afla depozitat la Alba Iulia.

Avram Iancu, însoţit de lăncierul Ioan Coroiu, din comuna Ponorel, cu care a fost prieten din copilărie, au pornit pe doi cai mici, moţeşti, spre Zlatna. Ca să nu fie recunoscuţi, s-au îmbrăcat în haine sărăcăcioase şi s-au abătut de la drumul mare, mergînd pe poteci mai puţin bătătorite. În marginea unei poieni au întîlnit un slujitor de la aurărie care l-a recunoscut pe Avram Iancu, pentru că fuseseră împreună la gimnaziul din Zlatna. Văzîndu-l aşa îmbrăcat, a intrat la bănuială şi s-a dus repede acasă, a încălecat un cal bun şi a pornit spre Alba Iulia, unde a ajuns înaintea celor doi călăreţi. Aici, a raportat generalului că Avram Iancu vine la Alba Iulia deghizat pentru a face spionaj, avînd ca scop să atace cetatea cu armata sa.

Generalul a dat imediat ordin ofiţerilor şi subofiţerilor să-l prindă pe Iancu. Dar Iancu, prevăzător, lăsase caii în gazdă la un prieten din Ohaba şi, schimbaţi din nou în alte haine rele, au pătruns în cetate. O patrulă i-a urmărit pas cu pas şi i-a recunoscut. Patrula era formată din doi subofiţeri imperiali: unul sas şi celălalt sîrb, din Banat, şi un comandant. Comandan-

Scanned with OKEN Scanner

tul patrulei l-a trimis pe subofiţerul sîrb ce ştia româneşte să-i ţină de vorbă pe cei urmăriţi; între timp ei urmau să se pregătească pentru a-i prinde şi lega burduf. Sîrbul se apropie de ei şi, în şoaptă, le spuse că vor fi prinşi şi peste două ore spînzuraţi, dar că el îi va ajuta să fugă şi le-a arătat canalul de scurgere către Mureş. Pe cînd vorbeau aşa, cei trei i-au atacat prin surprindere, gata să-i lege cu funia, dar lăncierul Coroiu, înalt de aproape doi metri, i-a prins pe subofiţeri în braţele lui de urs, i-a izbit deolaltă încît au rămas ţepeni, cu capetele sparte. Subofiţerul sas scapă cu fuga şi o luă spre cazarmă. Sîrbul mai apucă să le arate depozitele de arme şi muniţii ale garnizoanei ce se aflau în Cetate.

În toată garnizoana se sună alarma şi începură cercetările. Se intra în fiecare casă, se scotocea peste tot, frunzişurile, pădurea din jurul cetăţii, dar nu se găsi nimic.

Fugarii intraseră în canal şi de acolo, pe o cărare, au ajuns la Mureş. Noaptea şi-au petrecut-o la gazda lor din Ohaba. Înainte de-a pleca din comună, Iancu îi spuse lăncierului:

— Ioane, îmbracă-ţi hainele cele de duminică, du-te în cetate şi dă sîrbului nostru punguţa asta de galbeni pe care o am de la mama.

Ion şi-a luat în picioare botforii, ţundra cu clini peste cioarecii albi ca neaua, cojocul înflorat şi a trecut Mureşul cu luntrea ducîndu-se în cetate. Statura lui înaltă, ţundra cu clini ca o togă romană, dădea lăncierului înfăţişarea mîndră a unui roman. Toţi ofiţerii îl admirau; nimeni nu se gîndea că el este cel cu musca pe căciulă. L-a întîlnit pe subofiţerul sîrb, care a rămas mirat văzîndu-l. Se prefăcu că nu-l cunoaşte, însă îi făcu semn cu ochiul să-l urmeze. Nevăzuţi de nimeni au intrat într-o odăiţă mică, de lîngă cantina ofiţerilor, unde era ospătar un român ce le-a adus mîncare şi băutură. Aici, îşi deschiseră inimile.

Avram Iancu n-a mai atacat Cetatea, n-a mai luat muniţiile, în schimb n-a trecut mult timp şi subofiţerul sîrb a părăsit garnizoana de la Alba Iulia şi a intrat voluntar în armata lui Iancu. Cauza pentru care lupta Craiul Munţilor era şi cauza poporului său, ca şi a tuturor popoarelor asuprite de jugul nobililor. El a venit în munte cu două căruţe pline de puşti şi cartuşe.

Sîrbul s-a căsătorit mai apoi cu o româncă frumoasă şi harnică, din Băiţa, şi a rămas toată vremea prieten cu Avram Iancu şi cu lăncierul Coroiu, care a povestit întîmplarea tuturor ciobanilor din munţi.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Balaurul cu solzi de aur

Badea Zamfir s-a ţinut de promisiunea făcută şi am pornit pe urmele altei comori. E adevărat că şi eu, şi Pătru, moldoveanul, am lucrat pe întrecute, toată săptămîna, ca să terminăm de bulgărit casa, unde se prepara caşul, ce trebuia să aibă o anumită temperatură.

Am luat-o prin pădurea Cacovei, în care nu putea pătrunde pic de soare. Nouă nu ne-a plăcut, dar pe badea Zamfir îl legau multe amintiri de locurile acestea. Nu ne-am oprit pînă în inima pădurii, la nişte pietre, pe care ciobanii, de-a lungul anilor, au zgîriat cu fierul litere, nume, potcoave, şi alte semne. Badea Zamfir s-a aplecat, a şters praful cu mîneca sumanului şi s-a uitat la semne cu multă atenţie. Scăpa din cînd în cînd cîte un oftat, cîte un nume... Acolo ne-am scos şi mîncarea din traistă şi am prînzit. Apoi am ocolit vîrful Roman şi am ieşit tocmai pe culmea muntelui Groşetu. Mergeam încet, că urcuşul era greu. La un moment dat, badea Zamfir s-a oprit şi ne-a prins pe amîndoi de umeri, zicînd:

— Vedeţi voi muntele ăsta din faţa voastră, cu creastă zdrenţuită şi cu vîrfurile albe ca de marmoră? Asta-i muntele Tîrnovul; cel din stînga, ce se înalţă cu două turle drepte în sus, e Tîrnovul-Mic; celălalt, mai teşit şi mai împădurit, este Tîrnovul-Mare. De cealaltă parte, ce nu se vede, pereţii lor sînt mai prăpăstioşi, iar la poale au mult grohotiş. Acolo e o peşteră vestită în tot ţinutul din Munţii Lotrului, pentru bănetul de aur ce-l are adăpostit în ea.

— Cine l-a pus acolo? l-am întebat pe Badea Zamfir.

— Omul care mi-a spus taina acestei comori a umblat prin ţara turcească. Acolo, din întîmplare, s-a întîlnit cu un bătrîn îmbrăcat în haine albe, cu căciulă cu fundul plat, cu suman de pănură albă, miţoasă, şi cu cioareci bine strînşi pe pulpa piciorului, taman ca ale lui. Miraţi, amîndoi s-au oprit, iar moşul a prins a-l întreba de unde-i şi cum îl cheamă.

— Eu sînt de pe la Bistriţa, dacă ai auzit de ea vreodată...

— Care Bistriţa, de la Arnota?

— Da, de lîngă mănăstirea Horezului.

— Nu cumva cunoşti pe Chirculeşti, pe Ion Dumitru?

— D-apoi cum nu! că eu sînt doar fratele mai mic al lor. Dar dumneata de unde îi cunoşti aşa de bine? l-a întrebat ciobanul nostru mirat.

— He, he!... dragul moşului, acolo m-am născut şi mi-am petrecut tinereţile. Cunosc locurile mai bine ca palma mea.

Apoi, uitîndu-se cu băgare de seamă în dreapta şi în stînga, l-a tras puţin la o parte, într-un loc mai dosit şi l-a întrebat cu un glas ce a început a tremura ca frunza în bătaia vîntului:

— Dumneata ai urcat vreodată pe muntele Tîrnovului?

Scanned with OKEN Scanner

— Cum de nu! E numai cale de o zi de la noi, de la Nedeiu şi prin Gropiţa, dai chiar la Tîrnovul-Mic.

— Să ştii că a dat norocul peste tine şi ai să mă pomeneşti toată viaţa... i-a spus moşul. Ce-ţi spun eu acum e o mare taină, de care m-a dezlegat vremea, că or fi trecut mai bine de cincizeci de ani de atunci şi cred că toţi ai noştri s-or fi prăpădit, aşa că pot să mă slobod la vorbă.

Eu am fost haiduc, ca şi mulţi alţii din părţile ălea ce şi-au pus capul sub zodia morţii, ca să facem dreptate, să răzbunăm şi să miluim pe cei mulţi şi necăjiţi. Haiducia este legea răzbunării nedreptăţilor. Căpitanul nostru a fost unul Mănuţ, om voinic, tare vrednic, avea şi putere, şi îndrăzneală mare. Oamenii de prin sate îl aşteptau ca pe o zi de sărbătoare, că mult bine a făcut tuturor.

Despre vitejia, bunătatea şi dreptatea ce o făcea el s-a dus vestea pînă la Vodă. Acesta a dat poruncă să fie prins şi spînzurat cu toată ceata lui. Aşa că s-a pornit poteral după el şi după noi. Hărţuiţi zi şi noapte, ne-am adunat a ne sfătui unde să ascundem lucrurile de preţ ce le-am strîns. Aveam mulţi bani de aur, multe pietre preţioase, haine cusute cu fir de aur, iatagane turceşti ferecate cu argint.

Locul cel mai bun şi mai ascuns l-am găsit în peştera de pe muntele Tîrnovul-Mic. Am încărcat doisprezece măgari şi am pornit cu toţii spre Tîrnovul-Mic. Peştera era sus, în ţanc. A trebuit să facem prepeleage[2] de s-au suit haiducii şi au tras bănetul şi avuţiile cu funiile în sus. Le-am aşezat grămadă în fundul peşterii. Ne-am legat cu jurămînt că nimeni să nu se atingă de comoară, pînă ce n-om fi cu toţii, bineînţeles cei care vor mai fi în viaţă. Cu bănetul strîns voiam să-i ajutăm pe cei nevoiaşi, că mulţi mai erau.

Căpitanul Mănuţ s-a gîndit să pună şi un «paznic» la această comoară, să împiedice pe străinii ce or avea de gînd s-o fure. Din ceară galbenă a făcut un balaur mare şi aşa de înfiorător de te băga în groază. În cap i-a pus ochi de piatră nestemată, cît un ou de puică, ce dădea raze de lumină în întunericul peşterii. Tot trupul i l-a umplut cu galbeni mari de aur, care păreau solzi adevăraţi. Cel mai grozav lucru a fost că i-a pus în pîntece o maşinărie de se putea mişca singur, să se zbată, să-şi încolăcească fioros coada, să-şi mişte ochii în cap, să-şi deschidă gura. Cînd o deschidea, era cel mai înfiorător lucru: se vedeau două şiruri de dinţi strălucitori, ascuţiţi ca briciul şi printre ei se mişca o limbă roşie ca focul. Toată maşinăria era pusă pe nişte arcuri ce au fost aduse pe sub pămînt pînă la gura peşterii. Dacă cineva ar fi îndrăznit să intre în peşteră, neapărat trebuia să calce pe arcuri şi atunci balaurul începea a se mişca, fugind de la un capăt la

---

1. Poteră: ceată de oameni înarmaţi ai stăpînirii
2. Prepeleag: scări rudimentare formate din stîlpi prin care sînt petrecute cuie de lemn.

Scanned with OKEN Scanner

altul al peşterii, clănţănind din dinţi, scăpărînd scîntei pe gură.

Cine îl vedea, se îngrozea şi nu-i mai ardea să fure comoara. Lăsînd acolo un astfel de paznic, am coborît muntele şi fiecare a fost slobod să meargă la casa lui. Dar nici unul n-am ajuns să vedem pe cei dragi, că potera lui Vodă ne-a înconjurat. Pe unii i-a împuşcat, pe alţii, printre care a fost şi căpitanul Mănuţ, i-au prins, iar alţii au scăpat fugind care încotro. Eu m-am ascuns într-un stejar bătrîn. Din zarva aceea ne-am pierdut unii de alţii, iar cînd am auzit că Mănuţ căpitanul a fost spînzurat, mi-am luat lumea în cap şi am venit în ţara turcească. Comoara e acolo şi acum.

— D-apăi cam pe unde vine peştera? întreabă ciobanul.

— Aici e marea taină... şi ţi-oi spune-o, fătu-meu, că văd că eşti de-al nostru, de pe lîngă Horea, şi cine ştie cîte zile oi mai avea. Gura peşterii e mare, dar nu se vede de pe cărare. Numai acela o poate nimeri, care la douăzeci ale lunii iulie, la miezul zilei, se suie pe vîrful Nedeiului şi priveşte cu mare băgare de seamă spre piatra cea mare a Tîrnovului-Mic. Acolo, printre bolovanii albi, se vede un brad, poate o fi, poate n-o mai fi, şi unde bate vîrful la apusul soarelui, acolo se află gura peşterii. Dacă cumva o găseşti — continuă haiducul — să faci pomană cu cîţiva galbeni celor nevoiaşi în numele meu...

Întors din ţara turcească, ciobanul ne-a povestit şi nouă cele auzite. De atunci n-am mai avut pace; zile şi luni întregi am tot căutat peştera din Tîrnovul-Mic. Într-o bună zi după un brad, dăm de un ţanc de piatră crăpat la mijloc. Crăpătura se închidea în sus, în schimb în jos se lărgea de putea trece un om prin ea. Asta o fi! — ne-am zis noi — şi am intrat eu cu Iacob, Prişcuţ a stat afară. În crăpătură era mult pămînt galben, adus de ape. La gura crăpăturii, pămîntul se vedea scormonit şi scos afară.

— Măi, aici au mai fost mîini omeneşti! i-am zis eu lui Iacob.

— O fi cum zici, dar tot o mai fi rămas ceva şi pentru noi, măcar un iatagan din ăla turcesc cu pietre nestemate.

Mîinile au început a ne tremura de emoţie şi de frică, dar inima ne dădea ghes, aşa că am luat tîrnăcoapele şi am început a răscoli pămîntul, uitîndune cu mare băgare de seamă să nu apară balaurul. Cînd tîrnăcoapele loveau o piatră, inima noastră tresărea şi ochii noştri vedeau banii de aur. Prişcuţ de afară, ce era numai urechi, striga:

— Aţi găsit-o?

Astfel lucrînd o jumătate de zi, n-am dat de nici o comoară. Asudaţi, amărîţi, am ieşit din peştera şi am coborît iarăşi pe cărare, cu gîndul de-a ne lăsa păgubaşi. Drumul era tare greu de străbătut pe sub steiuri. Prişcuţ, care a rămas în urmă, a strigat la noi:

— Uitaţi măi, sus acolo, în vîrf, se vede o pată negricioasă!

— Lasaţi petele negre şi comorile, hai să mergem la stînă, ne pierdem vremea de pomană! le-am zis eu şi mi-am văzut de drum, hotărît să nu mai caut comori. Banii cîştigaţi cu muncă cinstită sînt adevărate comori.

Scanned with OKEN Scanner

După o jumătate de oră de mers, aud numai un fluierat lung: fluieratul ciobanilor cînd anunţă o primejdie mare. Mă opresc şi mă întreb: „Le-o fi ieşit în cale ursul sau i-a atacat vulturul, care-i un duşman periculos, cînd îl stîrneşti de la casa lui!“ Repede fac calea întoarsă. Nu puteam altfel; este legea ciobănească, moştenită din moşi-strămoşi, şi nimeni nu se abate de la ea; cînd ortacul ţi-e în primejdie, trebuie să-l ajuţi.

Drumul în sus, de unde se auzea fluieratul era tot mai greu, pădurea de brad a început a se rări, întîlneam numai stînci golaşe, doar cîte un fir de iarbă pipernicită ieşea din crăpături. Apoi am dat de nişte tăpşanuri[1] mai late, acoperite cu zmeuriş tîrîtor. Aici era mai rău: mă încurca la mers. Eu nu eram urs, să am labe late şi să calc pe deasupra rugilor de zmeură. Talpa picioarelor mele a început a sîngera şi, cu fiecare pas făcut, simţeam o durere sfîşietoare, dar trebuia să merg, fluierătura lungă, mereu, mereu se repeta. Primejdia era din ce în ce mai mare. Cînd ridic capul, ce să văd? Eram taman sub peretele cu pata aceea neagră, care cu cît mă apropiam, creştea şi se făcea tot mai rotundă ca o roată de car. Fluierăturile au încetat. În schimb, pe cine văd? Pe Iacob şi pe Prişcuţ, rezemaţi în bîtele lor ciobăneşti. Cu sufletul la gură, îi întreb:

— Ce primejdie vă paşte? Cine a fluierat?

— Noi, măi Avrămuţ, am găsit peştera.

— Şi pentru asta aţi fluierat a primejdie, nătărăilor?!

— Păi ţi-ai uitat de balaurul cu solzi de aur din peşteră? zise Prişcuţ.

— Pe ce eşti aşa de sigur? l-am întrebat pe Iacob.

El mă luă de mînă şi îmi zise:

— Uite, vezi prepeleagul ăsta vechi, putred pe jumătate şi cu multe cuie rupte? Ce dovadă mai bună poţi avea? De aia te-am fluierat. Cum era să intrăm în peşteră fără tine?

Din nou m-au prins şi pe mine frigurile comorii şi am început a urca sus pe stîncă. Nu fac nici doi paşi şi dau peste alt prepeleag, dar mai subţire, parcă ar fi fost înnădit o dată cu cel de jos.

Iacob, nerăbdător, a strigat la mine:

— Avrămuţ, ai găsit ceva?

— Da! — îi răspund — un alt prepeleag.

Suflarea mi se opreşte pe buze de spaimă, peretele parcă e gata să cadă pe mine. Pe piatra cenuşie a peretelui se prelingea o apă galbenă şi ruginie. Gura peşterii era cam la zece metri, deasupra capului meu, iar peretele era drept, şi-n stînga şi-n dreapta. Pe creasta pietrei din dreapta, atîrnau crengile unui brad, iar sub gura peşterii se vedeau două cuie ieşite cam de-o palmă afară din stîncă.

Cobor şi le spun lui Iacob şi lui Prişcuţ ce am văzut. Iacob n-a mai putut zice nimic, iar Prişcuţ se uita la mine ca la o minune. „Deci povestea

---

1. Tăpşan: loc neted, uşor înclinat care apare la baza povîrnişurilor.

Scanned with OKEN Scanner

cu comoara haiducului nu e numai poveste, e realitate. De unde atîtea potrivelí, prepeleaguri, cuie, peşteră în stîncă?" ne-am zis fiecare. Dar cum să ne suim la ea? era mare întrebare; prepeleagurile erau scurte şi putrede, topoare nu aveam la noi, că făceam altele; doar Prişcuţ avea la el o funie. Nu mă gîndesc mult şi mă încing cu un capăt al funiei, dau funia pe după crăcile unui brad, iar celălalt capăt îl dau lui Prişcuţ, cel cu muşchi de oţel, şi îi spun să mă tragă puţin cîte puţin, din toate puterile, atunci cînd eu voi striga.

Cu multă băgare de seamă urc pe peretele aproape drept, caut o scobitură, una cît de mică să-mi reazăm piciorul, urc, aşa ţinut în puterea frînghiei şi apuc la dreapta un colţ de piatră, ce se ţinea bine, mă opintesc cu piciorul drept în alt colţ, îmi fac vînt şi, cu o smucitură la dreapta, am pus piciorul stîng pe prispă, iar cu mîna dreaptă am apucat un cui de corn; şi cum stam aşa agăţat, am simţit că frînghia mă lasă. M-a cuprins teama, teama aceea adevărată pe care puţini oameni au trăit-o. Am început a striga: „Iacobe, Iacobe!"... Şi deodată mi s-a făcut negru în faţa ochilor...

Cum am ajuns la o stînă din apropiere... nu ştiu! În jurul meu, ca prin ceaţă, îi vedeam pe ciobani. Au chemat-o chiar şi pe baba Safta doftoroaia, care m-a oblojit cu seu de oaie amestecat cu buruieni de leac, în timp ce-mi descînta:

Nu străpunge,
Nu umfla,
Nu-l ameţi,
Nu-l năduşi!

Ţipetele mele de durere erau mai tari decît descîntecul babei Safta şi trei ciobani abia au reuşit să mă ţină nemişcat. Eu mă băteam cu balaurul cu solzii de aur. Nici cum nu reuşeam să mă apropii de comoară. Vedeam banii de aur ce sclipeau în razele soarelui de-ţi luau vederea, multe iatagane turceşti, haine cusute cu fir de aur, pietre mari de smarald, rubine. Peştera era mare, parcă nesfîrşită, dar balaurul se mişca cu o repezeală nemaipomenită; cînd era într-o parte, cînd în alta. Am încercat să-l lovesc cu pietre mari şi mici.

Cum mă apropiam de comoară, căsca o gură mare şi scotea foc pe ea; flăcările au început a mă arde pe piele.

Bun paznic şi-au ales haiducii! Comoara a rămas neatinsă. Poate şi în zilele noastre tot acolo o fi.

Scanned with OKEN Scanner

Povestea lui Drabal din căldarea Scropoasei

În seara aceea cu comori și despre comori, am simțit — ne spune nenea pădurarul — că ceva se schimbase în noi, ciobănei tineri ce eram, dar ce anume nu ne dădeam seama, nici eu, nici moldoveanul Pătru. Poate steaua aceea ce am văzut-o însemnîndu-și cu lungi fire luminoase drumul prin bolta cerului ca apoi, într-o clipă, să cadă în haos, sau poate glasul înecat în tristețe a lui Pătru, care mi-a zis:

— Am văzut, azi, cea dintîi ploaie de stele căzătoare din anul acesta. A murit vara, Avrămuț!

Stelele căzătoare, cînd cad roiuri, sînt primii soli ai toamnei; nopțile încep să fie răcoroase, apar pete galbene în miezul verde al codrului și, zi cu zi, pădurea începe să fie tot mai învelită în marame roșietice; doar bradul rămîne cu tinerețea lui veșnică.

Negurile se lungesc și iau proporții uriașe. Rîndunica, lăstunii și celelalte păsări încep să-și pregătească puii de drum lung, iar ciobanii să vorbească tot mai mult despre locurile unde vor ierna cu turmele.

Nici vorbă nu era de a ne întoarce acasă; așa că pentru mine era indiferent unde vom ierna: în Bărăgan, Dobrogea sau Banat. S-a tot vorbit, s-a tot vorbit, apoi s-a dat cu banul și pajura a însemnat Bărăganul. Bucuria cea mai mare a fost de partea lui Pătru; el și-a mai petrecut cîteva luni pe Bărăgan și astfel, din prima seară, a cerut ca noi să mergem în fruntea turmei, ceea ce însemna o mare cinste. El cunoștea bine potecile și toate „momîile", adică semnele.

Într-o zi cu ploaie, după ce badea Cîrlan, cel mai bătrîn dintre ciobani, a ridicat bîta lui deasupra turmelor făcînd un semn numai de el știut, ca să ferească turma de toate primejdiile, am luat-o spre locul de iernare.Pe caii grebenași ai stînei am încărcat putinile cu brînză și uneltele ciobănești.

Oile erau grase și agoniseala bună. Pe potecile cleioase turmele mergeau greu. În urma lor zburau nenumărați sticleți, ce culegeau în cioc firele de lînă agățate de scaieți și de tufișuri, cu care își căptușeau cuiburile.

Am luat-o spre firul de apă al Ialomiței care, cale de două ceasuri, este hîrjonită de stînci și ascunsă de soare din pricina celor doi pereți ce străjuiesc cheile Zănoagei, iar cînd ajunge să răsufle ușurată, se prăbușește în cea mai mare cascadă a ei, în cheile Orzei.

Trecînd pe lîngă căldarea Scropoasei, Pătruț mi-a arătat locul unde demult, tare demult, a locuit Drabal și fiica sa Leti.

— Cine a fost Drabal? am întrebat.

— Drabal a foșt un dac care a fugit din Sirgidava aici, în căldarea Scropoasei, iar Sirgidava a fost o cetate dacică, pe Valea Ialomiței, mult

Scanned with OKEN Scanner

mai jos de unde ne aflam noi; acum pe locurile acelea este satul Pietroşiţa. Pe atunci Ialomiţa se numea Naparul. Au fost vremuri cînd îi zicea Hivachia, iar mai tîrziu au botezat-o Ialovniţa, ca azi să i se spună Ialomiţa. Unde Ialomiţa e largă şi liniştită, pe un deal a fost o cetate dacă. În jurul ei erau casele dacilor, cu uliţe strîmte, care toate duceau sus în inima cetăţii, unde se afla piaţa sfatului. În mijloc se înălţa templul, străjuit de chipul zeului Zamolxe, cioplit în stîncă. Pămîntul din jurul cetăţii era nisipos, iar locuitorii îşi cîştigau hrana cu suliţa, cu arcul, cu pumnalul, cu laţuri răsucite din cînepă. Ocupaţia de căpetenie le era vînatul. Pădurile erau bogate în animale sălbatice. Blănurile şi pieile din Sirgidava erau vestite.

La început de primăvară şi anume într-o noapte cu lună plină, cînd era o secetă pustiitoare sau cînd se pregăteau de o luptă de apărare, dacii din Sirgidava se adunau la sfatul cel mare al anului. Tot în aceeaşi noapte, cel mai bătrîn dintre dacii din cetate, se urca pe un jilţ de piatră, în templul lui Zamolxe, şi cînd luna se oprea exact în creştetul bolţii cereşti, el scotea, dintr-o urnă, o tăbliţă pe care era scris numele unei fetiţe ce n-a împlinit încă zece ani şi urma să fie adusă jertfă pentru implorarea şi ajutorul zeului. Tatăl fetiţei era considerat „alesul lui Zamolxe“ şi se bucura de o mare preţuire printre locuitorii cetăţii.

În acel an, alesul lui Zamolxe, sugerat de preot, a fost Drabal. El avea un singur copil, pe Leti; mama ei murise cînd o născuse. El singur a crescut-o şi nu s-a despăţit de ea niciodată. În primul an n-a mers nici la vînătoare, îndurînd foamea şi frigul.

Prezent şi el la sfatul cel mare de primăvară, nu ştia dacă a auzit într-adevăr numele fetei sau i s-a părut. Viaţa se oprise în loc pentru el. N-a înţeles nici cînd miile de ochi s-au aţintit asupra lui, poate cu invidie, nici cînd a fost ridicat în braţe şi adus în faţa bătrînului. Nu înţelegea nici ce zicea bătrînul, nici ce striga mulţimea şi nici de ce jucau cu toţii hora în jurul lui.

Cu ochii ţepeni, cu trupul rece, a căzut ghem la picioarele jilţului de piatră. Lumea a crezut că aduce zeului un prinos de închinare şi i-a dat pace. Cînd s-a trezit, luna dispăruse şi zorile au început să pună stăpînire pe coamele dealurilor.

Piaţa era goală. Ce se întîmplase? A fost un vis urît? S-a ridicat încet şi, ca un om beat, s-a dus acasă. Leti dormea. Părul ei auriu se revărsa ca un soare pe blana de cerb. Atunci abia se deşteptă... Nu, nu e vis, el este alesul lui Zamolxe, iar Leti trebuia să fie sacrificată. Ca un leu s-a năpustit deasupra ei, a luat-o în braţe. Nu se poate! Leti nu trebuie să moară. „De ce? De ce?... urla Drabal. La ce foloseşte sîngele ei nevinovat?“ S-a ridicat şi a vrut să plece, să le spună că vrea să moară el, nu fetiţa. Dar un gînd la oprit. Legea-i lege! Trebuie găsită altă scăpare; munţii, codrii. Acolo nu sînt nici zei, nici legi ucigaşe.

Şi, într-o noapte cu lună plină, au plecat fără să-i vadă cineva. De altfel nimeni nu şi-ar fi putut închipui că Drabal, alesul lui Zamolxe, ar putea

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

fugi. Au luat-o în sus pe firul apei Ialomița, singura cale spre munte, spre libertate. Aceasta, cu cît înaintau, se adîncea tot mai mult între cei doi pereți ce creșteau necontenit și apa se ascundea tot mai des sub podețe de gheață. Cînd Drabal și Leti au intrat în cheile Orzii, noaptea i-a acoperit dintr-o dată. Vîntul trecea prin chei ca un cuțit de gheață. O văgăună i-a adăpostit. Amîndoi au strîns butuci și Drabal a făcut un foc cu amnarul și iasca ce o adusese cu el. La focul butucilor și-au fript slănină în țepușe, apoi au dormit o noapte liniștită în blănurile lor de oaie. Cu primele raze ale dimineții au pornit-o din nou, dar n-au făcut decît o sută de pași și valea s-a terminat. În față aveau un perete căptușit cu zăpadă. Se sfîrșea lumea aici? Drabal, cu ochiul lui de vînător, repede a descoperit un horn între peretele din dreapta și cascadă. N-aveau ce alege și au început urcușul. Timp de două ore au tot urcat pe un perete luciu; unghiile le erau pline de sînge; noroc că Leti avea sprinteneala pisicii, cîștigată în drumurile făcute cu tatăl ei la vînat.

N-a fost de-ajuns atîta; după ieșirea din horn, a început partea cea mai grea. Din horn pornea un podeț, ca o treaptă, tăiată acolo sus de vreun uriaș care a vrut să coboare, dar s-a răzgîndit. Au înaintat încet pe podeț, inima le bătea puternic, un singur pas greșit și se prăbușeau în cheile Orzii. De aici, mai era o săritoare cam de cincisprezece metri și urcușul era învins, iar ei scăpați de presupușii urmăritori. Dar săritoarea aceea de cincisprezece metri era netedă și lucioasă ca o gheață. Și acum, după mii de ani, tot așa e. Drabal, cu ochii săi de vultur, căuta să descopere o mică ieșitură sau vreo groapă pentru un picior. El nu avea pitoane să le bată în stînca de gheață ca alpiniștii de astăzi.

Sus de tot, la vreo opt metri, a observat o adîncitură cît să intre un pumn de copil, iar deasupra un brăduț firav ce sta spînzurat ca o minune.

Drabal nu avea de ales. O coborîre era de zeci de ori mai grea; deci numai înainte putea merge. E adevărat că o alunecare, cît de mică, însemna moarte sigură în fundul prăpastiei din cheile Orzei.

Drabal și-a legat toate lucrurile cu o frînghie groasă de cînepă, pe care a încolăcit-o cu grijă, ca să nu se înnoade sau să alunece în jos și a trecut-o după mijloc. S-a întors cu fața la perete și și-a proptit picioarele cît mai sigur. A luat-o pe Leti, care s-a cățărat pe el ca pe un trunchi de copac pînă la umeri și apoi, cu mîinile a ridicat-o deasupra capului. Ea a izbutit să-și pună piciorul în gaura aceea mică de stîncă și cu mîna să apuce brăduleț. Spînzurată cu o mînă de brad, Leti a început să se ridice încet, apucînd și cu a doua mînă sprijinul. Deodată a simțit că brăduleț s-a lăsat sub greutatea ei, iar rădăcinile i se desprindeau una cîte una.

Drabal a rămas încremenit de groază, încordat, gata s-o prindă în brațe, cînd se va prăbuși, pentru ca să plece împreună în adîncurile prăpastiei. Însă Leti, obișnuită de copil cu tatăl ei la vînătoare, era un adevărat pui de sălbăticiune; cu o agerime deosebită a făcut o săritură în sus, pornind din sprijinul piciorului și din proptirea meșteșugită a mîinilor, încît s-a prins

Scanned with OKEN Scanner

de un colţ de stîncă deasupra peretelui tocmai în clipa în care bradul s-a prăbuşit peste Drabal, orbindu-l cu zăpadă şi pămînt.

Simţind bradul în faţă Drabal s-a culcat peste el, strivindu-l cu pieptul lui la perete, crezînd că a oprit-o pe Leti din prăbuşire.

— Gata! Am ajuns, aici e raiul! a strigat ea.

Drabal s-a depărtat de perete, iar bradul a alunecat printre picioare în fundul prăpăstiei.

— De ce nu vii? i-a mai strigat Leti.

Drabal şi-a ridicat ochii în sus; o mînă mică nerăbdătoare se întindea către el. Atunci a înţeles; sus era Leti. I-a aruncat capătul de frînghie, dezlegat de la mijloc, pe care Leti l-a prins din aer şi l-a înţepenit bine după o stîncă. Drabal s-a urcat pe frînghie, trăgînd după el şi legăturile de jos. Reuşiseră.

Sus era o căldare în care, pe vremuri, se topise un gheţar. Munţi înalţi de jur-împrejur. Azi locul se numeşte Căldarea Scropoasei. Aici Drabal şi Leti au tăiat din pădure trunchiuri subţiri de brad, apoi el, cu securea şi cuţitul lui mare, a început să le facă scobituri ca, pe urmă, să le aşeze în unghi drept pe o vatră de stîncă din dreapta văii. Leti a învăţat repede de la tatăl său dulgheria şi, la patru trunchiuri ale lui Drabal, dădea şi ea gata unul. Căsuţa lor se ridica zi de zi. Acum era de un cot de la pămînt, acum era cît Leti, apoi a trecut peste capul lui Drabal.

Peste alte cîteva zile au început să lucreze la acoperiş, pe care l-au făcut tot din trunchiuri de brad, scobite şi încrucişate sus, ca să nu lase loc de trecere ploii şi zăpezilor.

În interior au clădit din bolovani o vatră largă, în mijlocul colibei, iar fumul avea drum liber prin acoperiş. După terminarea casei, Drabal şi Leti au plecat în căutarea hranei. El nădăjduia să vîneze pentru început vreun cocoş sălbatec, sau altă vieţuitoare. Ochii lui au descoperit prin frunzişul unui brad uscat un cocoş. Stătea liniştit în bătaia lui Drabal. A întins arcul şi era gata să tragă, cînd i s-a părut că aude un zgomot din spate. S-a întors. În urma fetei, cam la treizeci de paşi, venea val-vîrtej un mistreţ, cu ochii roşii, furios, cu colţii gata de atac. Drabal a strigat. Leti, simţind primejdia, a făcut o săritură de veveriţă între ramurile unui brad. Mistreţul a trecut cu ochii închişi, sigur de pradă pe sub ramuri. Cînd nu a simţit nimic în colţi, s-a năpustit spre Drabal, care a avut timp să se dosească după un trunchi gros. Mistreţul iarăşi a trecut asemenea unui fulger. S-a oprit şi-şi căuta avid prada, dar Drabal, chiar în clipa aceea, i-a trimis o săgeată care i s-a înfipt în ochiul drept. Apoi, ca un vînător iscusit ce era, i-a căzut în spate, împlîntîndu-i cuţitul de vînătoare adînc la încheietura piciorului stîng.

Timp de cîteva luni au avut ce mînca. Leti toată ziua se juca în vale prin covorul de flori. Într-o zi a alergat mult după un fluture, care îşi rîdea de ea ascunzîndu-se din floare în floare. Deodată albul strălucitor al petalelor unde era ascuns fluturele s-a umbrit o clipă. A ridicat capul să vadă

Scanned with OKEN Scanner

de unde vine umbra. Şi a văzut deasupra ei rotindu-se, în cercuri tot mai strînse, un vultur pleşuv. Nici un fulg nu se mişca pe tot trupul păsării care, cu gîtul întins în jos şi cu ciocul încovoiat, părea un balaur din poveştile spuse de tatăl său Drabal. A simţit imediat primejdia. Mai văzuse de cîteva ori vulturul furînd miei. Cum să scape? Tatăl său era destul de departe. N-avea nici o armă să se apere. Ba da... una singură, de care s-a şi folosit pe loc. Glasul. A început să urle înfiorător. Vulturul s-a oprit o clipă, mirat de asemenea zgomot pe care nu-l mai auzise niciodată. Atîta i-a fost de ajuns, că săgeata lui Drabal i-a şi vîjîit pe sub picioare speriindu-l. Pădurea l-a primit ocrotitoare pe vultur în desişul ei.

Leti tremura toată de frică şi mai ales de necaz pe pasărea aceea mare care voise s-o atace pe ea, fiica lui Drabal! Acum dorea s-o mai întîlnească, să se ia cu dînsa la luptă dreaptă.

Drabal i-a înţeles gîndurile şi, amîndoi, au pornit spre strîmtoarea Zănoagei, cu gîndul de a descoperi cuibul vulturului pleşuv. Sub o stîncă din vîrf, pe un prag ce de jos nu se vedea, ci doar se bănuia, au văzut o pîlpîire sură aburie, de aceeaşi culoare cu stînca. Au aşteptat. Din acel loc a pornit un vultur; vulturul pleşuv din Scropoasa.

Leti ar fi vrut să urce acolo, la casa duşmanului, dar Drabal îi porunci să facă întoarsă aşa cale. Ştia Leti că din nou vor veni aici; urmărirea şi pedepsirea lui nu s-a terminat. A doua zi, Drabal cu arcul trecut peste umăr, cu tolba de piele de mistreţ plină doldora de săgeţi, cu suliţa în mînă, cu cuţitul la brîu, cu frînghia de cînepă încolăcită peste piept a plecat cu ea din nou spre cuibul vulturului pleşuv.

A urcat sus de tot. Sub ei Ialomiţa îşi gonea apele învolburate. Stînci golaşe dar şi împădurite, le ieşeau în cale. Drabal s-a oprit şi a scos frînghia de după cap, a înţepenit-o la piciorul unui trunchi şi i-a spus fetei să-l aştepte.

Leti s-a aşezat lîngă copac cu ochii spre marginea de stîncă, unde cobora tatăl ei. Mişcările ei semnalau dacă tatăl ei cobora sau se oprea. Un genunchi pe marginea stîncii şi iată-l sus. În cuib nimic, doar nişte oase de capră. A mai aşteptat puţin şi a urcat spre Leti.

Cum mergeau ei peste culmile înverzite ale muntelui, Drabal s-a oprit. Ochii săi au deslușit o pată neagră ce fugea nebuneşte. Era un ied şi, din felul cum sărea, şi-a dat seama că-l păştea o mare primejdie. Dar de unde? Ce să fie? Deodată o auzi pe Leti:

— Vulturul, tată!

Drabal pregăti arcul şi porni în salturi spre ied. Leti abia se putea ţine după el. La un moment dat vulturul, ca o adevărată săgeată, porni în jos. În aceeaşi clipă Drabal a întins şi el arcul. Cînd au ajuns, vulturul zăcea prăbuşit cu aripile întinse peste pradă. Apucară fiecare un capăt de aripă şi întinseră vulturul pe pămînt; măsurară treizeci de picioare.

În timp ce Drabal încerca să ia iedul în spinare, iar Leti să taie ghearele

Scanned with OKEN Scanner

şi ciocul vulturului, auziră din vale un behăit subţire. Au lăsat totul acolo şi au plecat după acel behăit.

Pe un povîrniş, de sub un colţ de stîncă, a răsărit un cap fără coarne; era fratele iedului. Behăia subţire, chemîndu-şi semenul. Cu ochii mari, neştiutori, privea spre cei doi oameni. Nu mai văzuse aşa ceva. Leti şi Drabal i-au luat în braţe pe amîndoi şi, fericiţi, au coborît în căldarea Scropoasei.

Acum, în coliba lor, nu mai erau două suflete, ci patru: Drabal, Leti şi cele două căpriţe: Orti şi Irti. Le-ar fi trebuit lapte. Nici Drabal şi nici Leti nu mai gustaseră laptele de cînd părăsiseră Sirgidava, aşa că Orti şi Irti trebuiau, de voie de nevoie, să fie înţărcate. Acest lucru nu era uşor, fiindcă mama lor nu apucase să le înveţe să pască. Nu ştiau decît să sugă. Leti le-a dat flori, iarbă, miere, pe care Drabal a găsit-o într-o scorbură de copac. Dar căpriţele nu voiau decît să sugă. Leti le-a mînjit botul cu miere, în nădejdea că şi-l vor linge, însă zadarnic. Ele au început să sară şi să fugă, de parcă le-ar fi pus piper. A mai încercat să le facă să sugă dintr-o cîrpă răsucită, muiată în apă cu miere. Zadarnic. Zi de zi căpriţele slăbeau, abia se mai puteau ţine pe picioare. Mai ales Irti, mai mititică, nici să behăie nu mai putea; scotea doar un scîncet slab şi subţire de copil bătut şi bolnav. Ce să facă? se gîndea Leti; nici noaptea nu putea dormi. Într-o zi s-a trezit cu un gînd bun şi salvator: să le înveţe să pască. Aşa cum capra îşi învaţă ieduţii. Le luă în braţe şi le duse în poiană unde iarba era crudă. Le-a luat pe fiecare pe rînd în faţa ei, a rupt cu mîna iarbă şi le-a dus-o la bot.

După cîteva ceasuri căpriţele au început să pască singure. Dăscăliţa era bucuroasă şi aşa, în anul următor, au avut lapte din belşug.

„Şi dacă n-au murit şi astăzi mai trăiesc!" asta e vorba cu care încheia bunica mea toate poveştile, mi-a mai zis Pătruţ.

Să nu o trezeşti pe Baba Dochia

În alt an am luat-o spre Moldova, unde tatăl lui Pătruţ ne-a asigurat că vom găsi păşuni bune pentru turmele noastre. Şi aşa a şi fost. În valea Tarcăului, unde ne-am aşezat cu stîna, iarba era bună şi toţi erau mulţumiţi de fruptul oilor.

Într-o duminică, prin miezul verii, tatăl lui Pătruţ ne-a trimis să culegem fructe de schinduc[1] care, zicea el, acum sînt coapte, tocmai bune pentru o băutură tămăduitoare.

---

[1] Schinduc: Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albe-verzui şi fructele ovale, aromatice.

Scanned with OKEN Scanner

Aşa că, încă nu se făcuse ziuă bine, am plecat la drum, cu desagi mari, după fructe de schinduc, ce se găseau din belşug pe muntele Ceahlăul şi păreau a fi un dar al acestui uriaş al munţilor, cum îi place să-l numească Pătruţ şi toţi moldovenii; de altfel am făcut cunoştinţă cu el de cînd ne-am apropiat de Moldova. I-am zărit vîrful ca un turn, un adevărat far ce se vede de la mari depărtări:

«Un uriaş cu fruntea-n soare
De pază ţării noastre pus.»

Însă, acum, la îmbinarea zilei cu noaptea, în mijlocul negurilor, părea o mătăhală umedă, uricioasă, respingătoare, ca numai după o jumătate de ceas de mers pe jos, răsăritul soarelui să-l însufleţească şi să devină un adevărat uriaş, cu o coroană de aur printre muncelele din jurul lui, care păreau a fi o mulţime strînsă în jurul tronului.

Am urcat cu Pătruţ pe potecile, bătătorite de mii de ani de ciobani, ale muntelui, prin păduri de fag, trecînd apoi prin întunecoasele păduri de brădet. Molifţii s-au rărit; în schimb tufişurile şi mărăcinişurile le-au luat locul încît abia puteam răzbate printre ei. După ce a răsărit soarele, curgea năduşeala pe noi. Scăpînd de tufişuri, la picioarele noastre s-au întins covoare de iarbă, cu flori multe, încît ochiul era orbit de atîta frumuseţe.

Timpul ne zorea, astfel am plecat din nou la drum pe o potecă îngustă, care ne-a dus la Poliţa cu crini, unde Zîna Zînelor şi-a lepădat haina albă pe piatra ce încinge trupul muntelui. După ce am trecut pe marginea unei prăpăstii, destul de adîncă, încît hăurile ei pot băga frica în drumeţul ce s-ar abate pe-acolo, am ajuns la tăpşanul Ocolaşului Mare, neted ca o faţă de masă întinsă, îmbrăcat cu o saltea groasă de muşchi, ce te îmbia la un somn bun; nu mai vorbesc de afinele brumării, ce-ţi ieşeau în cale la tot pasul. Dar noi nu aveam vreme nici de dormit, nici de mîncat, aşa că am luat-o pe firul subţirel al unei ape, pînă am ajuns la vestita Duruitoare. Este cea mai mare cascadă din Moldova. Un lung şuvoi de apă care, ca un argint viu, se prăvale pe un jgheab de granit înalt de peste 60 de metri. În jurul lui, împrăştie a feerie de stropi multicolori, care îţi face pe vrute şi nevrute un duş bun pe obrajii înfierbîntaţi de soare, de oboseală, de întrebări, de frumuseţi.

— În sfîrşit, am ajuns! a strigat cu bucurie Pătruţ, cînd a văzut chinducul ce creştea din abundenţă la picioarele de piatră a unor ciuperci de steiuri, cărora vîntul le suflase pălăriile.

Fructele lor brumării aveau un gust amar; pentru că erau foarte multe, lucrul a mers cu spor şi repede am umplut desagii. Apoi Pătruţ mi-a arătat pe Baba Dochia.

I-am spus lui Pătru:

— Ce păcat că n-am o nuieluşă fermecată să-i dau viaţă.

— Doammne fereşte! Tocmai pe zgripţuroaica asta! Numai rele a ştiut să facă oamenilor.

Scanned with OKEN Scanner

— Ce eşti aşa pornit împotriva ei? Ce a făcut?

Şi Pătruţ a început:

— Mi-a spus mie mătuşa Pelaghia cît de bine le era oamenilor în vremea veche şi numai baba asta, urîcioasă şi rea ca mama focului, le-a adus atîtea nenorociri.

— Ei, n-o fi fost chiar aşa...

Atunci sare Pătruţ ca ars şi zice:

— Mai pui la îndoială vorbele mătuşii? Ea care ştie şi toaca-n cer?

Iar pentru că desagii erau burduşiţi cu schinduc, ne-am aşezat lîngă oile Babei Dochia şi Pătruţ a povestit mai departe:

— Înainte, demult, în vremea veche, multe lucruri erau orînduite altfel de cum sînt acum. Aşa, de pildă, lemnele de foc sau de acareturi, pe care omul le tăia în pădure, porneau la drum singure, tîrîş-tîrîş, unul după altul şi intrau în curtea omului.

Tot pe atunci lunile anului erau deopotrivă de mari.

Toate s-au schimbat din cauza acestei babe, pe care a pus-o nu ştiu cine să meargă şi ea în pădure, după lemne. A tăiat ea cît i-a trebuit şi, cînd să plece copacii singuri acasă, cum le era obiceiul, Dochia n-are de lucru: ţup pe un trunchi de copac. Cînd trunchiul de copac a văzut aşa ceva, a început să urle şi cu el toată pădurea: „Nu ţi-e ruşine, femeie? Dacă e aşa, de-acum înainte, noi, copacii, n-o să mai venim singuri în curtea voastră. O să ne căraţi voi, cu căruţa, cu carul sau cu spinarea. Ai înţeles?

„Cum aşa?“ a întrebat Dochia.

„Chiar aşa!“ Fă bine şi ne cară în spinare sau adă-ţi carul cu boi şi ne transportă pînă la casa ta!“

Şi uite aşa... din pricina Dochiei, oamenii se canonesc aducînd lemne din pădure. Dacă n-ar fi fost ea, şi astăzi lemnele veneau singure la curtea omului. Toţi o urau de moarte, dar ei nu-i păsa: numai de rele se ţinea. Avea o noră pe care o bătea şi o cicălea cît era ziua de mare. Biata femeie a vrut să-şi ia lumea în cap, dar bărbatul ei o îmbuna:

— Mult a fost, puţin a rămas! O să vină primăvara şi Dochia va porni cu oile la munte, aşa că scăpăm de ea!

Dochia a priceput gîndurile celor tineri şi, ca să facă nurorii sale viaţa şi mai amară, într-o bună zi îi spuse:

„Ia ascultă, fetico! Du-te de-mi adu o chită[1] de viorele, ca să-mi mai treacă vremea, că poate pe munte o fi venit primăvara“.

„Cum să vină primăvara, că sîntem abia în Făurar?!“

„Să mi le aduci de unde ştii! Altfel va fi vai de capul tău!“

Biata noru-sa a plecat după viorele. A căutat pe cîmp, prin pădure. Degeaba! nici urmă de viorele; totul era îngheţat. Pînă în cele din urmă a urcat la munte. Acolo, în jurul unui foc mare, stăteau douăsprezece zîne, care nu erau altcineva decît lunile anului. Ele, bune la suflet, au văzut-o

[1] Chită: mănunchi.

Scanned with OKEN Scanner

că este necăjită şi au întrebat-o care-i pricina. Ea a început să plîngă şi să le spună marele ei necaz.

„Lasă, nu mai plînge!“ a mîngîiat-o Martie. Cît ai bate din palme ea luă locul lui Făurar şi topi zăpada, răsăriră viorele şi nora le-a cules şi le-a adus Dochiei.

Dochia a rămas mirată la vederea lor, dar tot nu se urni de-acasă şi-i zise:

„Viorele mi-ai adus, dar acum îmi veni poftă de un coş de fragi!“

Ce să facă biata de ea, nu se putea împotrivi acestei vipere. O luă din nou la drum prin păduri, pe dealuri, pe văi, pe cîmpie, dar de unde să fie fragi în toiul iernii? Tocmai cînd îi clănţăneau dinţii în gură, mîinile i se făcuseră vinete de ger şi picioarele ca sloiurile prin nămeţi, întîlneşte o bătrînă ce se sprijinea într-o cîrjă: “Încotro, femeie bună, pe vremea asta?“

„Am o soacră şi m-a trimis după fragi. Dacă nu-i duc un coş de fragi, n-am ce căuta acasă“.

„Facem noi cumva ca să poţi culege fragi, du-te!“

Bătrîna îi arătă un pisc spre soare-răsare.

„Acolo vei găsi ce cauţi!“

Femeia se depărtă cu sufletul îndoit şi, cînd văzu acolo fragi, începu să plîngă de bucurie. Îi culese şi îi duse la Dochia, dar nici de data asta n-a plecat cu oile la munte, ci a zis:

„Hei, hei, fetico! Ştiu că vrei să scapi de mine, da pînă una alta, du lîna asta neagră la rîu şi atîta să o speli pînă se face albă; altfel să nu te mai întorci acasă!“

„Cum se poate una ca asta?“ a început noră-sa a striga.

„Cum vei şti, eu atîta îţi spun, numai cu lîna albă albă să te întorci acasă, dacă nu, zile bune nu mai ai cu mine!“

Ce să facă biata femeie? A mers cu ea la rîu şi acolo, cît era ziulica de mare, tot bătea la lînă, dar tot neagră rămînea.

Şi nu ştiu cum se face, că iarăşi a trecut bătrîna aceea, care nu era altcineva decît Zîna Munţilor. O văzu pe femeie din nou necăjită, obosită de atîta trudă. Cum a atins lîna, dintr-o dată s-a făcut albă, de parcă n-ar fi fost niciodată neagră.

Întoarsă acasă, cînd văzu Dochia lîna albită şi cum începuse o vreme bună în zilele acelea, îşi luă în grabă oile şi cele nouă cojoace şi porni cu ele la munte. Ajunsă acolo, începu să joace de duduia pămîntul cîntînd:

„Ha, ha, ha, ha, ha!
Că mi s-a dus Făurel
Şi mi-a venit Mărţişor
Ca un tăurel!“

Cînd a auzit zîna Martie ce cînta, s-a făcut foc şi pară. S-a dus la sora sa Făurăriţa, i-a cerut să-i împrumute cîteva zile de ger şi de zăpadă. Şi

sora i le-a dat. De aceea luna lui Făurar are mai puține zile decît celelalte. Și unde s-a pus luna Mărțișor pe o ploaie cu tunete, de parcă era vara.

Dochia ce să facă? A început să-și lepede cojoacele că se îngreunaseră de ploaie; în ziua întîi, un cojoc; a doua zi altul; a treia, altul; pînă la urmă, în a noua zi a lepădat cel din urmă cojoc, iar ploaia a udat-o pînă la piele. Însă n-a fost de-ajuns cu atîta. Mărțișor a mai dat și un ger strașnic, de crăpau pietrele de frig și așa a înghețat Dochia cu oile ei.

— Ei, acum mai vrei să o trezești din somn pe astă babă rea? mi-a mai zis Pătruț.

Valea Uței

Întorși la stînă, cu sacii burdușiți cu schinduc, tatăl lui Pătruț m-a întrebat dacă munții din Moldova mi se par tot așa de mîndri ca cei de pe la noi.

— Frații seamănă între ei, așa că la fel sînt de frumoși și de bogați în toate! i-am răspuns eu.

— Tu ai dreptate, măi Avrămuț, că frați sînt ei munții, frați sîntem și noi, că doar voievodul Dragoș Vodă, din Maramureș, a descălecat aici la noi în Moldova. O legendă întreagă s-a păstrat așijderea.

Fiindcă se înserase de-a binelea, cerul era plin cu stele, focul ardea mocnit, cîinii se odihneau, noi l-am rugat pe tatăl lui Pătruț să ne spună legenda cu Dragoș-Vodă.

Cu glasul lui potolit a început:

— Moșii și strămoșii noștri, ciobani din obîrșia Bistriței aurii și de pe Valea Țibaului, au auzit într-o bună zi cum sunau de departe pîlcurile de poterași și sulițași.

Era Dragoș Vodă cu oștirea sa. Înainta greu pe drumuri necunoscute. Într-o bună zi au ajus la coama celui din urmă deal, de unde se vedea un șes mare și nesfîrșit, care se pierdea în slava albăstruie a văzduhului. La picioarele lor murmura un mic rîuleț.

Oștirea lui Dragoș s-a odihnit în poiana dintre codri, prefăcută în grabă într-o tabără pe care au întărit-o pentru a nu fi surprinși de tătari. Dragoș, împreună cu cîțiva viteji, au plecat la vînătoare. Un zimbru le-a ieșt în cale. Atunci Dragoș, iscusit vînător, s-a luat după el și s-a pierdut de tovarășii săi în desișul pădurii.

Acolo, dînd de o prelucă, a văzut un bordei, unde locuia o femeie bătrînă, singură, singurică. Nimeni nu știa din ce neam coboară. De la mari depărtări veneau la ea pentru un leac bun, pentru un sfat bun. Dragoș a intrat în

Scanned with OKEN Scanner

bordei şi, smerit, s-a apropiat de bătrînă care, cu ochii întredeschişi şi cu un zîmbet ca de pe alte vremuri, îl întîmpină zicîndu-i:

— Bine ai venit, măria ta. Ferice de ochii mei care au putut vedea o faţă domnească. Măria ta! Ţine-te de mersul apei din această vale pînă la revărsarea ei într-o altă apă mai mare. Şi dacă vei merge tot pe lîngă matca acelei ape mari, vei ajunge la casa obştii. Cei de acolo ştiu că vii şi te aşteaptă cu putere grea; scris este în cartea lumii că tu eşti cel ales şi vei stăpîni această ţară, tu şi urmaşii tăi.

Apoi bătrîna, cu mîinile ridicate, se închină adînc voievodului. Dragoş Vodă, mişcat de aceste cuvinte, a întrebat-o:

— Cine eşti? De unde ai venit în această vale?

— Sînt Uţa! Şi n-a mai primit nici un alt răspuns că bătrîna a dispărut în noaptea bordeiului.

Puţin timp după aceasta, tabăra lui Dragoş Vodă şi-a ridicat toată oştirea şi a pornit după cuvintele Uţei. Din depărtare li s-a arătat ameninţătoare tabăra tătarilor. După o luptă grea, suliţaşii şi arcaşii lui Dragoş au alungat pe năvălitori iar el se făcu stăpîn peste ţara Moldovei.

Cuvintele bătrînei au rămas adînc întipărite în inima lui Dragoş Vodă, încît, într-o bună zi, s-a hotărît să meargă din nou la bordeiul bătrînei, să-i mulţumească.

Uţa nu mai era în viaţă.

În amintirea ei Vodă a ridicat o movilă, iar Valea a primit numele de Valea Uţei.

Dintele nemilos al vremurilor a lăsat totuşi neştirbită amintirea Uţei şi a prefăcut încetul numele Valea Uţei în Vălăuţi; astăzi i se spune Volovăţ.

— A, da! îl auzirăm pe Gheorghiţă, geograful nostru. Volovăţ este afluentul rîului Sucevita; iar Sucevita se varsă în rîul Suceava care-şi duce apele tocmai în Siret.

— Bravo, măi băiete, tu faci cinste clasei tale!

Legenda întemeierii Iaşului

— Mă Pătruţ! — l-a întrebat Moş Zamfir — care-i cel mai mare tîrg din Moldova voastră?

— Ieşi, bădie, şi-i tare mîndru; am fost şi eu cu tataia de mi-a cumpărat de-acolo nişte încălţări frumoase.

— Da... tu cunoşti povestea întemeierii acestui tîrg al vostru, al moldovenilor?

Scanned with OKEN Scanner

— Nu, bădie!

— Atunci am să ți-l povestesc eu, că-l știu de la un cioban de-al vostru de prin părțile Iașului.

Și moșul, cu glasul lui domol și întrerupt uneori de fumul înecăcios al lulelii, a început:

— Românii se retrăgeau în munți, cînd năvăleau popoarele barbare. Năvălitorii se temeau de umbra codrilor; le plăcea numai soarele cîmpiilor. După ce s-au mai rărit atacurile migratorilor, au început să-și construiască sate trainice și tîrguri, unde oamenii făceau schimb de mărfuri, fiindcă banii erau puțini pe timpul acela. Multe din aceste tîrguri au fost înființate chiar de către domnul țării.

Pe locul unde se află astăzi Iașul, capitala Moldovei, se întindeau păduri dese și poieni cu iarbă grasă.

Aici trăia un cioban vestit cu numele Dediu.

El avea douăsprezece stîni, fiecare stînă numărînd cîte două mii de oi.

Într-o zi, a trecut prin acele locuri frumoase domnul țării. I-au plăcut și s-a gîndit că ar fi un loc minunat pentru un tîrg domnesc. Văzînd atîtea stîne, a întrebat pe un cioban:

„Ale cui sînt aceste stîni?"

„Ale unui cioban cu numele de Dediu".

Domnul poruncește ciobanului să-l cheme pe Dediu la el.

Ciobanul se duce, îi spune ăstuia porunca, dar Dediu zice:

„Du-te și spune domnului țării să vină el la mine!"

Auzind acestea domnul țării a rîs, dar s-a dus el, cătrănit, la Dediu și i-a strigat:

„Ieși pînă afară să vorbim ceva!"

„Nu ies!" a strigat Dediu.

„Ieși!" i-a zis din nou domnul țării și a pus mîna pe sabie.

Dediu a ieșit.

„*Ieși* să se numească tîrgul pe care vreau să-l întemeiez aici!" a poruncit domnul.

La serbarea ce s-a dat cu ocazia întemeierii tîrgului Ieși, domnul țării l-a luat ca naș pe ciobanul Dediu, care a dăruit cinci sute de mioare albe și cinci sute de mioare negre.

— Și așa a fost cu botezul tîrgului vostru, măi Pătruț! a terminat moșul legenda Iașului.

Scanned with OKEN Scanner

Piscul Doamnei

— Treceam odată peste Munţii Bucegi, — începu nenea pădurarul — ducînd oile la iernat. Îmi aduc aminte cum povestea bunicul:

Stîncile aveau forme ciudate, cioplite de vînt, de ploaie, de ger. Văile erau adînci, greu de străbătut, întîlneam lacuri, tăuri ce-şi schimbau culoarea după soare, grote adînci, în jurul cărora s-au ţesut legende şi povestiri de tot felul.

Era istoria care venea către noi din timpuri străvechi, adusă de ciobanii noştri ce s-au născut deodată cu munţii, cu văile, cu poienile.

Cînd ceţurile se risipeau, baciul Zamfir ne arăta, mie şi lui Pătru, în depărtare un pisc înalt, scăldat la poale de apa Dîmboviţei. Era, „Piscul Doamnei" şi anume al doamnei lui Negru Vodă.

„Cine a fost Negru Vodă bunicule?" l-am întrebat.

Un mare voievod din Ţara Făgăraşului, un bărbat adevărat; despre el spuneau ciobanii musceleni, cu care am mîncat pîine şi sare o iarnă întreagă, că avea o frunte înaltă, părul ca pana corbului, privirea ageră, tăioasă ca şi paloşul ce-l mînuia cu multă dibăcie. Cînd au năvălit tătarii în ţinuturile româneşti din vatra Dîmboviţei şi a Argeşului, Negru Vodă a chemat pe toţi locuitorii din Ţara Făgăraşului şi le-a zis:

„Fraţilor! Am primit ştirea că peste românii noştri de dincolo de munţi au năvălit tătarii. În urma lor a rămas numai moarte şi pustiu. E mai mare ruşinea ca noi, ce sîntem de acelaşi neam, să-i lăsăm pradă hoardelor barbare. Să mergem, să-i ajutăm!"

Un singur glas s-a auzit atunci:

„Să mergem!"

Satele prin care treceau erau pustii. Doar cîte un cîine mai rătăcea printre ruinele caselor fumegînde. Femeile şi copiii au plecat în păduri, unde stăteau ascunşi de teama tătarilor, ce aduceau moartea în vîrful lăncilor şi în goana cailor. Mulţi oameni, bărbaţi, femei, copii au fost ucişi sau luaţi robi.

Bărbaţii, rămaşi după înfruntarea cu tătarii din ţinuturile Vrancei pînă pe malurile Oltului, numărau cîteva sute, în frunte cu căpitanul Benchea. Acum ei stăteau sub plaiurile Oratei, la adăpostul colţilor de stîncă, veghind potecile şi aşteptînd cu nerăbdare ajutorul lui Negru Vodă.

Timpul se scurgea încet, cele trei zile — aşa cum li s-a promis — au trecut şi nu se zărea nici o mişcare. Au început a fi neliniştiţi. Fiecare scruta orizontul, fiecare ciulea urechile. Dar nimic. În schimb apa Dîmboviţei începea a creşte semn că toamna se apropia şi familiile lor rămîneau fără adăpost.

Pe neaşteptate, vîntul le-a adus un sunet de corn, apoi altul, iar Vlaicu, un flăcău din ţinuturile Vrancei, a dat de ştire că, pe drumul de piatră din-

Scanned with OKEN Scanner

spre Giuvala, se vede un şir de oaste cu steaguri şi cu suliţe. Căpitanul Benchea şi-a pus şi el mîna streşină la ochi şi a văzut şirul de călărime şi pedestrime. Deodată, din mijlocul călăreţilor, s-au desprins cinci ostaşi.

„Sîntem trimişii lui Negru-Vodă!“ a strigat unul dintre călăreţi.

Căpitanul Benchea le-a ieşit înainte zicîndu-le:

„Vă aşteptăm!“

„Voievodul nostru doreşte să ştie dacă se poate trece în pace pe aceste drumuri?“

„Sînt libere!“ au răspuns cu toţii.

Ştafeta s-a întors în galop şi grosul armatei s-a îndreptat spre culmile Oratei.

Căpitanul Bechea a îngenuncheat la picioarele voievodului şi-a spus:

„Cerul să-ţi ajute, măria-ta, să scapi ţara din mîna tătarilor, iar dorinţa noastră fierbinte este de-a lupta şi noi alături de oastea măriei tale.“

Negru Vodă, fără multă vorbă, îi primi ca soldaţi, că doară erau plămădiţi din aceeaşi ţărînă. Cu toţii au coborît spre Dîmboviţa. Şi acolo ciobanii, înarmaţi cu bîte de corn, ferecate cu bucle de fier, s-au închinat voievodului şi au cerut să fie primiţi în rîndul oştirii.

După ce s-a lăsat seara şi ochii de vultur ai voievodului au iscodit împrejurimile, au coborît într-o poiană, unde au aprins focuri. Berbecii au început a sfîrîi în frigări. Un cioban şi-a scos fluierul din chimirul de piele şi a început să cînte o doină de haiducie. Voievodul îl asculta vrăjit şi s-a născut în el dorul de-a cînta din fluier, că doar moşii şi strămoşii lui tot ciobani au fost. A luat fluierul din mîna omului, l-a dus la gură, a închis ochii şi, ridicînd şi coborînd degetele pe găurile fluierului, a slobozit o melodie duioasă de a oprit răsuflarea tuturor. Nu le venea a crede că un om aşa de învăţat, care ştie să scrie în latineşte, ştie citi cărţi în greceşte şi nemţeşte poate fi voievod şi ţăran în acelaşi timp.

Dimineaţa, întreaga armată şi şirul de căruţe au pornit urcînd greu, pieptiş, drumeagul pe colţii Pleşei, coborînd către Rucăr şi îndreptîndu-se spre Tîrgovişte.

Pe unde treceau tot alţi şi alţi ciobani şi locuitori îl întîmpinau pe voievod, cerînd cu smerenie îngăduinţa de a-l urma în luptă, deşi erau hărţuiţi după atîta oboseală cu tătarii.

Unde sînt aceşti tătari? Că tot merg şi nu-i găsesc!“ i-a întrebat voievodul pe oamenii întîlniţi în drum.

„Apoi, măria-ta, după ce ne-au ars casele, ne-au dus în robie cei mai frumoşi şi tineri copii, s-au retras pe Rîul Tîrgului la vale, la o aruncătură de suliţă de aici“... L-au informat nişte trecători.

Atunci Negru Vodă a poruncit oştenilor să fie gata de luptă şi, împreună cu căpitanul Benchea, au făcut un plan de bătălie. Oamenii lui Benchea au pornit în faţă, după ei călăreţii lui Negru Vodă şi pedestrimea.

Luaţi prin surprindere, tătarii nu au apucat să-şi dea seama despre ce armata este vorba şi cădeau pe capete, loviţi de săbiile şi ghioagele ciobanilor

Scanned with OKEN Scanner

din toată ţara muntenilor. Însuşi Negru Vodă, cu sabia lui lată, şi-a croit drum prin hoardele barbare. Dar tătarii erau mulţi şi iuţi la luptă, aşa că repede s-au retras şi s-au regrupat sub zidurile unui fost castru roman. Aici au rezistat oastei lui Negru Vodă, dar ciobanii de pe Argeş au coborît pe poteci cunoscute numai de ei şi i-au lovit în coastă. Nemaiavînd altă scăpare, tătarii au fugit mîncînd pămîntul, lăsînd în urma lor prăzi bogate: cirezi de vite, cai, chiar şi pe robii ce îi prinseseră. Negru Vodă i-a urmat pînă spre părţile Moldovei.

Românii din sudul Carpaţilor, bucuroşi că au scăpat de tătari, l-au rugat pe Negru Vodă să rămînă domn şi peste ei. Negru Vodă i-a ascultat şi astfel el a unit Muntenia cu Ţara Făgăraşului.

Domnul a început să organizeze satele şi tîrgurile, iar celor ce s-au luptat vitejeşte în bătălia cu tătarii, ca răsplată, le-a dăruit moşii. Totul a fost bine, oamenii erau mulţumiţi de domnul lor Negru Vodă, pînă cînd, într-o zi, au năvălit din nou tătarii, cu o armată mai numeroasă. S-au apărat românii cum au putut, dar puhoiul tătăresc era prea mare, aşa că au fost nevoiţi să se retragă la munte.

Negru Vodă s-a hotărît atunci să ceară ajutor de la fraţii lui din Ţara Făgăraşului, de unde venise, şi să cheme în ajutor pe românii de-acolo. A luat-o şi pe doamna sa cu el, să nu rămînă singură în primejdie.

Drumul era foarte greu şi anevoios prin munţi; atunci doamna, prea obosită şi slăbită, l-a rugat pe Negru Vodă să o ascundă undeva, că nu-l mai poate însoţi. Negru Vodă a trecut cu ea Dîmboviţa, i-a găsit un loc potrivit, după o stîncă, unde credea că n-o s-o ajungă duşmanul, şi apoi singur şi-a continuat drumul, trecînd munţii în Ţara Făgăraşului.

Nu după mult timp tătarii au aflat drumul pe care apucase Negru Vodă cu doamna şi curînd au ajuns la stînca unde era ascunsă. Cînd au găsit-o, au început a urla de bucurie că o pot prinde şi cîţiva dintre ei s-au repezit să se urce pe stîncă.

Doamna, ca o ciută hăituită de lupi, alerga pe după copaci, pe după stînci şi, din cînd în cînd, se oprea puţin, dar n-avea vreme să înghită nici o gură de aer, căci tătarii îi călcau pe urmă. Înspăimîntată, de groază şi de durere s-a îndreptat spre vîrful stîncii. Tătarii erau aproape. Mîna unui tătar, mai iute de picior şi care urla de bucurie, era cît pe ce să o înhaţe, însă doamna s-a smuls împingîndu-l şi, cu părul despletit de vînt, cu ochii aprinşi, a strigat:

Decît roabă la tătari,
Mai bine carne la vulturi!

apoi s-a aruncat în apa rîului.

În nopţile luminoase, ciobanii zăresc, adesea, o umbră albă clătinîndu-se pe vîrful stîncii şi lunecînd uşor către apele Dîmboviţei.

De atunci această stîncă poartă numele de „Piscul Doamnei".

Scanned with OKEN Scanner

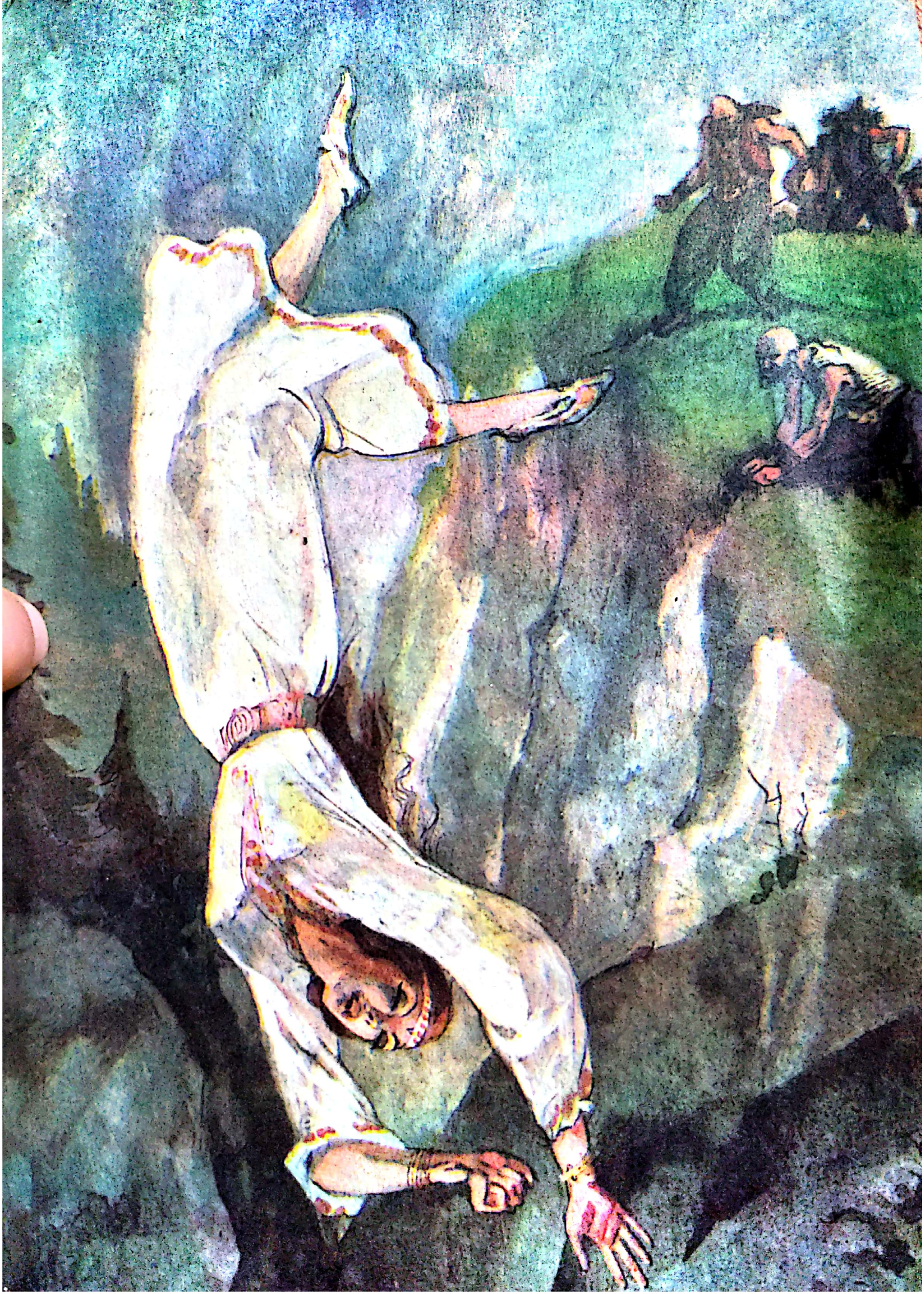

Scanned with OKEN Scanner

Grota lui Mihnea Vodă cel Rău

Tot pe Valea Ialomiței, Pătru m-a dus să văd Grota lui Mihnea Vodă cel Rău, nepotul lui Vlad-Vodă Dracul și fiul lui Vlad-Vodă Țepeș.

La un moment dat ar fi fost nevoit să ia drumul pribegiei, din pricina unor boieri trădători, care, cu sprijinul turcilor, au adus un alt poftitor la tronul muntenesc. Cum trecea prin munți, cu oamenii ce i-au rămas credincioși, s-au rătăcit și a tras la o stînă. Boierii însoțitori ai lui Vodă au cerut găzduire peste noapte. Ciobanii le-au îndeplinit dorința cu supunere, mai ales cînd au aflat că și Vodă e cu ei. Domnul Țării, care nu auzise niciodată de acești ciobani, a găsit aici o caldă ospitalitate. De la ei au aflat că drumul pe care se ducea era greșit și tot ei i-au spus lui Vodă că, în sus pe apa Ialomiței, într-o peșteră, se află o bătrînă care știe să citească viitorul. Cum Mihnea se afla la o grea cumpănă a vieții, s-a hotărît să meargă pînă la ea. Drumul a fost anevoios, caii se împiedicau la tot pasul în rădăcini, iar hainele lui Vodă se agățau în cioturile brazilor. Într-un tîrziu, cînd soarele chiar apunea și totul părea că arde în jurul lor, călăuza a dat de veste lui Vodă că sînt aproape de peștera unde locuia vrajitoarea.

Mihnea Vodă a descălecat departe de drum și a luat-o de unul singur pe firul subțire al potecii. S-a cățărat pe stînci golașe ca să ajungă pînă la gura peșterii. Cînd a văzut despicătura aceea unde domnea întunericul, l-a cuprins frica și a început să strige. Din fundul grotei veni spre el o babă, cu trupul acoperit de zdrențe, cu părul vîlvoi, însă cu ochii vii, pătrunzători, ca a unei pisici sălbatice. Cu un glas răgușit și hîrbuit l-a întrebat pe străin:

„Ce dorești?"

„Vreau să-mi cunosc zilele de mîine!" a răspuns domnul.

Privindu-l lung și cercetător, femeia a izbucnit într-un hohot de rîs, apoi, vorbind cînd rar, cînd repede, i-a spus:

„Din pricina omorurilor și cruzimilor săvîrșite de tine cu bună-știință, vei pieri curînd, ucis de jungherul dușmanilor tăi..."

Rostogolind bolovani a început să-l blesteme pe Vodă.

Acesta iute din fire și crud cum era a tras pumnalul din teacă, s-a apropiat de ea și a întrebat-o: „Babo, știi cine sînt eu?"

Pentru o clipă baba a privit cu luare-aminte la straiele lui bogate, cușmă cu surguci, haină de mătase cu guler de samur, mantie îmblănită și pantalonii vîrîți în cizme roșii, cu pinteni de argint, și i-a spus fără teamă: „Ești boier mare, de nu-i fi fiind însuși domnul! Privindu-l drept în ochi a continuat: Află că, după moartea-ți năpraznică, *cel Rău* îți va fi numele... apoi baba a pierit în adîncul peșterii.

Vodă a rămas răvășit și înnebunit de potopul blestemelor și de viitorul negru ce-l aștepta; și-a aruncat pumnalul ascuțit în apele volburoase ale

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Ialomiței și a fugit peste grohotișuri, fără să știe unde merge. Fugea de el însuși. Secat de puteri și orbit de spaimă, a căzut lîngă o margine de cărare. L-au aflat niște ciobani din Rîșnov, care l-au dus la stîna lor, unde Mihnea Vodă și-a revenit. Dorința lui a fost să ajungă la stîna de unde plecase, fără să mai treacă pe la peștera vrăjitoarei. Ciobanii l-au dus după dorința lui, unde și-a întîlnit suita cuprinsă de presimțiri rele.

Imediat Vodă s-a aruncat în șaua calului, mulțumind ciobanilor pentru găzduire, aruncîndu-le o mînă de galbeni. Nu mult timp după cele petrecute, domnul Mihnea a trimis în munte călugări și dulgheri spre a înălța la gura peșterii un schit, iar peștera ciobanii au numit-o „Grota lui Mihnea-Vodă cel Rău".

Însă, la scurtă vreme, domnul a căzut străpuns de jungherul dușmanilor săi. Previziunea se împlinise.

Vitejia Crăiței

Am lăsat apa Dîmboviței ce se ascundea din ce în ce mai mult în spatele perdelelor de brazi, care mîngîiau cu crengile lor iarba și am luat-o spre Dealul Sasului, mergînd pe o potecă știută numai de baciul Grigore, ce mai iernase cu turma prin aceste locuri. Spunea el că, aici, verdele ierbii ia culoare după soare și bătăia vîntului, iar balsamul florilor, ridicat din sutele de căpițe de fîn, coboară pînă pe ulițele satului. Atunci se fac cele mai multe nunți, iar mirosul florilor de fîn se amestecă plăcut cu al berbecilor fripți pe jăratic.

Ne-am oprit cu turma la un pîrîu cu apă rece și limpede; baciul Grigore, care era în fruntea turmei, ne-a strigat nouă, copiilor:

— Beți, mai copii, cît mai multă apă și scăldați-vă să fugă frica din voi; să fiți viteji, să nu vă întreacă fetele, că asta-i Valea Muierii.

Cînd am auzit noi că este ceva în legătură cu fetele, nu l-am slăbit cu întrebările:

— Despre ce muiere este vorba? Ce-a făcut?

Baciul Grigore, pe care-l știam că e scump la vorbă, s-a lăsat mult rugat pînă ne-a spus legenda Văii Muierii.

— În satul acesta — a început el, cu vocea lui molcomă — a trăit Crăița, fiica unui vrednic cioban, frumoasă ca o zi de primăvară, dar aprigă la mînie.

Scanned with OKEN Scanner

Oamenii de pe aceste locuri, la nunți, la botezuri, la înmormîntări, varsa un pahar de vin în amintirea fetei cu părul ca noaptea, care a slobozit sate întregi de sub sabia dușmană.

— O fată? am întrebat noi miraţi şi intrigaţi.

— Da, o fată! Povestea începe într-un sfîrşit de vară, cînd pădurea este scăldată de soare şi înfloreşte în zeci de culori: de la gălbenuşul oului pînă la roşul sîngelui. Toţi ciobanii au fost anunţaţi de cununia lui Ionuţ — cel mai voinic dintre voinici — cu Crăiţa.

După obiceiul strămoşesc lumea s-a adunat cu ploştile pline de vin şi ţuică ca să aştepte mirele. Crăiţa şi-a legat de ploscă floare de busuioc, iar în părul ei negru şi-a prins o floare roşie de muşcată.

Mirele, coborînd ca un Făt-Frumos din castelul munţilor, a sorbit din plosca fetei şi amîndoi au pornit, în urma turmei adusă de Ionuţ, spre casa miresei.

S-au ales chemători pentru nuntă şi cei mai frumoşi cai, unul şi unul.

Crăiţa i-a dat lui Ionuţ o cămaşă înflorată, ţesută din dor şi vise, cusută cu arnici şi albită în apă limpede a rîului şi apoi, împreună cu rudele şi prietenele ei, au început a frămînta aluatul pentru plăcinte şi covrigi. Ionuţ cu flăcăii lui au tăiat oile cele mai grase şi le-au pus la frigare. Flăcările se înălţau în sus, răspîndind miros de carne, îmbălsămată cu fel de fel de mirodenii.

În poiana din mijlocul satului s-au întins mesele, iar Ionuţ umplea cănile cu vin negru, adus tocmai de pe Valea Argeşului. Cobzarii cîntau să le plesnească strunele, fetele şi flăcăii jucau de se aprindea pămîntul sub tălpile lor.

Cum jucau ei aşa veseli, un flăcău zăreşte că întreg muntele s-a aprins ca o flacără. A strigat lui Ionuţ:

— Foc!... Foc pe munte!

— Sînt cei de la Valea Undei. Vin la nuntă cu torţele aprinse.

— Ba nu, a zis Crăiţa, nu-s torţe, e focul strajei.

Toţi nuntaşii au început a striga:

— Primejdie!... Primejdie!...

Deodată s-a auzit un tropot de cal şi a apărut o strajă care le-a spus:

— Oameni buni, a intrat sabia în ţară. Voievodul nostru a dat poruncă: «Toţi cei ce pot ţine securea şi arcul în mînă să fie gata de luptă. Să ia cu ei caii cei mai iuţi şi să coboare în grabă la vale, iar muierile, copiii, cei bătrîni şi bolnavi să ia turmele şi să se ducă în pădure".

Lumea plecă în grabă. În poiană rămase doar Ionuţ cu Crăiţa. Ea sta înlemnită în mijlocul poienii şi se uita la focurile de pe culmile munţilor. Era ca o statuie de piatră; doar lacrimile ce se prelingeau bob cu bob pe faţa ei palidă îi dădeau semn de viaţă.

— Nu mai plînge, am să mă întorc cît de curînd, Crăiţa mea, n-o să ţină prăpădenia asta cît lumea. Am mai trecut noi prin de-astea...

— Da! a oftat Crăiţa, însă un gînd negru pusese stăpînire pe ea şi nu

Scanned with OKEN Scanner

îndrăznea să-l rostească: dacă el va cădea în luptă? Dacă va muri! Se cunoşteau de cînd erau copii, împreună îngrijeau mioarele, cînd erau despărţite de oi, împreună frigeau cartofi în spuza cenuşii, iar Ionuţ îi încălzea mîinile cînd îi era frig. Apoi, mai tîrziu, inima a început a-i bate mai tare cînd îl vedea trecînd pe la poarta lor. Şi acum Ionuţ o trimitea acasă...

— Să pleci repede cu oile şi vacile la pădure, să nu te prindă duşmanul. Tu ştii cît sînt de răi şi de cruzi: te-ar omorî sau te-ar duce roabă la ei.

— Voi merge cu tine, iar oile şi vacile le va duce vecinul Paşca!

— Ce-ţi veni? Unde ai văzut tu o fată luptînd cu paloşul?

*

Satul a început a fremăta. Mii de oi, sute de vaci au fost scoase în grabă din adăposturi, iar behăitul oilor, mugetul vacilor, răgetul măgarilor se amesteca şi cu plînsul copiilor sculaţi în grabă şi al femeilor care trebuiau să ia drumul pribegiei.

Nici n-a crăpat bine de ziuă şi duşmanii, cîtă frunză şi iarbă, au năvălit în vale. Unul de-al nostru se bătea cu zece de-ai lor; sîngele curgea şiroaie înroşind iarba, frunzele şi pămîntul. Românii îi atrăgeau în fel de fel de capcane, dar tătarii parcă izvorau din pămînt; tot mai mulţi veneau. În cele din urmă voievodul a dat semnal de retragere.

Crăiţa a văzut totul şi, înfruntînd moartea, a ieşit din colibă, a alergat spre marginea pădurii, unde de cu seară şi-a legat calul; de burta murgului era legat paloşul, călit în sînge de urs, cu mîner de corn de zimbru şi despre care lumea spunea că-i fermecat. Cu el au luptat şi moşul, şi strămoşul ei. Cu tolba plină de săgeţi ieşi în luminiş. Săgeţile duşmanilor veneau ca o ploaie. I-a văzut pe Dumitru, pe Vasile şi pe Gheorghe răpuşi de săgeţile duşmanilor.

Caii sătenilor fugeau buimaci în toate părţile. Cu muşchii plini de spaimă, îl căuta pe Ionuţ al ei. Un tătar a zărit-o şi, chiuind sălbatic, s-a îndreptat spre ea; voia să o prindă de vie. Crăiţa atunci s-a ridicat pe scări şi a slobozit săgeata care s-a înfipt drept în beregata tătarului, ucigîndu-l pe loc. Apoi a luat paloşul de la cingătoare şi a zis calului:

— Pe ei!

Calul, strunit bine, s-a năpustit în mijlocul duşmanilor. Aceştia, văzînd în şa o femeie cu părul negru despletit, au crezut că este o nălucă de pe alte tărîmuri şi au rupt-o la fugă. Pe care-l ajungea, paloşul fermecat al Crăiţei imediat îi reteza capul.

Aşa... tăind în stînga şi în dreapta, şi-a făcut drum pînă la Ionuţ, pe care tătarii îl prinseseră cu arcanul. Crăiţa a tăiat imediat frînghia, dar şi capul tătarului, care s-a pierdut printre copitele cailor.

Ionuţ avea pieptul crestat de sabia duşmană şi calul lui şchiopăta cu o săgeată în picior. Ea s-a apropiat de el, l-a luat pe calul ei şi au ieşit din luptă. Tătarii nu i-au mai urmărit, le era frică de această femeie, de această nălucă, pe care o socoteau acum semn prevestitor de rele.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Cetele românilor s-au retras în locuri știute numai de ei, iar tătarii, o dată cu coborîrea nopții, și-au făcut o tabără. În mijlocul ei au ridicat un cort de mătase pentru han, păzit de străji și luminat cu multe torțe. Hanul tătarilor, bucuros că i-a alungat pe români, a pus să-i cînte cobze și țimbale; apoi a deșertat pe gît zeci de căni de vin, visînd și la berbecii fripți pe care nu-i avea.

Din aţipeala lui a fost trezit de niște strigăte de groază și tropot de cai. În poiana luminată de flăcările căpițelor de fîn, a văzut venind spre cortul său o ceată de călăreți, în frunte cu o femeie cu părul negru, fluturînd în bătaia vîntului. A început tătarul a urla și a striga la străji, dar ele își dormeau somnul de veci. Grosul armatei a început să fugă. Cu sabia ridicată deasupra capului pleșuv hanul tătarilor încerca să scape din încercuire. Vorba aceea: „Fuga-i rușinoasă, dar e sănătoasă".

Crăița a dat pinteni calului, l-a ajuns pe han și i-a retezat capul. Văzînd tătarii și minunea asta, s-au înspăimîntat și mai tare și au fugit mîncînd pămîntul. Auziseră ei că românii din aceste părți își trezesc și morții din morminte, scot și apele din albia lor, mută și stîncile. Acum văzuseră cu ochii lor femeia-nălucă, cu păr negru despletit, pe un cal alb cu ținte negre.

După ce tătarii au fost alungați, femeile, copiii și bătrînii au coborît din păduri. Și-au îngropat morții și cu toții au început a-și ridica case noi. Peste tot se vorbea de vitejia Crăiței.

Oamenii din sat s-au pregătit iarăși de nuntă, de data asta însuși voievodul a primit să le fie naș, Crăiței și lui Ionuț. Tatăl Crăiței, care luptase în ceata condusă de voievod, a dezgropat buțile de vin și butoaiele cu țuică, feciorii au înălțat alți brazi împodobiți cu ghirlande de flori, au pregătit alte fripturi, iar femeile au frămîntat alți colaci și au răsucit alți covrigi.

Ca dar de nuntă, voievodul i-a făcut stăpîni pe tot ținutul eliberat de paloșul fermecat al Crăiței.

De atunci, Valea aceasta, unde a luptat femeia cu păr negru, poartă numele de Valea Muierii. Ea curge mereu ducînd mărturiile de vitejie ale unui neam ce nu s-a lăsat cotropit de dușmani, ci a luptat pentru libertate veacuri de-a rîndul.

Scanned with OKEN Scanner

Cuprins

Lumea munţilor 5
Legenda Retezatului 10
Luptele de cocoşi de pe Retezat 16
Taina unei stele 20
Legenda Detunatei 26
O răfuială cu soarele 31
Muntele Găina şi tîrgul de fete 33
Cîntecul şteampurilor din Roşia Montană 38
Cumpătarea dacilor 41
Şiretenia lui Decebal 43
La casa lui Avram Iancu 45
Balaurul cu solzi de aur 50
Povestea lui Drabal din căldarea Scropoasei 55
Să nu o trezeşti pe Baba Dochia 61
Valea Uţei 65
Legenda întemeierii Iaşului 66
Piscul Doamnei 68
Grota lui Mihnea Vodă cel Rău 72
Vitejia Crăiţei 74

Scanned with OKEN Scanner

LECTOR GH. ZARAFU
TEHNOREDACTOR FLORENTINA PREDA
BUN DE TIPAR 7 III 1989
APĂRUT 1989
COLI DE TIPAR 5
ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ «ARTA GRAFICĂ»
TITLUL LUCRĂRII POVESTIRI DE DEMULT

Scanned with OKEN Scanner

ISBN 973-25-0070-0

Lei 9,50

Scanned with OKEN Scanner